

§ 1 Justerades protokollet för den 23 februari.

§ 2 Herr talmannen meddelade att herr *Johansson* i Norrköping enligt till kammaren inkommet läkarintyg vore sjukskriven under tiden den 2 – 8 mars.

Herr *Johansson* i Norrköping beviljades erforderlig ledighet från riksdagsöromålen.

§ 3 Föredrogs och hänvisades till finansutskottet

riksdagens revisorers berättelse över verkställd granskning av riksbankens tillstånd, styrelse och förvaltning under år 1970

riksdagens revisorers berättelse över verkställd granskning av riksgäldskontorets tillstånd, styrelse och förvaltning under budgetåret 1969/70

styrelsens för Stiftelsen Riksbankens jubileumsfond berättelse över stiftelsens verksamhet under år 1970.

§ 4 Föredrogs och bifölls interpellationsframställningarna nr 63 – 67.

§ 5 **Finansdebatt**

Föredrogs finansutskottets betänkande nr 1 i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen framlagda finansplan för budgetåret 1971/72 jämte motioner.

I propositionen nr 1, bilaga 1, hade Kungl. Maj:t under åberopande av utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för den 4 januari 1971 såvitt nu var i fråga föreslagit riksdagen att

1. godkänna de allmänna riktlinjer för den ekonomiska politiken och för statsregleringen som förordats i statsrådsprotokollet samt

2. godkänna vad i statsrådsprotokollet anförts i fråga om Sveriges Investeringsbanks AB verksamhet.

Statsrådsprotokollet upptog följande rubriker, nämligen

1. Den internationella utvecklingen,
2. Konjunkturutveckling och ekonomisk politik i Sverige 1970,
3. Den ekonomiska politiken 1971 med underrubrikerna
  - 3.1 Mål och förutsättningar,
  - 3.2 Budgetpolitiken,
  - 3.3 Försörjningsbalans och bytesbalans,
  - 3.4 Utgiftsprogrammet,
4. Sammanfattning.

I detta sammanhang hade utskottet behandlat

dels motionen nr 562 av herr *Bohman* m. fl. vari yrkats att riksdagen

skulle i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t skulle

1. tillsätta en parlamentarisk utredning med uppgift att genomgå det allmänna utgiftsprogram samt föreslå åtgärder ägnade att begränsa den offentliga sektorns expansion och öka den offentliga sektorns effektivitet,

2. inbjuda till överläggningar med representanter för regering, demokratiska oppositionspartier och arbetsmarknadens parter rörande den ekonomiska politiken,

3. i vad avsåg behovet av ökad utländsk upplåning och Investeringsbankens uppgifter i samband härmed beakta vad i motionen anförts,

4. överse systemet med emissionskontroll och i övrigt metoderna för styrning av kreditmarknaden i konjunkturpolitiskt syfte, samt att riksdagen skulle uttala

5. att omedelbara åtgärder borde vidtagas för att åstadkomma en lättnad på kreditmarknaden,

dels motionen nr 565 av herrar Hedlund och Helén vari hemställts att riksdagen vid behandlingen av Kungl. Maj:ts proposition nr 1, Bilaga 1, Finansplanen beslutade att som sin mening uttala vad som i motionen anförts beträffande den ekonomiska politiken,

dels motionen nr 566 av herrar Hedlund och Helén vari hemställts att riksdagen beslutade att i skrivelse till Kungl. Maj:t

1. anhålla om utredning beträffande inrättande av ett ekonomiskt-socialt råd med företrädare för regering och opposition, arbetsmarknadens parter och näringslivets organisationer samt ekonomisk expertis med uppgift att belysa de samhällsekonomiska problemen samt att förbereda stabiliseringspolitiska konferenser, i enlighet med vad som anförts i motionen nr 565,

2. hemställa att en parlamentarisk utredning tillsattes med uppgift att utarbeta riktlinjer för en ekonomisk planering i enlighet med vad som anförts i nämnda motion, samt

3. begära att en parlamentarisk utredning tillsattes för en översyn av statens uppgifter i syfte att främja kostnadsbesparingar.

Utskottet hemställde

1. att riksdagen

a. beträffande utredning om inrättande av ett ekonomiskt-socialt råd med uppgift att belysa de samhällsekonomiska problemen skulle avslå motionen nr 566 såvitt nu var i fråga,

b. beträffande överläggningar rörande den ekonomiska politiken och stabiliseringspolitiska konferenser skulle avslå motionerna nr 562, 565 och 566, samtliga såvitt nu var i fråga,

2. beträffande en översyn av systemet med emissionskontroll och i övrigt metoderna för styrning av kreditmarknaden i konjunkturpolitiskt syfte att riksdagen skulle avslå motionen nr 562 såvitt nu var i fråga,

3. beträffande uttalande av riksdagen om omedelbara åtgärder för att åstadkomma en lättnad på kreditmarknaden att riksdagen skulle avslå motionerna nr 562 och 565, båda såvitt nu var i fråga,

4. beträffande Sveriges Investeringsbanks AB verksamhet att riksdagen med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionen nr 562

- såvitt nu var i fråga godkände vad i statsrådsprotokollet anförts,
5. beträffande de allmänna riktlinjerna för den ekonomiska politiken och för statsregleringen att riksdagen med godkännande av vad i statsrådsprotokollet förordats och med avslag å motionerna nr 562 och 565, båda såvitt nu var i fråga, som sin mening gav Kungl. Maj:t till känna vad utskottet anför.

Reservation hade avgivits av herrar Wedén (fp), Fälldin (c), Burenstam Linder (m), Kristiansson i Harplinge (c), Åsling (c), Wirtén (fp) och Bohman (m), vilka ansett att utskottets yttrande i vissa delar bort ha av reservanterna angiven lydelse och att utskottet bort hemställa,

1. att riksdagen

- a. beträffande utredning om inrättande av ett ekonomiskt-socialt råd med uppgift att belysa de samhällsekonomiska problemen med bifall till motionen nr 566, såvitt nu var i fråga, hos Kungl. Maj:t skulle anhålla om utredning i enlighet med vad reservanterna anför,
  - b. beträffande överläggningar rörande den ekonomiska politiken och stabiliseringspolitiska konferenser i anledning av motionerna nr 562, 565 och 566, samtliga såvitt nu var i fråga, som sin mening gav Kungl. Maj:t till känna vad reservanterna anför,
2. beträffande en översyn av systemet med emissionskontroll och i övrigt metoderna för styrning av kreditmarknaden i konjunkturpolitiskt syfte i anledning av motionen nr 562, såvitt nu var i fråga, som sin mening gav Kungl. Maj:t till känna vad reservanterna anför,
  3. beträffande uttalande av riksdagen om omedelbara åtgärder för att åstadkomma en lättnad på kreditmarknaden med bifall till motionen nr 562 och i anledning av motionen nr 565, båda såvitt nu var i fråga, som sin mening uttalade att åtgärder borde vidtas för att åstadkomma en lättnad på kreditmarknaden i enlighet med vad reservanterna anför,
  4. beträffande Sveriges Investeringsbanks AB verksamhet i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och motionen nr 562, såvitt nu var i fråga, som sin mening gav Kungl. Maj:t till känna vad reservanterna anför beträffande upplåning utomlands och Investeringsbankens uppgifter i samband därmed,
  5. beträffande de allmänna riktlinjerna för den ekonomiska politiken och för statsregleringen i anledning av vad som förordats i statsrådsprotokollet och med bifall till motionerna nr 562 och 565, båda såvitt nu var i fråga, som sin mening gav Kungl. Maj:t till känna vad reservanterna anför.

Herr FÄLLDIN (c):

Herr talman! Den ekonomiska politiken har under hösten och vintern i allt större utsträckning fått den inriktning som vi i centerpartiet efterlyste under fjolåret, både före och under valrörelsen. När riksdagen nu skall ta ställning till de riktlinjer för 1971 och för nästa budgetår som finns angivna i finansplanen och de olika partimotionerna, finns det därför inte anledning för mig att söka sak med regeringspartiets

representanter i fråga om de *grundläggande målsättningarna* för den ekonomiska politiken.

Däremot visar finansutskottets betänkande att vi har något olika uppfattning när det gäller att bedöma under vilka förutsättningar som dessa mål kan uppnås och när det gäller att välja mellan olika ekonomisk-politiska medel.

Beträffande de övergripande målen vill jag bara, precis som jag gjorde i den allmänpolitiska debatten i januari, uttala min tillfredsställelse över att *regional balans* nu framförs som ett överordnat mål på samma sätt som *full sysselsättning*, *snabb produktionsstillväxt*, *stabila priser* och *inkomstutjämning*. Det är såvitt jag vet första gången som regeringen accepterar denna tanke, som har varit ett grundläggande inslag i centerns politik under flera år. Därmed har man också accepterat att kravet på utjämning skall gälla inte bara mellan olika individer utan även mellan olika landsdelar.

Under de senaste två åren har den ekonomiska politiken i första hand fått utformas med sikte på att lösa de problem som följt i den utomordentligt kraftiga högkonjunktens spår. Under hösten har emellertid en förändring i konjunkturläget ägt rum. Det är inte fråga om någon särskilt stark avmattning, men tendensen är fullt klar och har givit utslag både i företagens orderböcker och färdiglager och på arbetsmarknaden.

Situationen påminner på flera sätt om den som rådde i början av 1967. Konjunktoren var även då på nedåtgående efter en mycket kraftig högkonjunktur. I vissa avseenden tycks de yttre betingelserna för vår ekonomi utvecklas gynnsammare nu. Nedgången är t. ex. inte lika entydig i alla branscher som den var 1967. Det förekommer också en större spridning länderna emellan än då. Därmed bör man denna gång även kunna få en bättre utjämning mellan olika länder och mellan olika branscher. Konjunktursvackan skulle därför inte heller behöva bli lika djup nu som 1967–1968, då vi bl. a. fick notera de hittills högsta arbetslöshetstalen efter kriget.

Nu innebär inte detta att man kan nonchalera den försämring på arbetsmarknaden som har ägt rum under de senaste månaderna. Förändringarna har ju framför allt bestått i att antalet lediga platser har sjunkit och i att allt fler har fått sysselsättas genom arbetsmarknadspolitiska åtgärder. Också antalet arbetslösa har ökat. Vid arbetslöshetsräkningen i februari var närmare 60 000 personer anmälda som arbetslösa och motsvarande siffra vid samma tid i fjol var 51 000. Man måste i detta sammanhang också hålla i minnet att vintern fram till helt nyligen varit ovanligt mild och att den rena säsongarbetslösheten därför bort vara låg.

Antalet lediga platser var i februari 33 200. Denna siffra kan jämföras med de över 80 000 lediga platser som vi hade förra våren. Man kan också jämföra den med siffran för motsvarande tid i fjol, som var 56 500. Men det mest intressanta i detta sammanhang tycker jag ändå är att det antal personer som sysselsätts genom omskolning, beredskapsarbete och andra arbetsmarknadspolitiska åtgärder har ökat med inte mindre än 20 000 i förhållande till vad som gällde vid samma tid i fjol. Det är omkring 95 000 personer som i dag sysselsätts i sådan verksamhet.

Detta innebär i sin tur att arbetsmarknadsapparaten redan är hårt utnyttjad. De nu tilldelade resurserna är helt tagna i anspråk. Länsarbetsnämnderna har uppmanats att skära ner volymen för beredskapsarbetena med 11 procent. Man är tvingad till detta för att inom de nu gällande ekonomiska ramarna kunna bereda de drygt 9 000 arkivarbetarna sysselsättning fram till budgetårsskiftet.

Sedan mitten av december ligger det någonstans i kanslihuset en framställning från arbetsmarknadsstyrelsen om ett med 50 miljoner kronor ökat anslag till beredskapsarbeten för innevarande budgetår. Det är därför i hög grad befogat att ställa frågan huruvida regeringen räknar med att sätta in ytterligare arbetsmarknadspolitiska åtgärder under det nu löpande budgetåret, om den nuvarande utvecklingen på arbetsmarknaden fortsätter.

Som jag ser det kan man inte bara lita till arbetsmarknadspolitiska åtgärder. Man måste också vara beredd att i vissa avseenden lätta på den ekonomiska politiken. Vad som då kan komma i fråga är i första hand vissa lättnader i kreditpolitiken utöver dem som redan har genomförts, och en räntesänkning. Därmed skulle man också få en bättre överensstämmelse mellan kortsiktiga och något långsiktigare åtgärder.

På något eller några års sikt är ju underskottet i bytesbalansen och behovet att öka industriinvesteringarna det dominerande problemet. Det är samma problem som förelåg 1967, men regeringen valde då att i första hand möta nedgången i sysselsättningen med arbetsmarknadspolitiska åtgärder och med en ökning av aktiviteten inom den offentliga sektorn. På det viset kom näringslivets investeringsbehov i andra hand, och det har i sin tur lett till att bytesbalansproblemen har förvärrats ytterligare och att man aldrig har kunnat ta igen eftersläpningen i industriinvesteringarna.

Det är vår uppfattning att man inte får göra om det misstaget. Finansministern har också för innevarande år kalkylerat med en investeringsuppgång inom industrin på 12 procent. Jag tror att vi allesammans är utomordentligt angelägna om att nå upp till den siffran, men det är enligt min mening inte troligt att vi gör det inom de ramar som finansministern anger i finansplanen och som utskottets majoritet i stort sett har anslutit sig till. De lättnader i kreditrestriktionerna som genomförts räcker knappast till. Inte minst gäller det att försöka ordna bättre möjligheter för de mindre och medelstora företagens kreditförsörjning. Utan tvivel har dessa företag drabbats hårdast av de två senaste årens kreditrestriktioner. Det fick till följd att investeringsuppgången för dessa företag uteblev nästan helt 1970. Där finns alltså mycket att ta igen, och en viktig förutsättning för att det skall kunna ske tror jag är att man ökar företagarföreningarnas utlåningsmöjligheter. Av olika skäl är det en snabb och effektiv väg.

Gentemot det har utskottsmajoriteten framhållit att Industrikredit och Företagskredit, som också skall tillgodose denna sektor av industri och näringsliv, har fått ökade utlåningsmöjligheter efter den höjning av aktiekapitalet som genomfördes i fjol. Det är i och för sig riktigt, men de faktiska utlåningsmöjligheterna för dessa båda institut blir liksom tidigare i första hand beroende på i vilken utsträckning de tilldelas medel från AP-fonderna.

Vi har också sagt ifrån att man bör kunna medge frisläpp ur investeringsfonderna i större utsträckning än vad som hittills har skett när det gäller investeringar utanför de "överhettade" områdena. Investeringsavdraget på maskiner kommer utan tvivel att stimulera maskininvesteringarna och därmed bidra till en rationalisering och en effektivisering inom industri och andra näringar. Däremot är det mera tveksamt, om detta särskilda avdrag har någon speciell effekt på kapacitetsutbyggnaden, och det är väl egentligen där som skon klämmer. Åtminstone är det så, om vi skall se till bytesbalansproblemet. Frisläppta investeringsfondmedel får däremot först och främst inverkan på byggnadsinvesteringarna inom näringslivet, och vi vill gärna betrakta en sådan åtgärd som ett komplement till det 10-procentiga investeringsavdraget.

Skall vi komma till rätta med bytesbalansproblemet, är det naturligtvis också nödvändigt att vi fullt ut utnyttjar den produktionsapparat som redan finns uppbyggd. Den regionala obalansen är ju ett uttryck för att vi inte utnyttjar arbetskraft och kapital så effektivt som vi skulle kunna göra. En viktig förutsättning för att få upp produktionen och exporten är därför att vi tar till vara de möjligheter som en effektiv regionalpolitik erbjuder.

Jag anser att en medveten strävan att nå effektiv regional balans samtidigt ökar möjligheterna att klara ett annat centralt mål för den ekonomiska politiken – ett stabilt penningvärde. En investering inom ett område där praktiskt taget alla resurser är utnyttjade ökar efterfrågetrycket och påverkar prisspiralen på ett helt annat sätt än om motsvarande investering sker i ett område med t. ex. god tillgång på arbetskraft.

Den organiserade kapitalimport som finansministern föreslår hör också till inslag i finansplanen som vi förordat. Vi har inte förordat denna ökade utländska upplåning därför att vi tror att den i sig själv skulle klara av det som är vårt lands största problem inom den ekonomiska politiken – det stora underskottet i bytesbalansen. Men på grund av inte minst tidigare försummelser i den ekonomiska politiken måste vi ta till vara denna möjlighet för att komma ur det tvångsläge som vi befinner oss i.

När det gäller formerna för denna upplåning har meningsskiljaktigheterna inom finansutskottet inte varit särskilt stora. Det råder enighet om att Investeringsbanken skall kunna medverka i detta sammanhang. Skillnaderna ligger i att vi reserverar velat ge affärsbankerna motsvarande möjligheter. Inte minst när det gäller exportkreditgivningen har affärsbankerna och AB Svensk exportkredit erfarenhet som bör tas till vara.

Det råder stor enighet om det angelägna i att nå en så hög investeringsnivå som möjligt inom näringslivet och i synnerhet inom industrisektorn. Men vi kan inte i politisk ordning ange, att det nu behövs en 12-procentig investeringsökning inom industrin för att vi inom rimlig tid skall nå balans i våra affärer med omvärlden, och sedan räkna med att så sker. Vare sig det är fråga om privata, kooperativa eller statliga företag måste de ansvariga för företaget undersöka om affären går ihop. De allra flesta företag måste numera räkna med att investeringen skall ske med ett högt inslag av främmande eller upplånat kapital.

Det är en sak – och en god sak – om företagen kan få låna det nödvändiga kapitalet. Men priset på dessa krediter har ju stor betydelse när företagsledningarna bedömer framtidsutsikterna för investeringar som man diskuterar. Det är ingen nyhet att vi inom centerpartiet kräver en räntesänkning. Räntorna sänks i land efter land. Det går inte längre att tala om risken för ett kapitalutflöde om också vi sänker räntan. Dessutom är det vår bestämda uppfattning att en räntesänkning skulle stimulera till den nödvändiga investeringsuppgången. En räntesänkning är också angelägen för att sänka bostadskostnaderna. Vi är säkerligen många som funderar över vad det beror på att den myndighet som har att avgöra detta inte fattar ett beslut som innebär att räntan sänks. Vi är säkert många som funderar över från vilket håll motståndet mot en sådan åtgärd egentligen kommer.

När det så gäller finanspolitiken är vi fullt överens med finansministern om att vi måste behålla en stram politik under åtskillig tid framöver. Det är som jag ser det nödvändigt både med hänsyn till möjligheterna att styra över resurser till industrin och näringslivet i övrigt och med hänsyn till prisutvecklingen. Budgetunderskottet anges i finansplanen till 200 miljoner kronor. Det blir naturligtvis i verkligheten större, eftersom man i vanlig ordning inte har räknat in de ökade statstjänarlönerna.

Samtidigt måste man emellertid ha klart för sig att en utgiftsökning kan ha högst olika realekonomiska verkningar. Bygger man vägar i Norrland eller i andra lokaliseringsområden eller ger man lån till mindre företag via statsbudgeten har ju detta helt andra verkningar än om man bygger ut den statliga förvaltningsapparaten i Stockholm eller annorstädes. Vi måste satsa på vägbyggandet, om det skall bli någon mening med den lokaliseringspolitik vi för, och vi måste försöka ge de mindre företagen ett större kreditutrymme. Sådana åtgärder är, menar vi, helt förenliga med en stram kreditpolitik.

Herr talman! Andra talare från centerpartiet kommer också att beröra de frågor som tas upp i finansutskottets betänkande. Jag vill därför bara avslutningsvis slå fast att en varaktigt förbättrad bytesbalans är ett nödvändigt villkor både för att vi skall kunna behålla handlingsfriheten i den ekonomiska politiken och för att vi skall kunna upprätthålla full sysselsättning och en hög produktionstakt på sikt. Detta ställer i sin tur stora krav på resurser när det gäller den fortsatta utbyggnaden av produktionsapparaten. Investeringar inom industrin och andra sektorer av näringslivet, som kan bidra till ökad export eller till att göra både exportföretagen och de företag som säljer på hemmamarknaden i konkurrens med importen mer motståndskraftiga i den internationella konkurrensen, måste därför få prioritet när man skall fördela det samhällsekonomiska utrymme som står till förfogande.

Skall vi kunna uppnå denna målsättning är en ytterligare uppmjukning av kreditpolitiken nödvändig. Särskilda åtgärder måste vidtas för att säkerställa de mindre och medelstora företagens kreditbehov. Frisläppen ur investeringsfonderna bör likaså kunna ökas, när det är fråga om investeringar utanför de överhettade områdena. Avmattningen i konjunkturen gör det också nödvändigt att vi håller en mycket hög beredskap på det arbetsmarknadspolitiska området.

För att en investeringsökning verkligen skall komma till stånd fordras också att de villkor och förutsättningar som gör det lockande för företagen att bygga ut är tillräckligt starka. Samhället kan genom sin näringspolitik och räntepolitik bidra till ett mera produktionsvänligt klimat. Finanspolitiken bör likaså utformas så att den främjar arbetsvilja och enskilt sparande. För att bromsa de snabba pris- och kostnadshöjningarna måste vi genom lokaliseringpolitiska och arbetsmarknadspolitiska åtgärder söka tillvarata befintliga arbetskraftsresurser och andra produktionsresurser på ett bättre sätt.

Riksdagens prövning av de olika utgiftsförslagen för det kommande budgetåret måste mot denna bakgrund bli restriktiv. Den ekonomiska tillväxten ger dock även i år vissa förutsättningar för en fortsatt reformverksamhet på olika områden.

Budgetunderskottet kan som redan framhållits väntas öka inte obetydligt i förhållande till vad som anges i finansplanen. Detta inskräper ytterligare nödvändigheten av att riksdagens utgiftsprövning blir restriktiv, särskilt med hänsyn till pris- och kostnadsutvecklingen och de krav på den ekonomiska politiken som ett återställande av bytesbalansen ställer.

Herr talman! Jag ber med detta att få yrka bifall till den reservation som är fogad vid finansutskottets betänkande nr 1.

Herr WEDÉN (fp):

Herr talman! Låt mig börja med att säga att såvitt jag kunde höra kan jag instämma i alla de uppfattningar som herr Fälldin här gav uttryck åt. Eftersom andra talare från folkpartiet kommer att gå in på åtskilliga enskildheter i finansutskottets betänkande, som berör den aktuella situationen, tänkte jag här inskränka mig till några mer principiella reflexioner kring ett fåtal synpunkter på den ekonomiska politikens roll, kanske särskilt för problemen som gäller större jämlikhet inom och mellan folken, och på den ekonomiska tillväxtens betydelse för möjligheten att på ett rimligt sätt lösa de problemen. Jag skall även säga några ord om sambandet mellan ekonomisk politik och näringspolitik.

Som utgångspunkt skulle jag vilja ta några beräkningar, som gjorts inom OECD, rörande utvecklingen i ett antal länder under perioden 1970–1980. Det är klart att sådana beräkningar alltid är mycket osäkra och i viss utsträckning mer räkneexempel än beräkningar. De måste också ha några givna utgångspunkter, och dessa är i det här fallet bl. a. att utvecklingen under det framförliggande årtiondet kan fortgå utan stora konflikter olika stater och maktgrupperingar emellan och att en ökning av den hittillsvarande takten i den europeiska ekonomiska integrationen blir måttlig. Intresset hos en sådan undersökning grundas kanske främst på att den i stort sett utgör en framskrivning av de tendenser som under senare tid har gjort och alltjämt gör sig gällande inom de stater som omfattas av undersökningen. Man kan väl också säga att en viss värdering framträder av de tendensernas ekonomiska verkningar.

Har vi detta i minnet tror jag i alla fall att en tabell av det slag som jag nu visar på TV-skärmen har någonting att säga oss. Den uppger indexberäkningar för nationalinkomsten per invånare 1970 respektive 1980 och samma förhållande uttryckt i fasta priser och i dollar 1970 och

1980. Det som jag främst vill fästa uppmärksamheten på är att en tydlig skillnad mellan två grupper av industriländer framträder när det gäller den, som sagt, naturligtvis osäkra utvecklingen framöver.

Nr 34

Onsdagen den
3 mars 1971

Finansdebatt

Land	Index för national- ink. per inv. 1970	Beräknat index 1980 (fasta priser)	Fasta priser	
			Abs. tal dollar per inv. 1970	Abs. tal dollar per inv. 1980
Japan	100	247	1 500	3 700
Frankrike	100	200	2 050	4 100
Italien	100	169	1 360	2 300
Canada	100	146	2 740	4 000
USA	100	142	3 930	5 600
Sverige	100	140	2 930	4 100
Västtyskland	100	140	2 280	3 200
Storbritannien	100	132	1 600	2 100

Den ena gruppen befinner sig nu på den undre halvan och skulle, frånsett Storbritannien, uppvisa en utpräglat hög framstegstakt beträffande tillväxten per invånare. På tabellen befinner de sig på den övre halvan, eftersom den utgår från den antagna tillväxttakten per invånare fram till 1980. Det gäller Japan, Frankrike och Italien. Den andra gruppen av stater – USA, Sverige, Canada och Västtyskland, som – med Storbritannien som efterslänrare – nu befinner sig på den övre halvan skulle uppvisa en mycket mer moderat framstegstakt. Jag skulle kunna föreställa mig att det kan finnas anledning att sätta frågetecken särskilt för den utpräglat höga siffran för Frankrike och den utpräglat låga för Storbritannien, men det påverkar inte avgörande helhetsbilden.

Det intressanta i den här – jag betonar det – hypotetiska framtids-teckningen är följande.

De länder som nu ligger lågt inom den grupp jag har nämnt satsar tydligen främst på ekonomisk tillväxt. Man kan väl säga att de satsar efter ungefär samma recept som herr Sträng på en kongress med det socialdemokratiska partiet för några år sedan rekommenderade oss att använda. Han sade då: "Fördelningsfrågorna får – även om de är långtifrån lösta – inrymmas i och underordnas frågan om produktions-ökningen, expansionen och utvecklingen inom samhällsekonomin."

I de länder däremot som nu ligger högt – alltså de flesta som befinner sig på nedre halvan i tabellen – träder fördelningsproblemen sannolikt i förgrunden på ett mera markerat sätt. Då tänker jag inte bara på fördelningsproblem i bemärkelsen fördelning företagare-löntagare eller – och det är det ju främst fråga om här i landet nu – fördelningen olika löntagargrupper emellan, utan jag tänker också på fördelningen, enkelt uttryckt, mellan å ena sidan miljövard i vid mening och å andra sidan satsning på produktionsstegring och tillväxt av materiella konsumtions-möjligheter för folkflertalet. Jag tänker alltså på båda dessa sidor av fördelningsproblemet.

En frågeställning som mot bakgrunden av den här bilden ligger nära till hands är väl denna: Är det ofrånkomligt att målsättningen hög ekonomisk framstegstakt befinner sig på en direkt och absolut kollisionss-

kurs i förhållande till målsättningen en mer rättvis fördelning och en starkare invägning i begreppet levnadsstandard av betydelsefulla miljövärden av olika slag?

De nygamla marxisterna har ju ett enkelt svar på den frågan. Gör slut, vill de säga, på marknadshushållningen, släng den liberala ramhushållningen över bord, genomför på olika sätt socialisering av det mesta av näringslivet – då löser sig problemet.

Men söker de stöd för ett sådant resonemang genom att hänvisa till utvecklingen i de kommunistiska öststaterna, så far de säkert vilse. Sanningen är väl i stället helt enkelt att Sovjetunionen – och i dess följe de andra öststaterna – i stor utsträckning har offrat fördelningssynpunkterna och lämnat ett stort försteg åt tillväxtlinjen. I det avseendet är de inte mindre utan mer kapitalistiska än de flesta av de västliga industristaterna. Det kan man i och för sig förstå mot bakgrunden av det låga utgångsläge beträffande nationalinkomsten som de flesta av öststaterna har haft och alltjämt har. Men som något mönster i fråga om lösning av problemet hög framstegstakt, bättre jämlikhet och rättvis fördelning kan de enligt min mening förvisso inte framstå. Olikheterna mellan skilda befolkningsgrupper i t. ex. Sovjetunionen torde vid det här laget både ekonomiskt och socialt statusmässigt faktiskt vara mera markerade än i Sverige.

Därmed återvänder jag till vår egen situation. Vi har ju ett dubbelt problem. Dels borde vi i varje fall göra en ansträngning att komma över motsatsparet hög framstegstakt kontra mer rättvis och miljövänlig fördelning. Behöver det dilemmat verkligen vara oöverbärligt? Jag skall strax litet närmare återkomma till den frågan. Dels har vi våra betalnings- och valutabekymmer. Vad dessa beträffar är det klart att vi alla inom den demokratiska oppositionen delar regeringens ståndpunkt i finansplanen, att det långsiktiga betalningsbalansproblemet inte kan klaras på annat sätt än genom att vår i internationell konkurrens verkande industri – vare sig konkurrensen sker på exportmarknaderna eller här hemma – uppnår större kapacitet och större avsättningsmöjligheter.

Detta önskemål har ju i själva verket gått som en röd tråd genom en rad av finansplaner under senare år, men tyvärr har det hittills förblivit inte mycket mer än just ett önskemål. De konkreta åtgärderna för att förvandla önskemålet till verklighet har i stor utsträckning uteblivit. I år har en förbättring inträffat – det skall erkännas – men den är inte tillräcklig. Och sedan finns det andra – visserligen mindre konkreta – drag i den samlade bilden av det socialdemokratiska partiets attityd som har tillkommit, drag som motverkar utsikterna att uppnå den förbättring som finansplanen likväl eftersträvar och med rätta eftersträvar.

Jag tvingas, herr talman, att återigen använda ett uttryck som herr Palme tyckte illa om under remissdebatten. Jag talade då om Aftonbladslinjen i EEC-sammanhang. Jag gjorde det verkligen inte för att uppmana regeringen att ta avstånd från Aftonbladet. Jag använde detta uttryck som en – jag medger det gärna – litet svepande beskrivning av politiska tankelinjer som finns i den svenska debatten och som är företrädade även inom den socialdemokratiska riksdagsgruppen. Att tillräckligt klart deklarerat sina egna åsikter, med eftertryck och utan tvekan, måste ju då

också vara en uppgift för regeringen.

Nu använder jag för enkelhetens skull uttrycket Aftonbladslinjen för att karakterisera politiska tankelinjer i de ekonomiska sammanhang vi diskuterar i dag. De är ganska långt parallella med dem jag nyss nämnde och är också företrädna inom den socialdemokratiska riksdagsgruppen.

Dessa tankelinjer gavs pregnanta uttryck just i Aftonbladet för några dagar sedan. I en ledarrubrik frågades där: Har vi råd med privata företag? Och sedan frågades bl. a.: Har vi råd att tillåta en miljardlekstuga för intrigerande direktörer? Det sades vidare att det inte går "att försvara att en näringsgren som har avgörande betydelse för samhällsekonomin körs ner av ansvarslösa direktörer". De anställda ställs ofta, hette det också, inför skillnaden mellan jobb med lön och arbetslöshet med sociala svårigheter.

Jag instämmer gärna i avståndstaganden från ansvarslösa, intrigerande direktörer i den mån sådana beskrivningar är något så när riktiga verklighetsbeskrivningar, oavsett inom vilken typ av företag – enskilda, statliga eller andra – som de kan vara tillämpliga, liksom jag naturligtvis instämmer i avståndstaganden från andra personer, t. ex. politiker eller tidningsmän, i den utsträckning de med rimlig sannfärdighet kan beskrivas på samma sätt.

Men huvudfrågan här var ju: Har vi råd med privata företag, med enskild företagsamhet? Ja, i varje fall regeringen tycks ju klart anse detta, i varje fall ännu så länge. Hela dess hopp står nu till att den svenska industrin, som i all huvudsak drivs som enskild företagsamhet, verkligen skall kunna göra de satsningar, i tro på framtiden visa den expansionsvilja, klara de marknadsföringsansträngningar som behövs i den internationella konkurrensen för att vår betalningsbalans skall återställas och valutabekymren långsiktigt skall kunna övervinnas. Finansplanen är i år, sent omsider, upplagd för att ge en del stimulanser härvidlag. Att de inte är tillräckliga skall jag strax återkomma till.

Det är emellertid klart, herr talman, att de som ställer frågan om vi har råd med enskild företagsamhet eller liknande frågor eller de som är direkta förespråkare för en omfattande socialiseringspolitik med olika metoder, måste tänka sig en radikalt *annan* linje för svensk näringspolitik – en renlärig socialistisk linje. Det finns många tolkningar av en sådan, men jag bortser från sådana tolkningar av vad en socialistisk linje skulle innebära, som t. ex. Olof Lagercrantz gjorde i ett svar till T. G. Wickbom i Dagens Nyheter för kort tid sedan. Där jämförde Lagercrantz en bättre ekonomisk och annan samhällelig planering med grova socialistiska tvångsförfaranden. Det är ju gallimatias.

Vi måste emellertid utgå från att de som talar om socialism och frågar om vi har råd med enskild företagsamhet menar någonting som begreppsmässigt är *helt annorlunda* än en förbättrad social-liberal ramhushållning, som vi brukar säga, eller blandhushållning, som regeringen brukar säga. Det är klart att om det socialdemokratiska partiet vill – att vänsterpartiet kommunisterna vill det är tydligt – ha en sådan omläggning, så kan den också komma till stånd under nuvarande förhållanden. Men en annan sak är också klar, nämligen den att inte skulle sådana planer, eller en föreställning inom näringslivet om att

sådana planer fanns, bidra till att lätta våra betalningsbalans- och valutabekymmer. Tvärtom skulle de bekymren bli ännu värre, och de skulle tvinga fram en ekonomisk politik som sannerligen inte skulle göra det lättare för de anställda! Tvärtom, de anställda skulle då vid ännu fler tillfällen än hittills ställas inför skillnaden mellan jobb med lön och arbetslöshet med sociala svårigheter eller med en mycket sänkt standard. Det är innebörden i Aftonbladslinjen.

Som jag nyss sade är detta tydligen också regeringens mening om den linjen. Men regeringens och dess företrädares villighet att delta i debatten i det här grundläggande principiella avseendet är inte stor – för att uttrycka sig milt. Därför vill jag till finansutskottets ordförande och naturligtvis också till finansministern ställa en fråga som jag här formulerar på ett mycket saktmodigt sätt:

Tror ni verkligen att det är någon lyckad metod, en metod som leder till framgång för de mål ni själva har ställt upp, att vi behåller det nuvarande diskussionsläget, där regeringen och ledande socialdemokratiska representanter i riksdagsutskotten inte deltar – eller deltar mycket sparsamt – i den offentliga debatten på denna vitala punkt som jag här har tagit fram? Regeringen säger visserligen, genom finansplanen, att nu räknar vi med att företagsamheten och framför allt industrin på några år skall klara betalningssvårigheterna. Men den står alltså i stort sett som tiggande åskådare till att samma näringsliv och samma industri får den ena smockan efter den andra från företrädare för de åsikts- och tankelinjer som jag här karakteriserat som den nygamla vänsterns och som Aftonbladslinjens.

Jag begär inte några ofta upprepade avståndstaganden från vad som sägs i det ena eller andra pressorganet. Det kan vi inte hålla på med inom någon politisk meningsriktning. Men jag begär av herr Ekström och av herr Sträng att de klart skall säga ifrån, att frågan om vi har råd med enskild företagsamhet och de föreställningar om socialiseringsåtgärder som ligger bakom skulle vara till stor skada för vår samhällsekonomi om de ledde till politiska handlingar. Det är en rimlig begäran, anser jag. Att inte villfara den har nog regeringen inte råd med. Men det spelar mindre roll. Det svenska samhället har inte råd. Och det är det som är betydelsefullt.

Sedan är det en annan sak, som framgår av finansutskottets utlåtande, att det finns olika uppfattningar om den grad av stimulans, som i det nuvarande läget behövs för att nå de mål regeringen själv uppsatt, verkligen är tillräcklig. Vi på oppositionssidan har alltså ansett att så inte är fallet. Utskottsmajoriteten tror på regeringen i det avseendet. Vi gör det inte, sådant som läget nu är.

Det är därför – herr Fälldin har utvecklat temat åtskilligt; jag skall fatta mig kort på den punkten – vi vill att riksdagen skall uttala sig för en ytterligare, modererad lättnad i kreditpolitiken. Det är klart att vi är medvetna om att läget kan ändras liksom om att meningskiljaktigheterna i nuläget när det gäller faktiska åtgärder inte är så särskilt stora. Frammot mitten av april och maj vet vi mera om underlaget för mer omfattande ställningstaganden.

Men de skillnader som finns är å andra sidan ingalunda betydelselösa.

Vi vet att en ganska stark omsvängning inträffat i förhållandet mellan antalet lediga platser å ena sidan och å den andra antalet arbetslösa och i omskolnings- och beredskapsverksamhet sysselsatta. Det finns i nuläget en kapacitet som det skulle vara mycket värdefullt att kunna använda men som inte används. Jag instämmer med herr Fälldin också på den punkten. Vi tror att det är ett misstag att inte ge ytterligare stimulans till det.

Det gäller emellertid inte enbart att inom de ganska smala marginaler vi nu rör oss ställa erforderliga kreditmedel till förfogande. Det gäller också att få fram en villighet att utnyttja dessa möjligheter. Och här spelar kreditkostnaden, räntepolitiken, såsom herr Fälldin också nämnde, en roll såsom en av flera faktorer. Den kanske mest betydelsefulla av dessa andra faktorer, den socialdemokratiska näringspolitikens framtida utformning, har jag redan talat om.

Jag vill även för min del säga några ord om räntepolitikens roll. De förändringar som inträffat i det internationella läget beträffande förhållandet mellan olika diskonton har herr Fälldin berört; jag går inte in på det. Men jag vill säga att det naturligtvis finns ett samband mellan de lönsamhetsberäkningar som görs inom företagen beträffande olika investeringar och de kreditkostnader som är förknippade med dem. Detta gäller inte minst den mindre och medelstora företagsamheten, som i genomsnitt har en lägre självförsörjningsgrad än många storföretag. Den högräntepolitik som drivits fram i Sverige är till ganska stor del resultatet av misslyckanden inom den ekonomiska politiken. Samtidigt måste vi alltså ta hänsyn till vår valutasituation. Och vi måste också beakta att realräntan på sparande inte får bli negativ. Det har den faktiskt varit under vissa perioder under senare år, och det har naturligtvis verkat negativt på det hushållssparande som spelar en ganska stor strategisk roll inom det totala sparandet.

För att förhållandena här skall kunna vridas till rätta måste vi klara vårt eget inflationsproblem bättre än hittills. Det är verkligen inte särskilt mycket i efterklokhetens ljus, herr talman, som jag nu med förvåning noterar en rad ställningstaganden från det socialdemokratiska partiets sida. Det har länge avvisat tanken på stabiliseringspolitiska överläggningar för att försöka bemästra kapplöpningen mellan löner, priser och räntor. Det ställde sig så sent som förra våren i harnesk mot våra erbjudanden att dela ansvaret för en mer inflationsbekämpande politik; det ville bestämma självt. Och det framgår ju av utskottsmajoritetens utlåtande att det fortfarande ställer sig avvisande till tanken på överläggningar beträffande t. ex. situationen under 1972 och 1973. Beträffande det innevarande året är ju läget som det är: skarpa motsättningar på avtalsområdena, stora inflationshot samtidigt som den internationella konjunkturen sviktar.

Sannerligen om jag avundas regeringen! Men om regeringen visar en rimlig samarbetsvilja och realism så kan nog åtskilligt ordna upp sig. Och kanske har den alltjämt en tidsfrist. Jag hoppas att den kommer till slutsatser som liknar de linjer som vi försökt dra upp i den gemensamma reservationen. Jag vill helt öppen hjärtigt säga att det går helt enkelt inte längre, om vi skall klara oss hyggligt, att regeringen nu som förra året intar attityden att läget inte är så särskilt allvarligt. Det är det. Vi tycker

nog i själva verket att vi känner ett ansvar inför handlingsberedskapen som är starkare – och jag vågar även använda ordet djävare – än vad regeringen och det socialdemokratiska partiet nu gör.

Regeringens ansvar gäller också och inte minst behandlingen av fördelningsproblemen. Jag vill sluta med några reflexioner kring dessa. Herr Palme sade för kort tid sedan i en intervju i Dagens Nyheter en del förnuftiga saker vid sidan av några som var mindre förnuftiga. Han talade bl. a. om inriktningen av en utjämningspolitik som en fråga om en utjämnning "uppåt". Jag vill instämma i detta.

Sedan lång tid tillbaka har jag sökt hävda uppfattningen, att det är rimligt, så som vår samhällsbild ser ut, att låginkomstgrupperna får mest när det gäller fördelningen av framstegsmöjligheterna. Sedan får det bli en fallande skala uppåt i löne- och inkomstlägena i övrigt. Men det vore fel att driva en politik som syftar till en reell och bestående sänkning för stora grupper.

Detta betyder inte att jag accepterar resonemanget om "lön efter skatt". Skattepolitikens uppgift att t. ex. skaffa resurser för olika socialpolitiska åtgärder, som inte minst låginkomstgrupperna har nytta av, har vi accepterat, och det bidraget måste alla också i fortsättningen vara beredda att ge. Men med inflationen och dess prisuppdrivande och automatiskt skattehöjande effekt förhåller det sig på annat sätt. Här kommer jag till de gränser som finns för fördelningspolitiken. Låt oss, jag upprepar det från många tidigare debatter, inte förenkla problemställningen. Det måste finnas uppmuntranselement för de anställda, och det inte endast inom företagssektorn utan även inom den offentliga sektorn och naturligtvis även för företagen. Jag antydde förut att de kommunistiska länderna upptäckt det för ganska länge sedan. Jag tror också att det är riktigt att – jag sade någonting åt det hållet för en liten stund sedan – dessa länder sannolikt på många punkter gått längre än vi i dag gör för att få krävande uppgifter utförda med användning av ekonomiska stimulanser.

Jag tror, herr talman, att hela klimatet inom det nu åtskilligt infekterade offentliga avtalsområdet skulle kunna avsevärt förbättras – vi har kunnat skönja en liten ljusning just i dag. Men förbättringen kunde ta fart om regeringen mer auktoritativt och klart än vad som hittills skett ville acceptera principen om en utjämnning "uppåt". Ett betydelsefullt bidrag härtill skulle vara en reglering av skattesystemet som garanterar att inte en viss verklig inkomst i dag – på grund av inflation och en mer eller mindre misslyckad ekonomisk politik och utan att något som helst beslut fattats av regering och riksdag – blir en avsevärt lägre inkomst i morgon. Och här är det verkligen inte bara fråga om välbetalda löntagare och andra inkomsttagare. Det gäller i mycket stor utsträckning också låginkomstgrupper. Det är bl. a. därför som den gemensamma reservationen återigen hävdar principen om en indexreglering av skattesystemet.

Bryggan, som vi måste använda för att ta oss över motsättningarna mellan tillväxt och fördelning, tror jag alltså måste utgå från ett fundament av insikt om den ekonomiska uppmuntrans betydelse och från en hyfsning av debatten i det avseendet.

Jag vill tillönska regeringen att slå in på en förnuftets kurs, att våga

höja sin röst även mot sina egna extremister och därmed bidra till att i praktiken visa att det kan finnas en harmoni mellan tillväxt- och fördelningskrav. Det är nödvändigt att finna en sådan harmoni, om vi skall lyckas med att ta oss ur vårt nuvarande trängda läge.

Nr 34

Onsdagen den
3 mars 1971

Finansdebatt

Herr BURENSTAM LINDER (m):

Herr talman! I likhet med de flesta hyser jag en rejäl respekt för finansministern. Men under senare år har min beundran något ändrat karaktär. Det är inte längre i lika hög grad finansministern i en ekonomisk balansakt som skådespelaren i en politisk föreställning som imponerar. Det förefaller mig finnas två orsaker till att herr Sträng under senare år har fått allt större nytta av sin skicklighet på tiljan.

För det första har vissa avsigidor i den tidigare politiken kommit att framträda allt skarpare när denna politik har förts till överdrifter. Det är framför allt på skattepolitikens område som nackdelarna nu börjar göra sig alltmera märkbara.

För det andra förefaller det som om herr Strängs politik drevs av delvis nya krafter inom socialdemokratin, krafter som han av allt att döma inte riktigt behärskar utan som till och med vågar gå till smädligt angrepp på honom. Den radikalisering som innebär att man nekar att arbeta i kompanjonskap med verkligheten och i stället utnämner verkligheten till sin värsta fiende måste leda till djupgående störningar.

Förra året var det valår och finansplanen fick då alltför mycket karaktären av skönlitteratur på bekostnad av kvaliteten som ekonomiskt dokument. Den försköning som gjordes av de ekonomiska utsikterna gagnade mera den politiska högläsningen än den ekonomiska politiken. I finansplanen sades det då att industrins investeringar skulle komma att stiga med 10,5 procent. Det blev 7,6 procent. Det sades att konsumentpriserna skulle stiga med 3,5 procent. Det blev 7,5 procent. Det sades att handelsbalansen skulle sluta med ett underskott på 500 miljoner kronor. Det blev mer än det dubbla. Det sades att bytesbalansen skulle uppvisa ett underskott på 675 miljoner kronor. Det blev nästan det tredubbla.

Dessa prognoser, herr talman, anser jag att man kan beteckna som en fundamental felbedömning. Att stekoset från valfläsket tilläts skymma sikten har försatt landet i ett svårare utgångsläge för den ekonomiska politiken för närvarande. Vi är inte efterkloka inom moderata samlingspartiet när vi framför synpunkter av denna sort. Vi sade det nämligen redan föregående år. I förra årets remissdebatt vågade jag kommentera herr Strängs förutsägelser med att göra gällande att han målade en alltför glättad bild av läget och att därför mycket av riksdagsarbetet under det året skulle komma att drivas utifrån felaktiga föreställningar.

Man kan i detta sammanhang även påminna sig att åtminstone två kända ekonomer utanför partipolitiken i tidningsartiklar i början av förra året fann anledning förklara sin förvåning över att man grundat den ekonomiska politiken på vad som så klart framstod som förskönande prognoser. Att herr Sträng förföll till detta, anser jag komprometterande. Det minskar förtroendet inför framtiden, även om tongångarna i den nu framlagda finansplanen antyder att man åtminstone vill försöka att välja en annan väg.

Som vi alla vet har vi det ju ekonomiskt helt rimligt i Sverige jämfört med hur man har det i flertalet andra länder. Åtminstone statistiken säger oss att vi får det bättre år från år. Men jag tror inte att dessa siffror och jämförelser fångar hela verkligheten. Det finns en allvarlig känsla för närvarande i landet av att någonting är på tok och att utsikterna inte inger optimism och tillförsikt. Folkomflyttningar mellan landsändar och näringsgrenar har skapat rotlöshet. En långsammare ekonomisk tillväxt i förening med prisstegringar och skattehöjningar har kommit både höginkomsttagare och låginkomsttagare att få större ekonomiska bekymmer. Motsättningarna på arbetsmarknaden och jordbrukarnas svåra läge skapar oro. Miljöhotet minskar för många människor den dagliga glädjen.

Dessa och andra sådana fenomen avslöjar att inkomststatistikens siffror står att läsa mot en förvånansvärt mörk bakgrund. Att man kritiserar innebär därför inte att man bara är någon sorts kverulant, eller låt oss säga oppositionspolitiker, som bara är ute på yrkets vägnar.

Det är min uppfattning att svårigheterna har sitt ursprung i en spänning som finns mellan vidlyftiga förväntningar och förkrympta möjligheter att tillfredsställa dessa förväntningar. Det finns en långsiktig sådan motsättning – ekonomisk tillväxt har inte motsvarat de förhoppningar som knutits till en sådan tillväxt som ett lyckans universalmedel. Detta är naturligtvis ingenting som vi i första hand kan kritisera regeringens ekonomiska politik för. Problemet ligger mycket djupare än så och utgör en utmaning långt utanför politikernas domäner.

Men det finns också en annan sådan konflikt mellan förväntningar och resurser att tillfredsställa dessa förväntningar med, vilken i allra högsta grad har att göra med regeringens ekonomiska politik. Socialdemokratin har utställt stora löften men har sedan – när man ställts inför kravet att infria dessa löften – kommit att föra en kortsiktig politik, som successivt minskar och som minskat möjligheterna att möta förväntningarna.

I jämlikhetsresonemangen har man ingivit människorna känslan av att det runt hörnet finns rikedomar att dela. I propagandan för den nya näringspolitiken har man lovt lösningar på den ekonomiska processens alla avigsidor. I löftena om det nya skattesystemet har man sagt att nya offentliga åtaganden och utgifter kommer parallellt med en skattesänkning för två tredjedelar av svenska folket. Med påbud om prisstopp låtsas man som om det vore så enkelt att bli av med prisstegringar som att bara förbjuda dem.

Men växlar, utställda på detta sätt, måste inlösas. Hur gör man då? Jo, för att man med de stora offentliga åtagandena ändå rimligen skall kunna klara den ekonomiska balansen konstruerar man det nya skattesystemet på ett sådant sätt att vi i själva verket år från år kommer att få skatteskärpningar i förhållande till det gamla systemet. – Det är alltså vad man får i stället för lättnader!

För att slippa erkänna alltför tvära löftesbrott späder man på våra resurser genom att från utlandet köpa mycket mera än vad vi säljer dit, och för att finansiera underskottet lånar man i utlandet. Detta gör man samtidigt som man i valrörelsen försökte göra gällande att det vore höjden av oansvar om en oppositionspolitiker, t. ex. herr Hedlund, föreslog att man skulle låna en slant i utlandet.

Men det är inte bara så att man lånar utomlands. Man lånar också från framtiden genom att hålla tillbaka de investeringar som i nästa period skall bära upp de ytterligare anspråk på ekonomin som då kommer att resas.

Pressad mellan utfästelser och möjligheter att infria dessa bedriver man en hård politik mot lokaliseringsbygderna. Man tar för litet hänsyn till miljöintressena. Och ändå – trots alla dessa manövrer – blir trycket på våra tillgångar så stort att resultatet blir omfattande prisstegringar.

En sådan politik måste komma att leda till konflikter och försvarsåtgärder som i sin tur gör den ekonomiska framtiden osäkrare. Om man inte tillgriper hungerstrejkens desperata vapen finns det andra försvarsåtgärder tillgängliga, och de utnyttjas för fullt. En växande minoritet letar efter skattefria socialunderstöd, till vilka man blir berättigad bl. a. genom de skarpa skatter som förvisso även drabbar låginkomsttagare.

De höga skatterna är tänkta att *lösa* sociala problem, men som det nu har blivit *skapar* de också sociala problem. En inkomsttagare som tjänar 20 000 kronor om året betalar uppemot 6 000 kronor om året i direkta och indirekta skatter. Andra grupper försvarar sig genom att låta sitt handlande ta intryck av ett skattetänkande. En del, t. ex. folkpensionärer, med orimliga skatter på extrainkomster, tycker inte att det lönar sig något vidare att arbeta. Många människor försöker försvara sin levnadsstandard genom att skära ned sitt sparande, som de annars hade planerat för att enligt urgammal svensk tradition göra till självägande. Ännu fler människor försöker genom löneförhandlingar värja sig mot standardsänkningar.

En ekonomisk politik som utlöser sådana försvarsmekanismer skadar ekonomin. Den ekonomiska balansen rubbas av löneanspråk motiverade av kravet att kompensera sig på olika sätt. Det lönar sig mindre att arbeta, investera och spara och på det viset lägga grunden för en tryggare framtid. Tillväxten blir därigenom lägre. Möjligheterna till löneökningar som höjer den reella köpkraften blir sämre. Det är alltså nackdelar både när det gäller den ekonomiska balansen och den ekonomiska utvecklingen.

Som jag redan har påpekat är det särskilt skattepolitiken som inger oro. Skatterna har nått sådana höjder att man börjar kippa efter andan.

Låt oss studera ett exempel och anta att en person tjänar 30 000 kronor om året och vill öka sin disponibla inkomst med 2 000 kronor för att kompensera sig för föregående års prisstegringar. Eftersom föregående års prisstegringar var så starka behöver han ytterligare 2 000 kronor i disponibel inkomst för att inte ha tryckts tillbaka.

Han måste då ställa vissa lönekrav, men eftersom skatt utgår på dessa lönekrav, måste han begära mer än 2 000 kronor. Han måste begära nästan 8 000 kronor eller 30 procent. Av dessa 8 000 kronor blir det kvar ungefär 3 400 kronor när han betalt den direkta skatten. Sedan får han vidkännas minskade bostadstillägg. Kvar blir då ungefär 2 000 kronor. Det räcker ändå inte riktigt för att klara upp prisstegringarna under föregående år, eftersom han då har indirekta skatter i form av ökad moms att betala.

Jag har inte utgått från att detta är en person som begär något extra

utan endast att det är en person som försöker hålla sig på oförändrad nivå och som måste göra sådana från stabiliseringssynpunkt orimliga lönekrav för att klara upp sina affärer.

Vad sker beträffande företaget och kommunen eller den som är arbetsgivare, staten t. ex., som måste ut med dessa stora löneökningar? Jo, då behövs ökade priser och skatter för att klara det hela. På det viset är det oundvikligt att vi försämrar vår internationella konkurrenskraft och att många företag kommer att gå över ända. Det är inte någon slump, tror jag, att vi under de senaste åren haft en kraftig försämring av vår utrikesbalans och att vi under högkonjunkturåret haft en ökning i antalet företagskonkurser med ungefär 30 procent och att antalet varsel om driftinskränkningar ökade från 320 under 1969 till 680 under 1970 och att antalet arbetslösa – om man däri räknar in även dem som omskolas och går på beredskapsarbete – också ökat kraftigt och nu är uppe i 140 000 trots den milda vintern. Det är som herr Fällidin också påpekade ett anmärkningsvärt förhållande. Den här saxen mellan prishöjningar och höga skatter klipper sönder möjligheterna att använda finanspolitiken på samma sätt som man enligt läroböckerna skulle kunna tänka sig för att stabilisera ekonomin.

Finansministern brukar ibland tala om en ”stram” budget när han med hjälp av skattehöjningar har skaffat staten högre inkomster. Men när man gör sådana här bedömningar skall man inte glömma bort att en budget med skatteökningar är hopkommen på ett sätt som utlöser krafter, som kastar omkull den skenbara ekonomiska balans som man tycker sig kunna utläsa ur budgeten. En budget är ett fotografi, från vilket man inte med lätthet kan utläsa vilka krafter som satts i rörelse genom det sätt, på vilket budgeten är komponerad. Men en rörelse finns där. Om det skett med skattehöjningar går rörelserna i en riktning som skämmer den bild som fotografiet som sådant kan tänkas förmedla.

Det finns i den senaste statsbudgeten två siffror, som väl sammanfattar läget och de krafter som gör sig gällande. Man räknar med att lönesumman skall stiga med så där 10 procent nästa år. Men de reala disponibla inkomsterna, dvs. det som blir kvar efter skatter och prisstegringar, transfereringar och sådant, beräknas öka med bara 1 procent.

Den socialdemokratiska majoriteten i finansutskottet tycks vara medveten om att det finns svårigheter av det här slaget. Man erkänner att de enskilda människorna försvarar sig på olika sätt mot de höga skatterna, och så skriver man: ”Enligt utskottets mening skärper företeelser av detta slag ytterligare kraven på finanspolitiken i dagens Sverige.”

Hur man skall tolka detta uttalande är inte riktigt klart, men det kanske vi snart kommer att få veta. Om socialdemokraterna tolkar det så att man mot den bakgrunden måste ytterligare höja skatterna, tror jag man är inne på en farlig väg.

Detta är den allvarliga ekonomiska situation vi hamnat i på grund av spänningen mellan regeringens kortsiktiga stora egna utfästelser och de minskade resurserna att uppfylla dem.

Vi har alltså ett kraftigt underskott i vår bytesbalans, och man väntar

att det skall kvarstå nästa år. Och om det nu skulle bli någon förbättring på vår handelsbalans, räknar även finansministern med att den skall vara ganska tillfällig.

Vi har snabba prisstegringar att se fram emot – 3–4 procent säger man i finansplanen, och då har man inte räknat med de momshöjningar som inträffade i början på året. Jag skulle också tro att den bedömningen är alldeles för låg och att inflationen kommer att bli snabbare än vad finansministern räknar med.

Arbetsmarknaden befinner sig i oro, som vi vet. Utrymmet för standardförbättringar kommer inte att växa annat än mycket långsamt. Man frågar sig om egentligen bakom de statistiskt redovisade möjligheterna till ökning ligger några verkliga förbättringar, herr talman, när man tagit hänsyn till olika tillkommande belastningar, t. ex. de kostnader som uppstår i samband med miljöförstörelsen, för en byråkratisk ansvällning, eller för en sådan enkel sak som ökade resvägar till arbetet – saker som belastar den enskildes ekonomi utan att det är för honom någon som helst förbättring, även om han skulle få litet mer pengar att klara av dessa belastningar med.

Vidare utmärks läget av att räntorna som bekant är skyhöga. Det är dyrt och svårt att få låna pengar till en utbyggnad av näringslivet här hemma för att klara anspråken på vår ekonomi och klara vår utrikesbalans.

Finansministern räknar med att industriinvesteringarna skall öka med 12 procent. Det förefaller otroligt, om inte ytterligare åtgärder vidtas. Men ytterligare åtgärder är man rädd för att vidta med tanke på att om vi lånar pengar i utlandet skall man oro sig för att dessa pengar skall slinka ur landet och valutareserven därmed försvinna om vi skulle sänka räntan. I den preliminära nationalbudgeten räknar man därför i stället med att det skall bli en uppgång i industriinvesteringarna med bara 7 procent.

Vidare har vi för nästa år att räkna med att skattetrycket kommer att skärpas ytterligare, inte minst till följd av den inflation som för alla människor upp i högre skatteklasser utan att de därför fått några reala ytterligare pengar att klara dessa skatter med.

Jag tror läget kompliceras ytterligare av att nedgången i konjunkturen tycks kunna bli kraftigare än man först hade anledning tro.

Nu skulle man vilja hoppas att en sådan här beskrivning är en svartmålning. Jag hoppas det också för min egen del, men när jag målar denna bild gör jag det inte som en oppositionspolitiker som är ute i det taktiska syftet att svärta ned. Som jag uppfattar det är det aldrig någon idé i politik att kritisera i onödan. Då blir man snart överbevisad om att man hade fel. Man vinner mycket mer på att försöka se sanningen i lugn och ro och försöka urskilja verkligheten.

Verkligheten är att Sverige har en stark ekonomi. Detta kan förvisso även räknas socialdemokratin till godo för den ekonomiska politik som förts genom decennierna. Men verkligheten är också att vi på slutet fått en, som jag uppfattar det, allvarlig försvagning i vårt ekonomiska läge. Allvarliga krafter verkar på vår ekonomi i negativ riktning.

Den kritik vi från moderat sida tidigare framfört har kanske till en del varit överdriven, men endast, herr finansminister, i det avseendet att vad

vi varnat för genom årens lopp har kommit att inträffa något senare än vi kanske tänkte oss. Men nu har det alltså inträffat.

För min del är jag dock övertygad om att utvecklingen kan vändas till det bättre om man följer en annan ekonomisk politik i enlighet med vad som sagts från moderat håll och i enlighet med vad som sägs av finansutskottets reservanter.

Det grundläggande måste vara att skapa förutsättningar för ett nytt socialt kontrakt som kan ersätta de spänningar vi befinner oss i. Det skulle vara uppgiften för ett sådant här ekonomiskt-socialt råd och för stabiliseringspolitiska konferenser. Att det är möjligt att även i komplicerade frågor nå en vid enighet visar erfarenheten från den s. k. allmänna skatteberedningen.

Jag tror också att det för att minska motsättningarna i samhället är betydelsefullt att låta olika sparstimulerande åtgärder ha till syfte att åstadkomma ett vidgat självägande. På det viset kan man låta samhället vila på samma grund som givit det dess stabilitet genom århundradena. Sparstimulerande åtgärder behövs även för att skaffa fram pengar som krävs för att man skall kunna bygga ut produktionen så att det kan bli verkliga lönehöjningar i stället för bara fortsatta prishöjningar och för att man skall kunna bättra på vår utrikeshandelsbalans.

Socialdemokraterna tycks inte förstå detta. De tror att det skall kunna bli investeringsökningar utan ett ökat sparande. Det finner jag märkvärdigt. Vi måste vidta åtgärder. Vi måste genast lätta på kreditmarknaden för att stimulera till investeringar. Det är egentligen komiskt att lyssna till socialdemokrater när de ena ögonblicket med ett myndigt tonfall talar om vårt nationella oberoende gentemot EEC och i nästa ögonblick genom en utomordentligt skral ekonomisk politik försätter sig i ett utpräglat beroendeförhållande. Flertalet länder har sänkt sina räntor under de senaste månaderna men inte Sverige. Varför inte det, herr Sträng? Därför att socialdemokratisk politik har kommit att bygga på en omfattande skuldsättning till utlandet. Och nu är man rädd för att pengarna skall strömma ur landet, så att man får se botten i herr Åsbrinks kassakista nere i riksbanken. Detta, herr finansminister, är att försätta landet i ett utpräglat beroendeförhållande och rimmar mycket illa med de olika andra vackra uttalanden som görs t. ex. i EEC-debatten.

Vi reservanter kan också, nu när landet har försatts i något av en tvångssituation, tänka oss en upplåning i utlandet. Men det kan inte nog understrykas, herr talman, att det inte får bli en sådan upplåning som under valåret 1970, då pengarna inte användes så mycket till ökade investeringar utan till konsumtion och därigenom till att försvåra i stället för att underlätta framtiden.

Vi anser också att man måste satsa mer på lokaliseringspolitik. Det är bättre att ge dem som vill bo kvar i stödområdet möjligheter att göra så än att sedan dit tvångsflytta människor som inte vill vara där. En riktig lokaliseringspolitik måste arbeta mer med generella medel än som hittills har skett. Det blir dyr lokaliseringspolitik när herr Wickman skall resa runt och släppa ner pengar från helikopter. Det vore billigare att med generella metoder underlätta arbetskraftens och företagandets villkor i stödområdena. Jag tror att socialdemokraterna har en övertro på vad de

centrala myndigheterna kan åstadkomma t. ex. när det gäller lokaliseringspolitik.

Det är även vår uppfattning att Sverige för att nå goda förutsättningar för välståndsförbättringar måste anstränga sig för att få ett långt gående samarbete med EEC. Det är beklagligt att regeringen på senare tid har givit intryck av att vilja retirera något från sina tidigare positioner. Det rimmar mycket illa att utställa stora växlar på vår ekonomi i framtiden utan att stödja de villkor, under vilka denna ekonomi skall arbeta.

För att lätta på trycket på de ekonomiska resurserna fordras det också en rationalisering av den offentliga verksamheten och sparsamhet med offentliga medel. Därigenom tror jag att man kan inleda en rimligare skattepolitik än den som nu förts.

Avsikterna med moderata samlingspartiets uppläggning av skattepolitiken är inte att *skatteinkomsterna* nödvändigtvis skall sänkas utan att *skattesatserna* skall sänkas. Blir skattesatserna för höga, blir skatteinkomsterna lägre än de annars skulle vara. Den kommun som t. ex. bestämde sin skattesats till 50 kronor skulle få mindre skatteinkomster än en annan kommun som uppträdde förnuftigare. Den här kommunens skatteinkomster skulle komma att sjunka om man höjde skattesatsen på det sättet. Den ekonomiska utvecklingen i kommunen bleve dålig. Precis detsamma gäller för staten som helhet. Om vi hade haft samma tillväxttakt i vårt land som man haft i jämförbara OECD-länder under föregående år, skulle staten, herr Sträng, ha haft nästan 1 000 miljoner kronor mer i skatteinkomster, och det utan höjningar av skattesatsen, herr finansminister. Det hade varit trevligt. De 1 000 miljonerna skulle kunna användas till många bra ändamål, som nu får eftersättas. Bl. a. skulle denna miljard, herr finansminister, kunna användas till att inleda en sänkning av skattesatserna liksom till en hel del andra betydelsefulla saker, som nu får sättas i efterhand.

Det är så jag vill se skattepolitiken: en gradvis sänkning av skattesatserna, möjliggjord genom en förbättrad ekonomisk tillväxt. Denna gradvisa sänkning kan i sin tur leda till en utveckling av skatteinkomsterna som blir gynnsammare än den annars hade varit.

Genom sin envetna höjning av alla skattesatser försämrar herr Sträng ekonomin. Det är han och inte alls hans motståndare som skall svara på den fråga som herr Sträng alltid reser, nämligen om vad man egentligen vill dra in på. Det är herr Sträng själv som skall svara på den frågan, eftersom en försvagning av ekonomin har tvingat honom till en långtgående inskränkning av ambitionerna, t. ex. för detta år.

En viktig uppgift för staten är också att hålla tillbaka belastningen på kommunerna, så att de kan föra en rimligare skattepolitik. Finansministern brukar alltid säga att det inte är han utan kommunerna som genomför skattehöjningarna eller åtminstone det mesta av dem, men det är ett mycket svagare argument än vad herr Sträng vill ge intryck av. Staten lägger stora lass på kommunernas bördor och framtvingar på detta vis skattehöjningar. Staten har t. ex. genom sitt system för återbetalning av kommunalskatter infört ett tvångslån hos kommunerna, som för löpande budgetår kan uppskattas till 1 500 miljoner kronor, och detta tvångslån kostar uppenbarligen kommunerna pengar. Staten har vidare

höjt mervärdeskatten och arbetsgivaravgiften, och detta kostar kommunerna stora pengar.

Skatteraseriet visar sig för närvarande ganska klart genom att den ena parten börjar lägga skatt på den andra parten, som i sin tur lever på skatteinkomster. Det är onekligen ett konstigt förhållande. Staten fattar vidare via riksdagens majoritet och via de centrala myndigheterna en lång rad beslut, som kostar pengar för kommunerna. Den virriga planeringen på t. ex. skolans område har blivit mycket dyrbar för många kommuner.

Herr talman! Det finns mycket att kritisera och det finns också en hel del att berömma i regeringens ekonomiska politik, men vad jag för närvarande väsentligen är oroad över är det ekonomiska läge som vi försatts i. Ju lättare det är att kritisera, desto betydelsefullare är det emellertid att ange ett för hela oppositionen gemensamt alternativ. Ett sådant föreligger i den reservation som fogats vid finansutskottets betänkande nr 1. Jag ber, herr talman, att få hemställa att denna alternativa finansplan antages.

I detta anförande instämde herrar Magnusson i Borås, Brundin, Nisser, Adolfsson, Regnéll, Schött, Söderström, Strindberg, Lothigius, Wennerfors och Åkerlind, fru Mogård samt herrar Hernelius, Petersson i Gäddvik, Nilsson i Agnäs, Winberg, Turesson, Leuchovius, Nordgren, Nilsson i Trobro och Oskarson (samtliga m).

Herr HERMANSSON i Stockholm (vpk):

Herr talman! Det finns inga större meningsskiljaktigheter mellan finansutskottets socialdemokratiska majoritet och dess borgerliga minoritet. Detta gäller i verkligheten också herr Burenstam Linder och moderata samlingspartiet, all uppresning till trots. Att en sådan enighet föreligger sägs också klart ut i finansutskottets betänkande, där ett viktigt avsnitt har följande lydelse:

”Enligt utskottets uppfattning råder i stort sett principiell enighet när det gäller de allmänna målen för den ekonomiska politiken i vårt land. Det man har olika meningar om är avvägningar på marginalen och framför allt vilka medel som skall användas för att nå de uppställda målen.” Herr Wedén har alltså egentligen redan fått svar på sina frågor. De reservationer som avgivits av de borgerliga partiernas representanter i finansutskottet gäller också detaljer eller avvägningar på marginalen. Det är verkligen ingen alternativ finansplan som man har presenterat. Det är förvånande, herr talman, att man från borgerlig sida t. ex. år efter år kan föra en diskussion om nödvändigheten av stabiliseringspolitiska konferenser när man i själva verket är överens med regeringen om huvuddragen i den ekonomiska politiken. När enighet redan skapats, vad behövs då konferenser till?

Vad är det då man är enig om? Formellt talar man om att de centrala målen för den ekonomiska politiken är: full sysselsättning, fortsatt hög tillväxttakt, jämnare inkomstfördelning samt bättre regional balans. Härtill kommer kravet på stabilisering av prisnivån. Det är alltsammans vackra honnörsord. Men vilken verklighet finns bakom dem? Och vilka är de faktiska följderna av den politik som socialdemokrater och borgerliga

nu är eniga om att rekommendera och genomföra?

Var är den fulla sysselsättningen? Verkligheten är ju att vårt land till följd av den politik som förts fått en industriell reservarmé av skrämmande omfattning. Enligt låginkomstutredningen fanns det 1966 nära 400 000 personer som på grund av öppen arbetslöshet och 600 000 å 700 000 personer som på grund av dold arbetslöshet endast delvis eller inte alls hade något förvärvsarbete. Summan av öppen och dold arbetslöshet utgjorde med andra ord grovt räknat 1 miljon människor, eller drygt 20 procent av arbetskraften.

Vad menar man med fortsatt hög tillväxttakt? Vad man syftar på är en ökning av bruttonationalprodukten, dvs. summan av landets produktion av varor och tjänster, beräknad på traditionellt sätt. Men man räknar inte med hur miljön förstörs och naturkapital fördärvas genom ohämmad exploatering. Man räknar inte med hur människor slits ner fysiskt och psykiskt i produktionen och i ett samhälle som inte är byggt för att motsvara deras behov. Man räknar inte med hur människor i allt större antal stöts ut ur produktionslivet och att avfolkningsbygderna får allt svårare att överleva. Det viktiga är att bruttonationalprodukten ökar.

Var är den jämnare inkomstfördelningen? Klyftorna i fördelningen av inkomster och förmögenheter har inte minskat under det senaste årtiondet utan snarare ökat. Enligt låginkomstutredningen hade 1966 drygt 18 procent av de anställda en total inkomst understigande 10 000 kronor och ca 35 procent en total inkomst understigande 15 000 kronor. 400 000 människor måste förra året gå till socialvården för att kunna klara sig.

Vad menas med bättre regional balans? Är det inte ett täckord för samma politik som lett till att under 1960-talet 110 000 människor tvingats flytta från skogslänen? Är det inte bara en falsk flagg, under vilken man vill genomföra den fortsatta avfolkning som uttrycks i de officiella prognoserna och enligt vilka de s. k. avfolkningslänen fram till 1980 skall förlora ytterligare 100 000 människor?

Vad är verkligheten bakom talet om stabilisering av prisnivån? Är det utvecklingen under förra året som är mönstret, då priserna på konsumtionsvaror ökade med i genomsnitt 8 procent? I år har statsmakterna varit förutseende nog att genom höjningen av momsens garantera en grundfond i prisstegringen med 6,5 procent. När regeringen nu i praktiken börjat avveckla prisstoppet kan konsumenterna med fruktan motse resten av året. Man skall ha ett egenartat språkbruk för att benämna detta stabilisering av prisnivån.

Sådan är alltså den verklighet som hittills har funnits bakom honnörsorden full sysselsättning, jämnare inkomstfördelning osv. Finns det några skäl som talar för att den ekonomiska politik som regeringen och de borgerliga s. k. oppositionspartierna nu vill bedriva leder till ett annat och för befolkningens stora majoritet gynnsammare resultat? Absolut inte. Enigheten mellan regeringen, de borgerliga partierna och storkapitalet syftar till att befordra detta senares intressen.

Regeringen satsar direkt på att stärka de kapitalistiska företagens konkurrensförmåga. Den begränsar nu inte sin politik till enbart en anpassning till det kapitalistiska näringslivets rörelser utan avser att gripa

in direkt för att befordra företagsägarnas intressen. Ett särskilt investeringsavdrag på 10 procent skall ges företagen. Industrisektorn ges företräde vid kreditgivningen. Den statliga investeringsbanken skall medverka till exportkrediter för att hjälpa privatföretagen och i detta syfte t. o. m. låna upp pengar utomlands.

Hela denna politik är avsedd att stärka kapitalismen. Den kommer att ytterligare öka storfinansens profiter och maktställning i detta land. Klyftorna i fördelningen av förmögenheter och inkomster kommer att bli ännu större. Koncentrationen av kapital och befolkning kommer att fortsätta. Den industriella reservarmén kommer med denna politik att tillväxa och bli ännu större. Inflation och prisstegring kommer att drivas vidare. Hur kan man tala om jämlikhet och samtidigt ge ytterligare favörer åt storkapitalet?

Såväl i finansplanen som i finansutskottets betänkande skjuter man in sig på att kritisera de lönarbetande och deras strävanden. Man talar negativt om "kompensationstänkande" och "löneglidning". Men ingen kritik riktas mot kapitalet, som vetat att väl kompensera sig genom prishöjningar och spekulation. Och man förtiger att den s. k. "löneglidningen" – dvs. lönestegring utanför avtalsramen – huvudsakligen är en följd av lönarbetarnas ökade prestation och arbetstakt.

Det är alltså ett mycket partiskt resonemang som finansutskottet här för. Detta gäller också diskussionen av förhållandet mellan löner, finanspolitik och efterfrågetryck. Prishöjningarna har ju inte främst vållats av löneökningar utan av näringslivets stora realkapital- och lagerinvesteringar. Men av detta drar man sedan slutsatsen att man måste strama åt konsumtionen, motverka effekten av lönestegringarna och dämpa takten i kommunal- och bostadsinvesteringar. En sådan rekommendation är både ologisk och oriktig.

I finansplanen finns ingen diskussion av frågan om hur man skall få till stånd en förbättring av inkomstfördelningen och av fördelningen löner i förhållande till profiter. Det räknas som en självklarhet med att statsbudgeten framöver under 1970-talet i stigande grad skall finansieras via moms och annan indirekt beskattning. Även på denna punkt är det lönarbetarnas stora flertal och särskilt låginkomsttagarna som skall betala. Detta är den cyniska finanspolitiska verkligheten bakom jämlikhetspropagandan.

Det borde emellertid i dag inte vara möjligt att lägga fram vare sig en s. k. långtidsutredning eller en årlig finansplan utan att från början ta avgörande hänsyn till jämlikhetskraven. Och där måste man klart ta ställning såväl till målen för en politik som syftar till jämlikhet som till medlen för inkomstutjämning. En sådan politik måste för att bli framgångsrik omfatta åtgärder över hela det ekonomiskt-sociala fältet. Den bör syfta till en reell utjämning av både förmögenheter och inkomster. Utjämningspolitiken måste innefatta såväl en minskning av de höga inkomsternas, bolagsvinsternas, spekulationsvinsternas och de stora privata förmögenheternas relativa andel som av deras reala storlek. Det är en otillfredsställande målsättning, om man säger att de stora förmögenheterna och de höga inkomsterna skall ha ett oförändrat realvärde, medan de många egendomslösa och de stora låginkomstgrupperna bara så

småningom skall höjas.

Jag kan alltså inte som herr Wedén gjorde instämma i statsminister Palmes uttalande att det räcker med en utjämning uppåt. Vi vet också att inte ens någon sådan ägt rum i verkligheten. Men det krav som allt starkare ställs är att en direkt utjämning skall komma till stånd. Och det måste gälla såväl mellan lönearbete och kapitalister som mellan det stora flertalet anställda och de högvälönade. Vad det gäller är att de ökade klasskillnaderna måste bekämpas. Slutmålet är ett samhälle där utsugning och spekulering är avskaffade.

Utifrån dessa värderingar är det naturligt att bestämt vända sig såväl mot SACO:s försök att ytterligare höja inkomsterna för de bäst betalda i statlig och kommunal tjänst som mot de ännu högre betalningar som tillämpas i de privata företagen, mot de ytterligare favörer till de kapitalistiska företagen som regeringen vill ge lika väl som mot försvaret för den nuvarande synnerligen låga beskattningen av de stora förmögenheterna. Det skatteprogram som vänsterpartiet kommunisterna lagt fram och som kommer upp till behandling senare under riksdagen föreslår åtgärder som kan föra åtminstone en bit på vägen till utjämning, i den mån det nu är möjligt att göra detta med skattepolitiska medel.

Den politik som regeringen och de borgerliga partierna är överens om hängs ju motiveringsmässigt upp på nödvändigheten att förbättra bytesbalansen gentemot utlandet. Men det handlar här givetvis inte om någon tillfällig politik som framspringer ur ett extraordinärt läge. Det handlar om den huvudlinje i politiken som regeringen följer och som går ut på att samhällsbygget i huvudsak är färdigt, att det inte behövs någon grundläggande förändring av samhället såsom arbetarrörelsens pionjärer tänkte sig. Nu anser man i stället att de problem som finns och som uppstår skall lösas genom utveckling av det kapitalistiska samhället och genom samverkan mellan staten och kapitalet.

Denna huvudinriktning av politiken får sedan bestämma de rekommendationer som görs såväl i finansplanen som av finansutskottet. Utskottet framhåller t. ex. risken för en konjunkturedgång. Detta får sedan utgöra ett argument för att ge industrin ytterligare ökat utrymme för investeringar. Finansplanen förutser för 1971 en volymökning för konsumtionen med 3 procent. Men de privata investeringarna väntas öka med 9 procent och inom industrin med 12 procent. Om dessa tendenser säger utskottet att det råder "utbredd enighet".

Att söka stimulera konjunkturen genom att ge industrin mer pengar och pressa konsumtion och löner är enligt vår mening fel. Det är i grunden en konservativ konjunkturpolitik av modell president Nixon. Dess effektivitet är också tvivelaktig. Att industriföretagen får mer pengar betyder inte att de nödvändigtvis vill investera vid vikande konjunktur. Och om industrin verkligen investerar, får den svårigheter att göra investeringarna bärande, om inte konsumtionen tillåts växa. Om man vill stimulera konjunkturen måste det vara en felaktig linje att hålla konsumtionen starkt tillbaka.

Det måste också kritiseras att de privatkapitalistiska företagen genom det föreslagna investeringsavdraget och andra åtgärder uppmuntras att öka sina inköp av maskiner och andra inventarier, oavsett av vilket slag de

är, oavsett för vilket syfte de skall användas, och att löntagarna tvingas medverka till finansieringen med skattepengar. I finansplanen saknas en tillfredsställande diskussion av de långsiktiga mål som måste ställas för den ekonomiska politiken och vilka inte kan formuleras i kapitalistiska lönsamhetstermer.

I debatten den 19 januari tog jag upp den starka kritik mot långtidsutredningen som kommit inte bara från vänster utan också från kretsar inom det socialdemokratiska partiet. Denna kritik har senare utvecklats i skriften Sociala mål i samhällsplaneringen. Vad den går ut på är att det är både meningslöst och farligt att bara använda bruttonationalprodukten som mätare på utvecklingen. Det avgörande måste vara att komma fram till en politisk planering som utgår från välfärds- och jämlikhetskriterier. Jag vill upprepa de frågor jag då ställde till regeringen men inte fick något svar på och hoppas att svaret ges i dag: Är det inte, herr finansminister, hög tid att ställa målsättningen för samhällspolitiken på ett vidare sätt? Vill regeringen som en första åtgärd ta initiativ för att framlägga en annan typ av långtidsutredning, som utgår just från dessa vidare målsättningar?

Det måste vara fel att exportindustrins behov ständigt används som tillhygge för att ge industrin mer pengar på lönarbetarnas bekostnad. Enligt det material som finansutskottet redovisar har en klar förbättring inträtt när det gäller betalningsbalansen. Valutarens ökad under 1970 med närmare 400 miljoner kronor efter att ha minskat med ca 1 850 miljoner kronor året förut. De tidigare noterade underskotten har snarare berott på lagerspekulation och penningöverföringar än på svag exportutveckling. Under förra året tilläts sålunda en spekulativ uppbyggnad av företagens lager med över 5 miljarder kronor, i betydande utsträckning genom import.

Det löser inga utländska betalningsproblem att ge storföretagen ytterligare fördelar och höjda profiler. Om man skall diskutera produktiviteten inom olika näringsgrenar är det enligt vår mening viktigare att ta itu med hemmamarknadsindustrins och de övriga skyddade områdenas förhållanden än med exportindustrins, såsom också påpekas i 1968 års s. k. EFO-rapport. Att ordna meningsfull sysselsättning för alla dem som nu är arbetslösa eller bara delvis sysselsatta är det bästa sättet att också lösa de långsiktiga betalningsbalansproblemen. Men det kräver att man också går över till en annan regionalpolitik än den som hittills förts. En decentralisering är nödvändig som säkrar full och effektiv sysselsättning i alla län och därmed stoppar avfolkningen.

Det framgår av vad jag sagt i det föregående att vänsterpartiet kommunisterna inte kan ansluta sig till den enighet i huvudprinciperna för den ekonomiska politiken som uppges råda mellan de övriga partierna. De som i sin vardag tvingas uppleva stigande levnadskostnader och ökad utsugning i arbetet, alla lågavlönade, alla arbetslösa och undersysselsatta, alla offer för koncentrationspolitiken – bland dem förväntar och kräver man något helt annat än ökat spelrum för kapitalets intressen. Där kräver man i stället kamp mot profit- och spekulationsintressena. Där ställer man rättmätiga fordringar på rejäla lönelöft. Där kräver man att de ökade klasskillnaderna äntligen skall effektivt

bekämpas och att en utjämning skall komma till stånd — mellan lönarbete och kapital såväl som mellan det stora flertalet löneanställda och de högt avlönade. Dessa dagskrav från folkets stora flertal är också kommunisternas krav i debatten om finansplanen.

Herr talman! Vad gäller yrkandena från finansutskottet respektive reservanternas krav under olika punkter delar vi utskottets mening vad beträffar avslag på motionerna 562, 565 och 566 från de borgerliga partierna. Vi kommer alltså att rösta mot reservationen på punkterna 1 t. o. m. 4. Vad gäller punkten 5, som behandlar de allmänna riktlinjerna för den ekonomiska politiken och för statsregleringen, kan vi inte biträda vare sig utskottets eller reservanternas mening. Vi anser att utskottets uttalande på denna punkt i stället bort ha följande lydelse — texten kommer senare att utdelas till kammarens ledamöter:

”Det är en utpräglad kapitalistisk budget som framlägges i finansplanen. Som avgörande målsättningar ställs dels att öka exporten på bekostnad av förbrukningen inom landet, dels att öka industrins investeringar. De kapitalistiska företagens konkurrensförmåga skall ytterligare stärkas. Arbetskraft och kapital skall styras över till industrin och såväl den offentliga sektorn som bostadsbyggandet anpassas med hänsyn härtill.

Denna politik motiveras med nödvändigheten att förbättra bytesbalansen gentemot utlandet. Utskottet redovisar emellertid i det föregående material som klargör att en betydande omsvängning i den svenska ekonomiska utvecklingen inträffat under loppet av 1970. Omslaget i handelsbalansen var starkare än som anges i finansplan och preliminär nationalbudget. Valutareserven ökade under året med närmare 400 miljoner kronor.

Det måste vara fel att exportindustrins behov används som tillhygge för att ge industriföretagen mer pengar på lönarbetarnas bekostnad. De tidigare noterade underskotten i betalningsbalansen har för övrigt snarare berott på lagerspekulation och penningöverföringar än på svag exportutveckling. Hemmamarknadsnäringarnas produktivhetsproblem är snarast större än exportindustrins. För en lösning av de långsiktiga betalningsbalansproblemen är det avgörande en mobilisering av alla dem som nu är arbetslösa eller bara delvis sysselsatta, vilket också förutsätter en ny regionalpolitik för full och effektiv sysselsättning i alla län.

Att söka stimulera konjunkturen genom att ge industrin mer pengar och pressa konsumtion och löner är en konservativ och felaktig politik. Investeringar kan icke göras bärande om inte konsumtionen tillåts växa. Om man vill stimulera konjunkturen måste det alltså vara en oriktig linje att hålla konsumtionen starkt tillbaka.

Det måste också starkt kritiseras att de privatkapitalistiska företagen genom det föreslagna investeringsavdraget och andra åtgärder uppmuntaras att öka sina inköp av maskiner och andra inventarier, likgiltigt av vilket slag, likgiltigt för vilket syfte. I finansplanen saknas en tillfredsställande diskussion av de långsiktiga mål som måste ställas för politiken och vilka icke kan formuleras i kapitalistiska lönsamhetstermer.

Den politik som tecknas i finansplanen kommer att ytterligare öka storfinansens profiler och maktställning. Klyftorna i fördelningen av

inkomster och förmögenheter kommer att bli ännu större. Förmaningar riktas till löntagarna att begränsa sina löneanspråk i en period av stark prisuppgång och produktivitetsökning, men ingen kritik riktas mot kapitalet som vetat att väl kompensera sig genom prishöjningar och spekulation. Påståendena i finansplanen att satsningen på expansion av de kapitalistiska företagen skulle förbättra arbetsmiljön och hjälpa avflyttningslänen är icke hållbara. All erfarenhet säger att den kapitalistiska utvecklingsvägen innebär ökad hets och stress i arbetet samt fortsatt koncentration av kapital och befolkning.

Vad som krävs är i stället en verklig planering vilken såsom målsättning har människornas välfärd. De arbetande människorna måste ställas i centrum för politiken, inte de kapitalistiska företagen och deras profiler. En ny långtidsutredning måste utarbetas från klara välfärds- och fördelningsmässiga utgångspunkter. Den ekonomiska politiken och finansplanerna måste underordnas dessa långsiktiga politiska mål. Detta förutsätter kamp mot profit- och spekulationsintressen. Det förutsätter ett tillgodoseende av rättmätiga fordringar på rejäla lönelöft på profiternas bekostnad. Det förutsätter att de ökade klasskillnaderna äntligen skall effektivt bekämpas och att en utjämning skall komma till stånd – såväl mellan lönarbetare och kapitalister som mellan det stora flertalet löneanställda och de högt avlönade.”

Herr talman! Jag yrkar att riksdagen, i anledning av vad som förordats i statsrådsprotokollet och med avslag på motionerna 562 och 565, som sin mening ger Kungl. Maj:t till känna vad jag här i det föregående anfört beträffande de allmänna riktlinjerna för den ekonomiska politiken och för statsregleringen.

Herr EKSTRÖM (s):

Herr talman! Jag skall allra först ta upp några av de synpunkter som de fyra föregående talarna har anfört.

Herr Hermansson menade sig kunna konstatera att det förelåg enighet mellan socialdemokraterna i finansutskottet och de borgerliga reservanterna. Ja, det föreligger enighet, herr Hermansson, så långt som när det gäller de mål vilka är uppställda i finansplanen för 1971, nämligen att vi skall försöka åstadkomma balans i utrikesbetalningarna, full sysselsättning, rimlig prisstabilitet – i varje fall så att inte priserna kommer att öka snabbare än i utlandet – jämnare inkomstfördelning och ekonomisk tillväxt.

När vi bedömer finansplanen föreligger alltså den enigheten. Men herr Hermansson kommer också in på långsiktiga mål, och då torde herr Hermansson veta lika bra som jag att enigheten inte är särskilt stor – detta borde herr Hermansson ändå ha fått klart för sig när han lyssnade till herr Burenstam Linder. Och nog måste vi socialdemokrater i finansutskottet ställa oss ganska frågande inför hur det lyckades borgerligheten att skriva sig samman till en gemensam reservation, när vi hört hur argumenten successivt har trappats upp.

Herr Fälldin började med ett, som jag tycker, moderat anförande. Jag använder då ordet moderat i dess egentliga bemärkelse och inte i den mening som vi numera partipolitiskt lägger in i begreppet. – Jag skall,

herr talman, strax återkomma till vad herr Fälldin senare sade, inte minst beträffande arbetsmarknadspolitiken som jag vet att herr Fälldin har god kännedom om i egenskap av ledamot av arbetsmarknadsverkets styrelse men där jag tyckte att herr Fälldin anförde ganska överraskande synpunkter. Men sedan har under debatten här argumenten trappats upp. Herr Wedén ställde en mycket lång fråga till mig som slutligen konkretiserades till följande: Hur länge tänker socialdemokraterna fortsätta att sitta vid ringside och låta vissa andra utdela den ena smockan efter den andra mot den privata företagsamheten?

Ja, jag skulle kunna göra det lätt för mig och säga, att herr Wedén har väl också, inom det parti han tillhör, sådana som står honom nära och som utdelar smockor. Jag skall emellertid inte göra det så enkelt för mig utan vill endast påpeka att herr Wedén ju har instämt i att den föreliggande finansplanen i allra högsta grad visar var regeringen står då det är fråga om att förbättra förhållandena för näringslivet under det kommande året. Det gäller att åstadkomma förbättringar för exportindustrin men även för vår hemmamarknadsindustri, som ju möter hård konkurrens.

Och inte ställer sig det parti som jag företräder i skymundan på något sätt. Om ungefär tre veckor kommer ute i landet att hållas 24 debatter, där den ekonomiska politiken skall tas upp. Jag föreställer mig att skiljaktigheterna då sannerligen kommer att framträda och att partiets politik där presenteras på ett sådant sätt att herr Wedén inte behöver vara orolig. Jag vill också – det är för övrigt ofta vi socialdemokrater måste göra det – påminna om vad som står i det program som vi arbetar efter. Där talas om att vi ständigt prövar olika former för ägande, för företagande och för nyskapande, och vi gör det med utgångspunkt i vad som bäst tjänar materiellt framåtskridande och mänsklig välfärd. Detta har vi upprepat många gånger, och jag har känt mig tvungen att inledningsvis göra det även i dagens debatt.

Jag sade att debatten successivt har trappats upp. Om en åhörare från ett annat land, med inte särskilt ingående kunskaper om Sverige, skulle ha lyssnat på herr Burenstam Linder måste väl vederbörande ha fått den uppfattningen att debatten förs i ett land som befinner sig på yttersta kanten av den ekonomiska ruinens brant. Det tillkommer inte mig att värdera oppositionens taktik, men jag måste ställa frågan: Kan det verkligen gagna landet, kan det verkligen gagna moderata samlingspartiet att man gör sig skyldig till sådana här överdrifter? Vi skall komma ihåg att vi i detta land har en mycket långt driven decentralisering när det gäller planering och beslutsfattande. Vi har kommunerna som måste klara stora delar av sin ekonomi inom ramen för den skatt de utdebiterar. Vi har företagen, som inom ramen för lagstiftningen och den ekonomiska politiken har att självständigt besluta om sina investeringar och sin produktionsinriktning. När det gäller arbetsmarknaden har det vidare i varje fall hittills varit så – och vi håller styvt på att det är en grundprincip – att avtalsparterna äger att bestämma priserna på arbetskraften. Även hushållen får själva inom ramen för sina disponibla inkomster besluta om sparandets och konsumtionens storlek och inriktning.

Det finns skäl att erinra om detta. Mittenpartierna har nämligen i sin

motion uppehållit sig vid vad som hände 1970. Man har där skrivit att finansministern har utlovat att industriinvesteringarna skall stiga med 15 procent. Detta blottar verkligen intressanta motsägelser i partiernas förkunnelser. Om man i en finansplan i samband med statsverkspropositionen, på grundval av verkställda prognoser, som i sin tur baseras på material infordrat från näringslivet, haft anledning räkna med en investeringsökning på 15 procent, så påstår mittenpartierna att den ökningen har utlovats av finansministern. Jag upprepar vad jag sade tidigare om det decentraliserade beslutsfattandet i vårt land. Inte ens i en totalitär stat, där man kan styra utvecklingen på ett helt annat sätt, finns sådana möjligheter. Mittenpartierna ställer i det avseendet krav på statsmakterna som inte rimmar särskilt bra med deras politiska förkunsel i övrigt, vilken som bekant går ut på ett ytterligare decentraliserat samhälle med mindre inflytande för regeringen och för de centrala ämbetsverken.

Den finansplan vi har framfört oss är ett dokument som vi hoppas får avsevärd betydelse under den fortsatta behandlingen här i riksdagen. På en punkt tror jag också att vad som i detta sammanhang sägs kan få ett bestående värde på längre sikt, nämligen det som sägs i en av de sista meningarna i utskottets betänkande. Där framhålles det att riksdagen själv enligt utskottets förslag – och jag tror för första gången – skall svara för en samlad samhällsekonomisk bedömning och vid riksdagens början ta på sig ett samlat ansvar för arbetet med statsregleringen. Mot bakgrunden av dagens ekonomiska läge skriver utskottet i den mening jag här åsyftar på följande sätt: ”Detta inskräper nödvändigheten av att riksdagens utgiftsprövning sker under beaktande av behovet av en stram finanspolitik och mot bakgrunden av de krav på den ekonomiska politiken, som ett återställande av utrikesbalansen ställer.”

Det är en maning till ett sammanhållet budgetarbete i riksdagen, en maning som inte är mindre angelägen nu när riksdagen består sig med långt fler utskott som avger betänkanden i utgiftsfrågor än vad fallet var i den gamla riksdagen. Då är det viktigare än någonsin att den ekonomiska ram som vid riksdagens början dras upp för utgiftsgranskningen också håller vid en slutgiltig bedömning när riksstaten är klar. Utskottet slutar sin skrivning med följande ord: ”Om det likväl vid en samlad bedömning av riksdagens behandling av riksstatsförslaget visar sig att besluten innebär en försvagning av finanspolitiken, som inte är ett övervägt led i en samhällsekonomisk avvägning, måste detta enligt utskottet föranleda kompenserande åtgärder, som vidmakthåller stramheten i statsbudgeten.”

Det torde finnas anledning för finansutskottet och riksdagen att återkomma till en sådan summering när riksdagssessionen nalkas sitt slut. Jag ser det som finansutskottets viktigaste uppgift att så sker. Uppenbarligen ser man saken på samma sätt i riksdagens andra partier, eftersom man i finansutskottet har placerat in personer ur sina partipresidier eller personer som på annat sätt står partiledningarna nära. Jag är mycket tillfredsställd med att utskottet har kunnat enas kring denna målsättning; på den punkten finns det icke några reservationer.

Jag sade tidigare att jag är förvånad över att oppositionspartierna har kunnat enas om en gemensam reservation. Den förvånningen har ökat när

jag har lyssnat på debatten. Det var ganska svårt för utskottsmajoriteten att få veta var oppositionen stod och vad den ville. Det är inte särskilt mycket lättare att konstatera detta när man läser finansutskottets betänkande. I egenskap av ordförande i utskottet och, jag tror jag kan säga, som talesman för de socialdemokratiska ledamöterna i utskottet, vill jag framhålla att det inte är vi som har gjort att betänkandet blivit ett ganska svårt aktstycke att ta del av.

I vissa fall har reservanterna tagit upp och tillstyrkt motionskrav där man visar en påfallande enighet – och detta även när det gäller motionskrav framförda av moderater. På en del väsentliga punkter tycker jag mig kunna spåra att det är moderata samlingspartiet som har hållit i pennan eller haft fingrarna på skrivmaskinstangenterna. Det är förvånansvärt att mittenpartierna har kunna följa med i de svängarna.

Den sakskillnad i principiellt hänseende som går att utläsa är väl att de borgerliga partierna är beredda att nu fylla ut med generella åtgärder vad man betecknar som ett existerande realekonomiskt utrymme, medan utskottsmajoriteten menar att generella stimulansåtgärder bör undvikas till dess att det finns klara indikationer om att det verkligen föreligger ett realekonomiskt utrymme för en expansion och det står klart att det utrymmet inte är tillfälligt. Vi tycker vi har goda skäl att på denna punkt stödja finansplanens uppfattning. Den bygger ju på förutsättningen att en uppgång i den internationella konjunkturen kan komma på höstkanten och att vi därför inte bör långsiktigt in-teckna det utrymme som eventuellt kan uppkomma under en period däremellan.

Denna bedömning av den internationella konjunkturen delades av mittenmotionärerna när de presenterade sin motion för en månad sedan. Där påtalades särskilt den splittrade konjunkturbilden, den goda ordersituationen för svenskt näringsliv och verkningarna i Europa av den förväntade uppgången av den nordamerikanska konjunkturen. Men det verkar som om motionärerna inte vågade ta ansvaret för att i praktisk politik fullfölja denna bedömning. Det vore verkligen trist om motionärerna åter skulle falla i fällan att förorda åtgärder som inte så lätt skulle kunna avvecklas om den utifrån kommande stimulansen slår starkt på vår inhemska efterfrågan.

Nog är det klokt att spara åtgärder av typen frisläppning av medel i investeringsfonderna till en situation då vi verkligen har stort behov av stimulansåtgärder. Vad skall vi annars ta till om konjunkturutvecklingen skulle ta en vändning som vi nu inte väntar? Det är dålig konjunkturberedskap att i förtid ta till de medel vi mödosamt byggt upp för att ha till hands i sådana lägen. Enligt utskottsmajoriteten hör frisläppning av investeringsfonderna hit.

Det vore intressant att få föra ett resonemang med herr Fälldin när det gäller investeringsfonderna. I de fall där man haft ett generellt frisläpp av investeringsfonder – det har vi haft 1958–1959, 1962–1963 och 1967–1968 – kan man tydligt och klart konstatera att inte var det de landsändar där herr Fälldin och jag hör hemma som särskilt gynnades av det generella frisläppet.

Det är litet oklart vad man i motionerna menar på denna punkt; man talar om ett generellt frisläpp, och man talar också om ett ökat frisläpp.

Vi får förmoda att det är följdmotionens formulering som är det riktiga i detta fall.

Det finns skäl att ytterligare något dröja vid den skildring av år 1970 som motionärerna gör.

Man säger i mittenmotionen att centerpartiet och folkpartiet erbjöd regeringen att stödja en stramare finanspolitik. Man klagar samtidigt över att finansministern underlätit att i tid sammankalla en stabiliseringspolitisk konferens. Nu hade ju mittenpartierna verkligen alla möjligheter att under vårriksdagen föra fram sådana förslag till skattehöjningar som man rimligen syftar på. Några sådana förslag kom inte. Vad man nu åberopar tycker jag därför inte kan betecknas som annat än munväder. Några faktiska förslag räckte modet inte till. Och på vad sätt sådana förslag, om de hade kommit, skulle ha skapat en gynnsammare utgångspunkt för avtalsrörelsen än den vi nu har är svårt att förstå. Motsatsen torde vara fallet, särskilt om man har den inställning som moderaterna gav uttryck för i sin motion 562 och som fått en viss återklang i reservationen, nämligen att höjda skatter är otjänliga när det gäller att begränsa konsumenternas efterfrågan. Den enda effekten av en momshöjning under våren skulle ha blivit ökade anspråk vid avtalsförhandlingarna. Det väsentliga i bilden hade varit att företagen, på grund av sin expansionsvilja, under våren 1970 haft så ansvällda orderböcker och orsakat en sådan överefterfrågan på arbetskraft, att det hade slagit ut i en betydande löneglidning. Det är klart att en kreditåtstramning då hade varit nödvändig för att begränsa ansträngningarna av samhällsresurserna. Det är ju inte möjligt att alla företag samtidigt realiserar ambitiösa utbyggnadsplaner som växer fram under intryck av en intensiv exportkonjunktur.

Nu har den internationella konjunkturen mattats, och det finns, som vi bedömer det, utrymme för en betydande ökning av industrins investeringar.

Kreditpolitiken har successivt mjukats upp. Nu ankommer det på företagen att på grundval av en långsiktig bedömning utnyttja tillfället att investera. Det finns ingen möjlighet att klara samhällsekonomin om inte industrin och näringslivet i dess helhet – för t. ex. bostadsbyggandet har det gällt sedan länge – lär sig att ta till vara de tillfällen då resurserna är mindre hårt ansträngda av konjunkturtryck utifrån och då bygger ut sin kapacitet, så att denna står färdig vid nästa uppgångsperiod.

Inte minst den starka exportkonjunkturen 1969/70 visar att svensk industri står konkurrensmässigt stark på den internationella marknaden och därför har råd att planera långsiktigt. Det är bl. a. därför som vi har så generösa avskrivningsregler i detta land.

I utskottsbetänkandet har vi också betonat det starka samband som finns mellan en utbyggnad av exportindustrin, respektive den importkonkurrerande industrin, och andra slag av investeringar. Vi menar bl. a. att industriexpansion på en ort inte kan komma till stånd utan att bostadsförsörjningen ordnas på ett tillfredsställande sätt och att den offentliga sektorns utbyggnad, särskilt på vissa områden, är av strategisk betydelse för att industriutbyggnad skall kunna komma till stånd. Vi pekar särskilt på regionalpolitiken och arbetsmarknadspolitiken, men det

gäller förstås näringspolitiken i dess helhet.

Jag vill i detta sammanhang, med anledning av några siffror som reservanterna har tagit fram, påpeka att antalet personer i arbetsmarknadsutbildning ökat mycket kraftigt just under högkonjunkturen – det fann herr Fälldin synnerligen anmärkningsvärt. Inte minst gäller denna ökning antalet kvinnor. Under andra halvåret 1970 började 44 600 personer arbetsmarknadsutbildning, och av dem var 55 procent kvinnor. Av dessa kvinnor hade 70 procent inte tidigare eller på länge haft förvärvsarbete. En sådan expansion är inte uttryck för en kärv arbetsmarknad utan för en arbetsmarknad på vilken kvinnorna verkligen har lätt att få arbete. Det är klart att det nya skattesystemet och diskussionen kring detta sannolikt spelar en roll. Lika klart är att kommunala insatser för barntillsynen är en av grundvalarna för en sådan expansion. Jag tycker nog att det tämligen onyanserade och oreflekterade skäl på den offentliga sektorn som man ständigt får höra, inte minst från moderata samlingspartiet, är helt förfelat. Min uppfattning är att riksdagen nu skall leva upp till de intentioner som finansutskottet anvisar och att riksdagsarbetet skall bedrivas inom de ekonomiska ramar som återfinns i finansplanen och som utskottet tillstyrkt.

I fråga om det begränsade utrymmet för finanspolitiska utsvävningar råder inga delade meningar inom utskottet, och jag hoppas att det inte heller skall råda några delade meningar här i riksdagen under den fortsatta vårsessionen.

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr FÄLLDIN (c) kort genmäle:

Herr talman! Jag lade märke till att herr Ekström i sitt ordbyte med herr Hermansson med tillfredsställelse noterade, att vi var eniga om de övergripande mål som nu är formulerade i finansplanen och som skall gälla för nästa budgetår. Beträffande de mer långsiktiga målen råder däremot, konstaterade herr Ekström, inte någon enighet.

Får jag då fråga herr Ekström: Är de nu formulerade övergripande målen i finansplanen, som alla i utskottet har anslutit sig till, att betrakta såsom tillfälliga? Skall sedan nya mål formuleras? Det finns skäl att framställa den frågan efter herr Ekströms ordbyte med herr Hermansson.

Beträffande investeringsutvecklingen inom industrin påstod herr Ekström, att vi fäster för stort avseende vid vad finansministern tidigare har sagt. Det är möjligt att det är fel av oss att göra så. Men jag vill påminna om vad jag sade i mitt förra anförande, nämligen att utvecklingen inte kan påverkas genom diktat. Om man nu i den preliminära nationalbudgeten nämner 7 procent såsom en trolig utveckling och finansministern i finansplanen talar om 12 procent – jag anser att han gör det på goda grunder, ty vi behöver denna framstegsnivå – får vi väl ändå betrakta detta såsom en målsättning. Denna målsättning kan inte förverkligas genom diktat, vilket jag tidigare har försökt säga. Det gäller för oss att försöka formulera eller ange de villkor och förutsättningar som måste erbjudas för att vi skall få denna utveckling. I detta avseende anser vi att den tidigare förda politiken har haft brister, och vi tror att de nuvarande åtgärderna är otillräckliga. Det är därför vi har

anvisat de av oss rekommenderade vägarna.

I fråga om investeringsfonderna är det riktigt att vi nu inte har fått så mycket med i våra bygder. Vi har framhållit att det inte bör vara ett generellt frisläppande av investeringsfonderna utan endast inom de inte överhettade områdena. Får jag då fråga herr Ekström: Är herr Ekström lycklig över den fördelning som har skett när vederbörande nu har förhandlat med finansministern om frisläppande i varje särskilt fall? De stora summorna har då gått till överhettade områden och de mindre pottorna till landsändar som verkligen behöver en förstärkning.

Vad beträffar kravet på en stramare finanspolitik vill jag framhålla, att det finns andra metoder att tillgripa än skattehöjningar. Det har ju finansministern visat t. ex. vid behandlingen av anslagsäskandena för i år. Men om höstens åtgärder var riktiga i en vikande konjunktur, hade det då inte varit ännu riktigare att företa dem tidigare under år 1970? I vilket avseende hade en sådan tidigareläggning försvårat möjligheterna för arbetsmarknadens parter att nu komma överens?

Herr WEDÉN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Får jag först instämma i herr Fälldins tillrättalägganden beträffande investeringsfonderna.

Jag vill sedan i fråga om det avsnitt av utskottets betänkande som herr Ekström uppehöll sig vid en liten stund, då han betonade att det inte finns någon motsättning mellan industriinvesteringar, bostadsproduktion samt daghemsutbyggnad på expanderande orter, säga att vi inom utskottet varit helt eniga på den punkten. Så rådigt är väl inte detta utskottsbetänkande att inte även utskottets ordförande borde ha kunnat upptäcka den saken!

Men sedan blev jag, liksom herr Fälldin, litet förvånad över herr Ekströms polemik med herr Hermansson i Stockholm. Herr Ekström tycks vilja säga att vi är överens om att förbättra näringslivets expansionsmöjligheter ”under det kommande året”, som jag vill minnas att orden föll. Men sedan då? Ja, då får man väl se. Som jag fattade det kommer alltså detta mycket vaga uttalande som herr Ekström gjorde till herr Hermansson att innebära att *nu* är man visserligen överens, socialdemokrater och demokratisk opposition, men *på lång sikt* blir det nog inte så väl med den saken.

Jag beklagar uttalanden av den arten från utskottets ordförande – som i övrigt höll ett mycket trevligt och konciliant anförande – därför att sådana uttalanden bidrar till att skapa just den osäkerhet om den socialdemokratiska näringspolitikens framtida inriktning som är en av de faktorer som kan försvåra uppnåendet av de mål som uppställts i finansplanen.

Vidare tyckte jag, herr talman, att herr Ekström kanske var litet elak mot finansministern – vilket han inte alls menade att vara – när han framställde finansministerns uttalanden om ökningstakten i industriinvesteringarna, upprepade inte bara i finansplanen utan även i TV och radio, i tidningar osv. såsom någonting som man inte behövde fästa sig så mycket vid; de var ju inga löften. Nej, det är klart, men var finns det en person som är mera auktoritativ än herr Sträng när det gäller att här formulera

målsättningen? Jag tycker därför att man inte bör nerdimensionera finansministerns tidigare uttalanden på det sätt som herr Ekström gjorde. Det visade sig att det var svårt att uppnå målsättningen år 1970, och nu tror vi att det kommer att bli mycket svårt att uppnå målsättningen för 1971 – finansministerns egen målsättning – om inte riksdagen vill ställa sig bakom de inte särskilt långtgående men betydelsefulla krav på ytterligare stimulerande åtgärder som vi framfört i vår gemensamma reservation.

Herr Ekström sade att det vore fel att handla för tidigt; man måste vänta och se. Men det stora fel som har vidlåd it den socialdemokratiska finanspolitiken under en rad av år är ju inte att man har handlat för tidigt, utan att man har handlat för sent, och därigenom kommit i otakt med konjunkturutvecklingen.

Herr HERMANSSON i Stockholm (vpk) kort genmäle:

Herr talman! För att belysa frågan om den enighet mellan det socialdemokratiska partiet och de borgerliga partierna, som herr Ekström berörde, räcker det ju inte med att räkna upp de vanliga honnörsorden, full sysselsättning osv. Det avgörande är ju verkligheten bakom orden och vilken politik man vill driva för att förverkliga målen.

Här är socialdemokrater och borgerliga eniga såvitt jag förstår. Som herr Ekström sade: "Vi är överens om att förbättra för det privata näringslivet." Ja, det är ju detta de borgerliga alltid har krävt – det har varit deras huvudlinje, det är och det kommer alltid att vara deras huvudlinje i politiken.

Herr Ekström sade sedan att när man läser materialet från finansutskottet är det svårt att där se var den s. k. borgerliga oppositionen står. Det beror just på den enighet som finns. Man har på den borgerliga sidan haft svårt att skriva en reservation för att över huvud taget på något sätt markera ett visst avstånd från den socialdemokratiska majoriteten, samtidigt som man är överens om de grundläggande frågorna. Det är därför det är svårt att veta var de borgerliga partierna står.

En avgörande fråga, som ju legat bakom hela debatten, är frågan om betalningsbalansen. Den tycks ha hypnotiserat såväl 1970 års långtidsutredning som författarna till finansplanen och ledamöterna i finansutskottet.

Man gör detta till det helt överskuggande problemet som bestämmer allting annat. Jag har anfört två invändningar mot den synen och jag vill upprepa dem: För det första tycks man ha överskattat de akuta svårigheterna. För denna invändning talar också finansutskottets egen analys, som visar på den förbättring av läget som har inträtt. För det andra varken kan eller får de långsiktiga problem som kan föreligga beträffande betalningsbalansen lösas på det sätt som finansplanen och finansutskottet vill göra, nämligen genom favörer till storföretagen avsedda att förmå dessa att öka sina investeringar. Detta är dels ingen effektiv metod, dels strider det mot kravet på jämlikhet, som måste bestämma metoderna för den ekonomiska politiken.

Här finns det en grundläggande skillnad i betraktelsesättet. En näringspolitik och arbetsmarknadspolitik som verkligen bereder syssel-

sättning och inkomst åt det hundratusental människor som nu är arbetslösa eller bara arbetar på deltid, en regionalpolitik, som möjliggör för människorna att få arbete i sin hembygd och därmed kunna stanna kvar där kan vi inte betrakta som något slags belastning på den ekonomiska politiken. De ger i stället ett tillskott till resurserna i vårt land och utgör den enda effektiva vägen att på längre sikt lösa de problem, som kan finnas beträffande betalningsbalansen. Men en sådan politik förutsätter strid mot de spekulativa och kapitalistiska krafterna. Den förutsätter en planering, som utgår från folkets intressen, och den betyder att man måste bryta den nuvarande utvecklingen med samverkan mellan staten och storkapitalet.

Herr BURENSTAM LINDER (m) kort genmäle:

Herr talman! Herr Ekström ansåg att en åhörare på en annan planet skulle, om han lyssnat på mig, tro att vi befann oss på ruinens brant här i Sverige. Jag vet inte varför han skulle göra det. Jag sade faktiskt att vi här i Sverige har en stark ekonomi men att det tyvärr under senare tid uppstått allvarliga problem och svaghetstendenser, som man bör uppmärksamma.

Jag tror i stället att en åhörare i Sverige skulle ha blivit bekymrad när han lyssnade till herr Ekström, därför att av herr Ekströms anförande verkade det som om det inte funnes några svårigheter. Jag tycker att det gör det. Det är ett stort problem att vi har ett så betydande underskott i vår betalningsbalans. Det är ett stort problem att vi tvingas ha en så hög ränta – enligt socialdemokraterna själva på grund av vårt beroende av utlandet genom våra stora lån där. Jag tror att det är ett problem att det är oroligt på arbetsmarknaden. De oerhört höga skatter som utgår på extrainkomster är också något att bekymra sig över.

Jag har inte alls som herr Ekström tycks tro någonting emot den offentliga sektorn i sig själv. Tvärtom är den en idiot som inte inser att vi behöver en offentlig sektor för utbildning och för alla olika tjänster som denna sektor kan lämna. Men man kan genom skatter driva denna offentliga sektor till en sådan höjd att den motverkar sig själv och att det blir mindre resurser till de gemensamma ändamålen än man skulle önska.

Denna synpunkt framförde jag i mitt anförande. Jag kunde i herr Ekströms anförande inte finna något argument som innebar en invändning.

Jag anser vidare det vara ett problem att kommunerna har så höga skatter. Jag tror att varje kommunalman skulle bli förvånad över herr Ekströms anförande när han däri inte låtsas om några svårigheter på denna punkt. Sysselsättningsproblem, ökat antal varsel och konkurser är andra svårigheter.

Jag sade att jag hoppades att min beskrivning skulle visa sig utgöra en svartmålning, ty även om det sitter en socialdemokratisk regering vill jag att vi skall ha ett bra land och en bra utveckling för alla människor. Men om man går till väga som herr Ekström gjorde i sitt anförande och inte vill erkänna att här finns en hel del svårigheter att ta fasta på, tror jag att det blir risk för att vad som skulle kunna vara en "svartmålning" blir en verklighetsbeskrivning.

Herr Ekström ansåg att vi inte skall vidtaga generella utan speciella åtgärder i konjunkturpolitiken. När det skall stramas åt på grund av inflation och annat, vill socialdemokraterna alltid ha generella åtgärder – generella räntehöjningar, generella skattehöjningar – men när det går nedåt skall det alltid vara speciella åtgärder dvs. byråkrater som bestämmer vad som skall hända på den ena eller den andra punkten. Om man handlar på det sättet, herr Ekström, blir det till slut byråkrater som håller i allting i det här landet, och det tror jag inte vore särskilt bra.

Sedan vill också jag anmäla mitt intresse för det svar som jag hoppas kommer på den fråga som ursprungligen herr Fälldin ställde angående skillnaden mellan de långsiktiga och de kortsiktiga målen i den ekonomiska politiken.

Herr EKSTRÖM (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag har enligt riksdagens debattordning 45 sekunder på mig att svara var och en av de fyra föregående talarna.

Jag hoppas riksdagens ledamöter uppfattade att min argumentation gick ut på att vi givetvis har en mycket långtgående decentralisering av beslutsfattandet i detta land.

Både herr Fälldin och herr Wedén gjorde stort nummer av mitt svar till herr Hermansson i Stockholm. Men det hela är väl ganska enkelt. Vad vi i utskottet har beslutat för närvarande är att avge ett yttrande över den finansplan och den hemställan som här framlagts och som avser innevarande budgetår. Däremot torde herrarna väl veta att om precis en vecka, den 10 mars, utgår remisstiden för långtidsutredningen. Denna utredning avser åren fram till 1975, men det görs även utblickar decennier längre fram i tiden. Det vore fullständigt oriktigt att nu ta ställning till långtidsutredningens synpunkter, utan det får vi göra senare; det har vi varit överens om. Enligt de upplysningar vi fått kommer finansministern att i kompletteringspropositionen behandla långtidsutredningen med hänsyn till de remissyttranden som då inkommit.

Det var bara detta jag menade. Herrarna verkade så oroad över att jag talade om att vi var överens om ställningstagandet till den grundläggande målsättningen när det gäller finansplanen vilken vi i dag behandlar. Jag trodde kanske att herr Fälldin skulle komma tillbaka till arbetsmarknadsläget, med tanke på den ställning han har i arbetsmarknadsverket. Jag tycker hans resonemang om arbetsmarknadsutbildningen är orimligt. Antalet personer som årligen berörs av åtgärder inom arbetsmarknadsutbildningen har ökat från 1 700 budgetåret 1960/61 till 105 000 budgetåret 1970/71. Betyder det, herr Fälldin, att vi har en sämre arbetsmarknad?

Herr Fälldin måste väl inse orimligheten i resonemanget om jag säger att under denna tid har de studerande vid våra högskolor mångdubblats. Skulle slutsatsen vara att vi har en sämre arbetsmarknad? Nej, det kan inte vara så. Arbetsmarknadsutbildningen ingår som ett led i strävandena från samhällets sida för att klara de strukturförändringar som sker, men det är inte fråga om en sämre arbetsmarknad.

När det gäller investeringsfonderna, herr Fälldin, är det klart att vi som norrlänningar är överens om att vi borde ha fått mera med av kakan,

men vad jag ville säga var att vi inte får mera med av kakan genom de generella frisläppen av investeringsmedel.

Låt mig ta bara ett exempel. 1968, när det var generellt frisläpp, fanns bland byggnadsarbetare och målare uppe i Norrbotten en arbetslöshet på 13,1 procent. Hade man inte frisläppt investeringsfonderna, hade arbetslösheten varit 13,4 procent där i samma yrkeskategorier.

Herr FÄLLDIN (c) kort genmäle:

Herr talman! Bara kort några ord om investeringsfonderna. Om det förhållandet kommer bort att man skall ackordera om fördelningen av medlen mellan t. ex. storstadsområden och andra områden, och fonderna i stället är fria bara man lägger pengarna utanför de överhettade regionerna, då borde det följdriktigt bli så att mera tillförs de områden som herr Ekström och jag båda ömmar för.

Beträffande målsättningen på längre sikt var det ju efter en diskussion, där herr Hermansson kritiserade de uppställda målen, som herr Ekström gick upp och sade att vad utskottet skrivit gällde detta år, men för närvarande vet ingen hur det blir för framtiden. Det får diskuteras när långtidsutredningen skall behandlas.

Nog har vi litet var läst vad som står i långtidsutredningen. Men inte har jag kunnat uppfatta att man där på något avgörande sätt ger sig på de grundläggande målen för den ekonomiska politiken. Och herr Ekström får ursäkta, men hans anförande andades också litet av den uppfattningen att de grundläggande målen skulle man byta ut mot någonting annat efter herr Hermanssons kritik.

Beträffande arbetsmarknadspolitiken har jag icke ett ögonblick opponerat mot att 54 000 personer får arbetsmarknadsutbildning. Jag har också själv i styrelsen frågat vad det beror på att man, med den "operativa" apparat som finns, har ett ledigt utrymme för ungefär 4 000 ytterligare elever. Tjänstemännen svarar att man har haft annonskampanjer m. m. för att fylla denna sektor, men folk är nu inte längre så intresserade av att söka sig till en utbildning som har inriktning mot industriarbete och kroppsarbete.

Detta är en mycket allvarlig sak inte minst mot bakgrund av det som vi diskuterar såsom centralt för den ekonomiska politiken.

Jag har alltså inte opponerat mot denna utbildning, men jag opponerar i stället emot herr Ekströms resonemang. Här är det en strävan att få ut fler gifta kvinnor på arbetsmarknaden. Men när detta lyckas – de gifta kvinnorna är för övrigt 7 000 fler i år i denna utbildning än vid motsvarande tidpunkt i fjol – då skall vi ta det som ursäkt för att arbetslöshetstalet får öka. Om arbetskraften ökar med 50 000 personer på ett år är det väl inget skäl att tillåta större arbetslöshet. Det är ju en orimlig slutsats.

Mot mina uppgifter i övrigt har herr Ekström inte anförat några invändningar och det är klokt av herr Ekström, ty det finns inga invändningar att göra mot dem. Mina uppgifter utgör en korrekt beskrivning av saken.

Till sist är min fråga till herr Ekström: Vill herr Ekström göra gällande att en ökning av labour force, dvs. att vi får allt fler som förklarar sig

beredda att stå till arbetsmarknadens förfogande, är ett skäl för att arbetslöshetsstalet skall få stiga?

Nr 34

Onsdagen den
3 mars 1971

Finansdebatt

Herr WEDÉN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Får jag först ta upp en sak som herr Ekström nu har gjort ett visst nummer av två gånger. Han säger att vi på oppositionssidan, i synnerhet centerpartiet och folkpartiet, hävdar decentraliseringsprincipen och det, menar herr Ekström, försämrar möjligheterna att bedriva en sammanhållen ekonomisk politik, en riktig regionalpolitik m. m. Nej, svarar jag, den motsättningen finns inte. Vad vi är ute efter är att inom regionerna och primärkommunerna undvika det långtgående mått av statligt inflytande och statliga regleringar i detalj som för närvarande föreligger. Däremot måste det naturligtvis vara statsmakternas uppgift, regeringens och riksdagens, att dra upp de ramar, inom vilka de olika regionerna skall verka. Där är hos dem som avgörandet måste ligga när det gäller utrymmet för regionalpolitiken och dess effektivitet inom olika områden. Det finns alltså ingen motsättning härvidlag. Det är en felsyn.

Men sedan, herr talman, kan jag inte underlåta att uppehålla mig vid vad herr Hermansson i Stockholm yttrade beträffande vänsterpartiet kommunisternas röstning. Han sade att man kommer att rösta med utskottet och mot reservationen på de första punkterna, men på den sista punkten – som såvitt jag fattade det gällde den allmänna inriktningen av den ekonomiska politiken framöver – har man ett särskilt uttalande som man yrkar bifall till. Samtidigt anser herr Hermansson att socialdemokraterna och oppositionen är ungefär lika goda eller enligt hans mening dåliga kapitalister allesamman. Nåväl, om herr Hermanssons särskilda uttalande blir utslaget vid voteringen, vad skall då vänsterpartiet kommunisterna göra? Då finns det enligt dess mening bara två kapitalistiska alternativ, för att använda partiets egen terminologi, att rösta för. Läger man ned sina röster, blir ju konsekvensen den att riktlinjerna för den ekonomiska politiken kommer att avgöras i enlighet med reservationen och inte i enlighet med utskottsmajoritetens hemställan.

Det tycker jag är en intressant situation, herr talman. Vi kanske under debatten framöver kan få någon upplysning om hur den skall klaras.

Herr HERMANSSON i Stockholm (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Anledningen till att vi kritiserar socialdemokratiens ekonomiska politik är att den enligt vår mening i sina grunddrag är borgerlig. Man bör därför inte förneka de skillnader som finns mellan aktuella krav från de borgerliga partierna och regeringens detaljåtgärder. Detta förhållande har också samband med herr Wedéns frågeställning nyss. Man bör framför allt inte förbise att de borgerliga partierna i regeringsställning skulle driva sin politik i reaktionär riktning jämfört med vad de i dag tvingas säga i opposition.

Vi noterar också som ett intressant och viktigt drag den kritik som utvecklats inom socialdemokratien mot den politik som regeringen bedriver. När en grupp ekonomer inom Landsorganisationen riktar en hårdhänt kritik mot 1970 års långtidsutredning drabbar kritiken inte

främst dem som praktiskt utformat denna utredning, utan regeringen som utfärdat direktiven för dess arbete. När vidare tidskriften Tiden ger den tolkningen av förra årets valnederlag att det måste betraktas "som en av väljarna starkt upplevd känsla av klyfta mellan teori och praktik", visar den ingen högre uppskattning av regeringspolitiken. Det gör inte heller en ledande artikel häromdagen i LO:s tidning Aftonbladet, där man kort sammanfattar hur det ser ut i det svenska samhället efter över 35 års socialdemokratiskt regerande. Det heter där bl. a. följande:

"att samhällsekonomin inte kan styras tillräckligt därför att privat maktutövning härskar i företagen,

att hela regioner tvingas till en planering som utgör en anpassning till privatekonomiska lönsamhetsprinciper,

att en snabbt ökande grupp människor kastas på samhällets skräphög för att de inte rymms inom kapitalismens företagsekonomiska lönsamhets-teorier".

Det är om dessa problem som vårt parti också anser att en långtidsutredning och även, herr Ekström, en finansplan måste handla. Detta är ekonomiska problem, och varje utlåtande om den ekonomiska politiken som bortser härifrån är i verkligheten ett försvar för dessa orimliga förhållanden.

Om finansutskottets socialdemokratiska majoritet inte vill lyssna till den kritik som kommer från kretsar till vänster om det egna partiet, bör den åtminstone lära av de kritiska synpunkter som utvecklas inom de socialdemokratiska leden. Jag kan tyvärr inte finna att den gjort det i det betänkande vi i dag diskuterar.

Herr BURENSTAM LINDER (m) kort genmäle:

Herr talman! Herr Ekström klagade på att han bara hade 45 sekunder till sitt förfogande för att bemöta var och en av sina motståndare, och det är självfallet orimligt att på så kort tid besvara de frågor som ställts. Jag fick emellertid nästan en känsla av att herr Ekström tyckte att en del frågor var så invecklade, att det var bekvämt att bara ha 45 sekunder till sitt förfogande, så att han slapp besvara dem.

Jag vill resa ett spørsmål i samband med kärnfrågan om vilka förändringar långtidsutredningen skall medföra för socialdemokratin och om de långsiktiga målen i förhållande till vad som nu uttalats i den gemensamma delen av betänkandet från finansutskottet. Dessa mål är ju full sysselsättning, fortsatt hög tillväxttakt, jämnare inkomstfördelning, bättre regional balans och stabilisering av prisnivån. Vilket av dessa långsiktiga mål menar herr Ekström skall avskaffas i och med att socialdemokratin skall ta långtidsutredningen under övervägande?

Herr EKSTRÖM (s) kort genmäle:

Herr talman! Vårt parti kommer givetvis att ta ställning till långtidsutredningen sedan remissyttrandena har kommit in och blivit bearbetade i kanslihuset.

Herr Hermansson i Stockholm måste ha fått frågan om långtidsutredningen i viss mån om bakfoten. Även om långtidsutredningen arbetat inom kanslihuset, har den ingalunda fått några direktiv av finansdepar-

tementet för sitt arbete. Detta framhålles av långtidsutredningen i förordet till dess betänkande. Den som inte hunnit studera hela detta betänkande med alla bilagor borde åtminstone ha hunnit läsa första sidan av det.

Herr Fälldin ställer till mig frågan om vi, för den händelse att det blir ett ökat utbud av arbetskraft, skulle komma att acceptera en ökad arbetslöshet. Det är ganska märkligt att den frågan ställs till oss socialdemokrater. Vi har ju ständigt strävat efter att skapa ett starkt samhälle som har resurser att klara omskolning, beredskapsarbeten, skyddade verkstäder osv. Jag har många gånger reagerat mot att kostnaderna för sådan verksamhet bedöms höra till den offentliga sektorn. Uppenbarligen borde ändå en avsevärd del av dessa kostnader belasta den andra sidan.

Den här debatten har givetvis snuddat vid väldigt mycket och det är, som jag sade tidigare, med hänsyn till debattordningen svårt att klara ut alla de punkter där det finns olika meningar. Avslutningsvis vill jag emellertid framhålla att det finns en passus i reservationen som är av värde, nämligen denna: "Det förtjänar också att understrykas att alla poster i budgeten inte har samma realekonomiska verkningar. En utbyggnad av exempelvis kommunikationsväsendet, den exportfrämjande verksamheten och kreditstödet till den mindre företagsamheten kan således mycket väl förenas med kravet på en stram finanspolitik." Jag tycker att borgerligheten därmed ändå har kommit en bit på väg när det gäller att acceptera den offentliga sektorns utveckling. Jag noterar att även moderata samlingspartiet står bakom uttalandet.

Däremot är jag litet förvånad över att mittenpartierna har kunnat skriva bort vad utskottsmajoriteten säger på s. 11 i betänkandet: "Vissa löntagargrupper utgår vid formulerandet av sina lönekrav från 'lön efter skatt' och ser främst till sina privata konsumtionsmöjligheter men känner mindre ansvar för den gemensamma konsumtionen." Just orden "ser främst till sina privata konsumtionsmöjligheter men känner mindre ansvar för den gemensamma konsumtionen" har mittenpartierna varit med om att stryka. Där har uppenbarligen moderata samlingspartiets representanter i finansutskottet återigen fört pennan.

Herr HEDLUND (c):

Herr talman! I finansplanen framhåller finansministern att det ekonomiska läget i många avseenden är bekymmersamt. Det är säkert inte många som skulle vilja motsäga honom. Att här gå in på någon mera preciserad redogörelse för de olika förhållanden som har lett till den situationen är tämligen överflödigt, men jag skall dröja vid en mycket betydelsefull omständighet, och det är räntan – den skyhöga räntan.

Här har vi kommit in i vad som förtjänar kallas en ond cirkel. Valutarenserven är dålig. För att förbättra valutarenserven måste vi producera mera. Och för en ökad produktion har sänkt ränta en nästan avgörande betydelse. Vi måste alltså sänka räntan för att förbättra valutarenserven, men vi kan inte sänka räntan därför att valutarenserven är dålig. Gäller det inte att bryta sig ur denna onda cirkel? Har man inte dröjt alltför länge med det, med de konsekvenser som det har haft?

Ett förhållande som har påverkat de kärva förhandlingarna på avtalsområdet är helt säkert att produktionen stiger långsammare. I fjol hade vi visserligen en något mer än 4-procentig produktionsökning, men det var ett utpräglad högkonjunkturår. Den mindre investeringsvolymen under senare år är orsak till att produktionsökningen stannade vid 4 procent. Jämfört med ökningen tidigare under 1960-talet är detta faktiskt en ganska låg siffra. De fem första åren av 1960-talet hade vi en ökning av produktionen som genomsnittligt rörde sig om mer än 5 procent, och enstaka år gick den upp till över 7 procent. När produktionsökningen bromsas upp, blir det givetvis minskat utrymme för lönehöjningar och för standardökningar över huvud taget. Man får då också räkna med att kampen om det som skall delas hårdnar. Den som en gång vant sig vid att få en viss standardökning varje år, vill helt naturligt inte utan vidare gå med på en lägre tillväxt av standarden.

Vi har också kommit överens om att försöka ge de sämst ställda i samhället en något större del av vår gemensamma kaka. Och naturligtvis kan vi lättare genomföra en sådan sak, om produktionsökningen är så stor att ingen egentligen skulle behöva få mindre att nyttja för sin privata del.

Prisutvecklingen spelar alltid en central roll vid löneförhandlingar. Det är naturligt, att löntagarna vill ha kompensation för prishöjningar som inträffat sedan det senaste förhandlingstillfället. De kan heller inte undgå att titta framför sig för att göra klart för sig vad som är att vänta i prisbildningshänseende framöver. Givetvis vill de då få en kompensation även för väntade prishöjningar.

En prisuppgång — vi har ju haft en ganska stor sådan i fjol, 7–8 procent — leder i allmänhet också till att skatteskruven dras åt på den statliga sidan. En prishöjning på t. ex. 10 procent som kompenseras med en lika stor lönehöjning ger i själva verket ofta inte alls möjlighet att köpa lika stor varumängd som tidigare, eftersom det procentuella skatteuttaget ökar. Detta förhållande framkallar i sin tur nya kompensationskrav. Här är det, tror jag, viktigt att man framöver får, om inte en direkt indexreglering så i alla fall en någorlunda regelbunden omprövning av skatteskalor och avdrag allteftersom inflationen fortgår.

I år kan man också förutse betydande prishöjningar. Jag tänker då inte på momsens. Den har vi varit med om att införa, och de prishöjningar som föranletts av den är vi alla ansvariga för. Nej, de prishöjningar som jag tänker på är resultatet av den tidigare ekonomiska politiken, som bl. a. medfört för stora statliga lånebehov. Naturligtvis kan man, som det sagts från denna talarstol jag tror även i dag, påstå att det stått oppositionen fritt att göra alla ändringar den vill i finansplanen och minska statens lånebehov till en rimlig nivå. Men de som säger så har knappast tänkt igenom frågan. Menar de verkligen att oppositionen på 10–12 dagar skall omarbeta en hel finansplan, som det tagit ett halvt år för de statliga ämbetsverken och hela kanslihuset att åstadkomma? Det är i själva verket vad man fordrar när man säger sådana saker.

Det är själva den ekonomiska nivån som är avgörande, och den bestäms med det system som vi har obönhörligt av regeringssidan. Vill man ändra denna ordning måste man ställa helt andra resurser till

oppositionens förfogande, en utredningsapparat så att den kan åstadkomma jämförbara resultat. Jag gör inte direkt någon framställning om detta i dag – jag är inte heller säker på att det är den rätta vägen. Det kan finnas andra vägar för en kontinuerlig kontakt på ett förberedande stadium mellan regering och opposition i syfte att nå fram till en nivå som man tycker är rimlig. Diskussionen bör då koncentreras just till frågan om vad nivån bör vara med hänsyn till den väntade konjunkturen.

Ja, nu är Hedlund framme, säger någon, med det förkättrade runda bordet igen. Bordet får vara av vilken form som helst, men jag tror det är bra med samråd på ett tidigt stadium mellan regering och opposition, mellan näringsliv, regering och opposition, mellan arbetsmarknadens parter, näringsliv, regering och opposition. Jag tillåter mig att påstå att vårt land skulle må väl av ett sådant samråd. Jag tror också att relationerna mellan regering och opposition i vårt land är sådana att det finns förutsättningar för dem att kunna resonera med varandra och förstå varandra. Vi är inte som hund och katt även om vi på mycket betydelsefulla punkter har olika åsikter – tala med varandra kan vi ändå, och vi kan göra det på ett hyfsat och förståndigt sätt.

Den konflikt som nu pågår bör väl, som alla konflikter på arbetsmarknaden, såvitt möjligt lösas genom fria förhandlingar; de offentligt anställda är ju tillerkända fri förhandlingsrätt. Men liksom i andra sammanhang är friheten också här parad med ansvar. Det ansvaret blir speciellt stort när man vet vilka vittgående verkningar en konflikt på detta område får för den stora allmänheten. Redan en begränsad strejk eller lockout leder, som var och en kunnat övertyga sig om under de senaste veckorna, snabbt till att viktiga samhällsfunktioner drabbas.

I och med detta kommer också politikernas ansvar med i bilden. Jag förstår de partsrepresentanter som kanske i stridens hetta säger: "Detta skall inte politikerna lägga sig i." Men vad skall politikerna göra om inte följa med vad som händer och sker i samhället, och om det blir alltför tokigt, gripa in som de representanter för svenska folket som de är? Något annat är inte tänkbart, och jag tror att folk som har gjort uttalanden i den stil som jag nämnde modifierar sin syn på allenarådandet inom detta område när väl stridens hetta är över. En politiker har sitt ansvar.

Det är möjligt att man ändå på frivillig väg kan åstadkomma en lösning. Jag har tidigare tillåtit mig att förorda en samordning. Vi vet att det pågår en viss samordning mellan de olika förhandlingskommisionerna, och den bör vara ägnad att underlätta lösningar. Men det kanske inte går ändå, och vad händer i så fall? Ja, det blir måhända nödvändigt med ett skiljedomsförfarande. Vi får inte i detta hus stå helt främmande för att det kan barka i väg så långt. Vi hoppas väl alla att så inte skall bli fallet, men ingen vet. Tillvägagångssättet med skiljedom har ibland tillämpats i våra grannländer.

Det är självklart att i ett samhälle där man i princip har fria avtal kan det ibland finnas motiv för arbetsnedläggelser, och sådana förekommer ju. Men vi vet också litet mer; vi vet att det finns verksamheter inom vårt samhälle som helt enkelt måste fungera eller som i varje fall inte får vara ur funktion någon längre tid. Det gäller då att för dessa områden hitta

andra lösningar som garanterar att de berörda arbetstagarna inte missgynnas.

Man har i tidningarna uppskattat förlusterna genom den pågående konflikten till ett par hundra miljoner kronor per vecka. Det är klart att sådana beräkningar inte kan göras med någon särskilt stor säkerhet, men att det rör sig om betydande belopp är ställt utom allt tvivel. Att detta kommer att påverka utrymmet för vad som reellt finns att ta ut för parterna är väl också uppenbart, liksom att det kommer att ha en negativ effekt på t. ex. bytesbalansen.

Det här är ju en akut fråga. Ser man det hela på litet längre sikt blir det viktigaste – här stryker jag än en gång under vad finansministern har sagt – hur vi skall kunna öka produktionen för att få fram en bättre bytesbalans. Här gäller det att investera i maskiner, att skaffa nya maskiner som så att säga spottar fram varor och som gör att de svenska företagen kan konkurrera bättre med utlandsföretagen vare sig det gäller den svenska marknaden eller utlandsmarknaden. Det är ju ABC, och finansministern har i statsverkspropositionen åtminstone ett par gånger betonat nödvändigheten av detta.

Jag skall inte uppehålla mig vid någon historieskrivning om hurdan vår investeringsökning har varit tidigare, det tjänar inte mycket till. Nu gäller det att se framåt, att stimulera produktionen. Jag har redan talat om räntan. Jag tror att man behöver ytterligare lättnader i kreditåtstramningen, inte minst för de små och medelstora företagen, som under den järnhårda kreditåtstramningen har kommit hårdast i kläm och knappast haft någon möjlighet att låna pengar.

Sedan har vi då investeringsavdraget, som inte är till, herr Hermansson i Stockholm, för kapitalisterna utan för att bl. a. hans valmän skall få ut så mycket som möjligt av sin arbetsdag. Det är därför man vill investera och det är därför man ger sådana här stimulanser till näringslivet, inte för att gynna kapitalisterna, som det hette här för en stund sedan. Det är den stora massan arbetande folk som skall ha mer att ta av i fabrikena. Sedan kan vi nog, med eller utan herr Hermanssons hjälp, se till att de tar ut sin beskärda del av vad som verkligen finns att få. Men det gäller först att se till att det finns något att ta av, och det är till det sådana här åtgärder syftar. Det är tråkigt att man skall behöva uppta tiden med att framhålla sådant, men jag gör det ändå.

Så ytterligare några ord till herr Hermansson, i all välmening. Tänk litet på vad u-landshjälpen, som herr Hermansson är med på, kostar oss! Tänk på vad resorna utomlands kostar och tänk på de betydande belopp som här i Sverige arbetande utlänningar skickar hem till utlandet! Det är summor på ett par miljarder kronor som på det sättet går ut varje år. Motsvarande belopp måste vi på något sätt ta in. Det är också ABC i ekonomi, herr Hermansson. De pengarna skall vi ta in genom att sälja varor. Är det då någonting tokigt i att se till att vi har varor att sälja, så att vi kan fortsätta med denna u-hjälp och så att vi inte behöver förbjuda här arbetande utlänningar att skicka hem pengar till sina anförvanter? Jag tror inte att det skulle vara många i denna kammare som ville vara med om ett sådant förbud. Men det måste finnas pengar.

Över huvud taget verkar det som om ingenting i det nuvarande

näringslivet är bra enligt herr Hermansson. Det skulle kanske vara statligt näringsliv över hela linjen. Det finns inte några praktexempel att peka på i det här landet från statlig verksamhet inom näringslivet som har givit goda ekonomiska resultat, så herr Hermansson hämtar väl sina exempel från annat håll. Jag tror att herr Hermansson mycket väl begriper dessa saker – han är inte dummare än så. Men jag begriper inte herr Hermansson!

En inte oväsentlig detalj – som jag inte skall gå in på närmare; den kommer att tas upp senare här i dag av en annan centerpartist – är frågan hur man skall öka det personliga sparandet för att på det sättet kunna investera mer.

Det totala utrymme som de senaste åren stått till förfogande för standardökningar har till mycket stor del utnyttjats för offentlig konsumtion. Det är naturligtvis också en standardökning. Av varje ny intjänad hundralapp har en större och större andel gått till skatt, och mindre och mindre har kunnat utnyttjas för privat konsumtion och sparande. Den s. k. skattekvoten har vuxit ganska snabbt. En sådan utveckling kan, om den går för fort, skapa en viss skatteleda.

Jag tror inte att vi behöver genomföra totalt reformstopp, men nära nog. Vi får vara mycket återhållsamma med de offentliga utgifterna inom ramen för de löpande inkomsterna. Här i riksdagen är vi ju på det klara med det. Vi har från alla håll betygat, att vi tycker att det är bra att finansministern har visat stor återhållsamhet i fråga om utgifter. Det gäller också – jag tar mig friheten att säga det även från denna talarstol – för både landsting och kommuner att visa stor återhållsamhet i den här situationen. Inkomster och utgifter för stat, kommun och landsting är kommunicerande kärl. Det är inte så att var och en har sina källor att ta ur, utan alla hämtar vi våra pengar från skattebetalarna. Jag höll på att säga "de arma skattebetalarna" men menar det inte, ty vi har det ändå rätt så hyfsat här i landet. Källan är alltså densamma. Riktat man en maning åt ett håll om återhållsamhet och sparsamhet måste man därför i konsekvensens namn också rikta den åt andra håll.

Men då får vi härifrån se till att vi inte ger kommunerna och landstingen ökade arbetsuppgifter utan att ekonomiskt kompensera dem. Vi får inte belasta dem med nya kostnadskrävande arbetsuppgifter utan att ge ekonomisk kompensation. Innan vi kommer med nya arbetsuppgifter bör vi alltså vara på det klara med att de skall finansieras, och om man inte skall bli tvungen att ytterligare skärpa den kommunala beskattningen, som ju har stigit våldsamt, måste varje beslut härifrån om nya uppgifter åtföljas av någon åtgärd för kompensation.

I finansplanen framhålls också att det är nödvändigt att alla centrala beslut som leder till kostnader för kommunerna prövas noggrannare med hänsyn till finansierings- och skattekonsekvenser. Det är således inte någon avvikande mening som jag har anmält under den senaste minuten, utan det är snarare en önskan att stryka under att jag är fullt överens med finansministern härvidlag och att vi måste se till att denna linje följs. Det är emellertid angeläget att få en god avstämning mellan kommunernas planer och resurser i fråga om lånemedel, utan att därför vidta egentliga åtgärder som leder till en minskad självbestämmanderätt. Vi måste i

förväg ha i stort sett klart för oss vad som händer på det ena och det andra stället av lånekaraktär och av skattekaraktär.

Långtidsutredningarna — de är ju inte så populära just i dag men de har varit populära förr och de kommer säkerligen att bli populära igen — ger sådana här bedömningar men bara vart femte år. Jag tror faktiskt att möjligheterna att fatta kloka beslut skulle öka, om vi utförde totalanalyser litet oftare — kanske varje år t. o. m., måhända genom att införa rullande långtidsutredningar. Jag stryker än en gång under att utredningar av den beskaffenheten gör man utan att de har något som helst inflytande på den kommunala självbestämmanderätten. Naturligtvis kan det komma att påverka utvecklingen i en kommun, om man där har översikt över hur det i stort ser ut på andra håll osv., men det kommer icke att begränsa bestämmande- och beslutanderätten i och för sig.

Det är faktiskt inte en tillfredsställande tingens ordning när finansministern, som han gjorde häromdagen, förklarar att han visserligen sagt att det skulle bli skattelättnader för två tredjedelar av svenska folket men tillägger att han då avsåg bara statsskatten. Ja, han gjorde säkerligen så — han tänkte bara på statsskatten. Men fattade svenska folket saken på det viset? Trodde inte medborgarna att det gällde skattetrycket över huvud taget?

För att man skall kunna avge omdömen och göra bedömningar i detta avseende, som mera gäller hela skattetrycket — just det som intresserar svenska folket — är nog vissa uppgifter och prognoser av värde, även när det gäller landsting och kommuner. Dessa är säkerligen lika intresserade och lika villiga som de enskilda företagen att lämna upplysning om sina planer. Det möter säkerligen inga större svårigheter att för ganska lång tid framöver få in sådana uppgifter. Jag vet också att uppgifter samlats in, men de har sannolikt inte varit fullständiga, när det kunnat bli en sådan divergens mellan vad finansministern sade sig sikta till och vad svenska folket trodde att det gällde. Människorna har i stor utsträckning trott att yttrandet gällde hela skattetrycket.

Vidare måste vi se till att den offentliga verksamheten sköts rationellt och effektivt. Industrin och andra delar av näringslivet tvingas i dag till mycket hårda rationaliseringar, och i princip måste samma rationaliseringskrav ställas på den offentliga verksamheten. Den sidan av saken blir viktigare och viktigare i och med att den offentliga sektorn växer. För närvarande kommer omkring en femtedel av bruttonationalprodukten från den offentliga verksamheten, och det innebär att en 5-procentig rationaliseringsvinst inom industri, jordbruk och övrigt näringsliv raskt reduceras till en 4-procentig tillväxt för produktionen som helhet, om man inte har någon produktivitetöknings i den offentliga sektorn. Kunde rationaliseringstakten i den offentliga verksamheten följa produktionslivets i övrigt skulle det alltså ge en produktionsökning med 1 procent. Av olika skäl är det svårt att i praktiken göra det; jag vill inte alls påstå att man kan åstadkomma den saken. Men under alla förhållanden borde man även på detta område kunna hämta ganska stora rationaliseringsvinster.

Under detta anförande övertog herr förste vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr DAHLÉN (fp):

Herr talman! Vårt nya finansutskott har motsetts med intresse. Det är ju ett nytt inslag i riksdagsarbetet. Många har väl undrat hur utskottet egentligen skulle agera. Om man dömer efter förevarande betänkande, så har väl starten varit litet trevande. Majoriteten an knyter så ofta som möjligt till vad finansministern har hävdad i finansplanen, och något annat var väl inte att vänta. Har man samma politiska inställning som regeringen, måste det också i stort sett slå igenom i ett utskottsbetänkande av denna karaktär. Det var ju inte heller så länge sedan finansplanen med sina konjunkturpolitiska bedömningar lades fram. Något radikalt nytt kunde väl därför inte komma fram. Den debatt som här förts har väl haft några inslag som varit av större intresse. Jag skall emellertid litet senare uppehålla mig något även vid finansutskottets betänkande

Ordväxlingen mellan herr Ekström och herr Hermansson i Stockholm tillkom mot bakgrunden av den mycket väsentliga fråga som herr Wedén ställde: Vad är det för slags näringsliv vi skall ha här i landet? Herr Ekström sade att på kort sikt är man från den socialdemokratiska sidan överens med de tre oppositionspartierna, däremot inte på lång sikt. Jag undrar då: Vad är det socialdemokratin i så fall skall anknyta till? Var det möjligen till herr Hermansson? Det sade inte herr Ekström, och jag påstår inte det heller. Men när jag hörde denna ordväxling kom jag att tänka på en cynisk journalist, som för många år sedan karakteriserade alla partiers valmanifest så här: "Man sätter i slutet de eviga sanningarna; i början skriver man de tillfälliga lögnerna." Jag tycker att det var en orättvis beskrivning, och jag vill inte beskylla herr Ekström för att presentera vare sig eviga sanningar eller tillfälliga lögner. Men enigheten med de tre oppositionspartierna är i varje fall från herr Ekströms synpunkt högst tillfällig, och då blir den intressanta frågan: Vad är det herr Ekström vill på lång sikt? Ja, det skall han tala om, säger han, när långtidsutredningen framläggs. Det skall verkligen bli en spännande läsning. Jag skall se om jag hinner att med några ord kommentera också långtidsutredningen innan den tid jag har utmätt åt mig på listan har gått ut.

Herr Hermansson gjorde ett mycket intressant uttalande. Han skall sedan utveckla hur han tänker rösta. Det är klart att det skall bli mycket intressant för oss att få höra om herr Hermansson och hans kamrater i vänsterpartiet kommunisterna kommer att rösta med det förslag som han karakteriserar på det här sättet: "Den politik som tecknas i finansplanen kommer att ytterligare öka storfinansens profiter och maktställning." Röstar herr Hermansson för det förslaget som är socialdemokraternas, uppstår ju en verkligt intressant politisk situation.

Det finns ett par saker i finansutskottets betänkande som jag finner särskild anledning att kommentera. Finansutskottets socialdemokrater har inte valt vägen att direkt föreslå riksdagen att enbart godkänna regeringens allmänna riktlinjer för den ekonomiska politiken. Finansministern föreslog i finansplanen att så skulle ske. Utskottet går den en aning mjukare vägen och föreslår godkännande med tillägget att riksdagen skall ge sin anslutning till vad utskottet anfört. Den logiska och språkliga uppbyggnaden av kläm nr 5 i utskottets betänkande är inte

oklanderlig, men det spelar mindre roll. Det politiskt väsentliga är att det inte föreligger någon hundra procentig bindning mellan finansplanen och finansutskottets majoritet.

Man kanske kan säga att en annan lösning hade varit orimlig. Om riksdagen inte kunde göra en enda kommentar av betydelse vore ju denna behandling ganska meningslös. Det är viktigt att konstatera att det, då finansplanen för första gången behandlas på detta sätt, finns åtminstone en tillstymmelse till självständighet. Mer än en tillstymmelse är det dock inte.

Konjunkturbedömningen är enligt socialdemokraterna i utskottet en aning mer pessimistisk än finansministerns. På goda grunder, kan man tillägga. Orderingången t. ex. är ju inte vad den borde vara.

Om man vidare räknar ut kvoten mellan antalet lediga platser och antalet arbetslösa och därvid använder säsongrensade siffror förefaller det troligt att kvoten för januari och februari i år för första gången sedan september 1968 går under noll. I mars förra året var kvotsiffran över två, dvs. starkt positiv. I december var den 1,2; det fanns då alltså fler lediga platser än arbetslösa – jag upprepar att jag räknar med säsongrensade siffror. Den nu negativa kvoten är således ett allvarligt tecken på att näringslivet upplever en vikande konjunktur. På svenska betyder det att vi börjar få tendenser beträffande arbetslösheten som är oroande. Det tycker jag att herr Ekström skulle ha kunnat ägna sig något mer åt i sin polemik från kammarens talarstol.

Finansministerns uppläggning av den ekonomiska politiken i år innebär en tyngdpunktsförskjutning. Tidigare år har han mest *talat* om önskvärdheten av att uppnå balans i utrikesbetalningarna. Nu satsar han för första gången en del på att uppnå detta. Det är då finansministern ställs inför en rad svåra avvägningsproblem. Socialdemokraterna i finansutskottet har haft att behandla även oppositionens motioner, där det framförts en del kritiska synpunkter på finansministerns sätt att lösa dessa problem. Utskottsmajoriteten har dock i stort sett valt att bara notera att det förekommer sådan kritik; någon egentlig problemanalys har man inte kostat på sig.

Den första svårigheten för socialdemokratin kan beskrivas så här:

För att kunna öka exporten är det nödvändigt att hålla tillbaka den privata konsumtionen, konstaterar finansministern. I det läge som den socialdemokratiska politiken försatt vårt land förefaller slutsatsen tyvärr vara ofrånkomlig. Man kan också säkert uppnå en hel del med denna metod.

Det kan emellertid diskuteras i hur stor utsträckning det är möjligt att dämpa den privata konsumtionen och den ekonomiska aktiviteten på hemmamarknaden och på kort sikt uppnå målsättningen att sälja en växande andel av produktionen på export. Självfallet är det lättare att uppnå den effekten om utlandets efterfrågan på våra varor stiger kraftigt. Av alla tecken att döma – tydligen också enligt socialdemokraterna i finansutskottet – kan vi inte vara säkra på att det blir fallet de närmaste åren.

Finansministerns problem blir alltså: Man får inte i sådan utsträckning gynna exportindustrin att hemmamarknadsindustrin inte får en chans att

t. ex. rationalisera sina företag. Dessa företag måste nämligen kunna konkurrera med utländska. I annat fall importeras det för mycket och då blir det ingen balans i utrikesbetalningarna. Vi har redan nu ett antal krisbranscher i vårt land av typ textil. Sko, glas, möbel och trä är i större eller mindre utsträckning på väg in i en situation, som kan ge upphov till motsvarande svårigheter. Skulle sådana branscher mer eller mindre stampas ut, blir vi i än större utsträckning beroende av import, och det motverkar ju balansen i utrikesbetalningarna.

Redan innan finansministerns planer lades fram har en klar uppsplättning av företagen ägt rum. Jag generaliserar inte för mycket om jag påstår att det i första hand är de för svenska förhållanden mycket stora svenska företagen som investerar i utlandet. De skaffar sig dotterföretag eller går in i redan existerande utländska företag. De mindre företagen har inte denna chans. En annan skillnad är att de stora företagen har lättare att ordna sin kapitalförsörjning. De har större möjligheter att disponera om sina resurser. De är också i den gynnsamma situationen att de lättare kan finansiera en del av sin verksamhet med hjälp av utländskt kapital.

Under större delen av den akuta valutakrisen överlät finansminister Sträng åt riksbanken att sätta in motmedel, dvs. dra till med onormala kreditrestriktioner. Därmed påskyndade han denna uppsplättning, denna olikabehandling av företagen. Det är alldeles uppenbart för alla – även om det inte var så från början – att kreditrestriktionerna i första hand drabbat de små företagen. Klasskillnaderna mellan olika företagstyper blev genom herr Strängs verksamhet eller överksamhet än mer markerade. Utjämningspolitik var det i varje fall inte fråga om. De insatser, som nu är aktuella enligt finansministern, kan inte på något sätt ta bort den existerande klyftan mellan små och stora företag.

Finansministerns politik under de senaste arton månaderna har alltså varit verkligt bekymmersam för särskilt de tusentals företag som inte kan kallas stora. Detta kan inte undgå att på längre sikt påverka deras arbetsvillkor men också deras möjligheter att bereda sysselsättning åt sina anställda under den tid som vi nu kan överblicka. Jag erinrar om att inom industrin svarar företag med upp till hundra anställda för hälften av industriproduktionen. I en del andra näringsgrenar blir siffran än högre. Jag vill också erinra om att under 1960-talet har 5 300 företag lagts ned. Det är en nettosiffra, alltså med nya företag frånräknade. Det säger en hel del om utvecklingen.

Strukturrationaliseringen bör inte stoppas, men det är nödvändigt att se till att statsmakterna handlar på ett sådant sätt att den inte går så fort att allvarliga skador uppstår, lokalt eller regionalt. Under 1970 berördes dubbelt så många arbetstagare av nedläggningar och driftinskränkningar som under 1969. Detta är ett allvarligt tecken på väggen. Statsrådet Strängs andra problem är alltså att avväga de ekonomisk-politiska åtgärderna på sådant sätt att inte hemmamarknadsföretagen pressas så hårt att de får svårt att klara sig. Det finns också ett beredskapsargument i detta sammanhang. Vid avstängning tar det åtskillig tid att bygga upp industrier. Finansutskottet berör inte dessa problem och finansministern har varit påfallande tyst om dem. Herr Sträng brukar ju inte sakna ord, så i det här fallet är det väl intresset som saknas.

Finansutskottets socialdemokrater instämmer med finansministern i att utländsk upplåning nu bör komma till stånd. Förgäves letar man efter anvisningar om hur de företag som inte redan har etablerade förbindelser med utlandet skall få denna chans. Investeringsbanken kan ju inte klara allting. Den kan inte bli en dadda för alla – med ordet dadda menar jag inte någonting förnedrande. Affärsbankerna bör därför, som herr Wedén betonade, få möjligheter att i samverkan med näringslivet och, om så är lämpligt, med staten låna upp utomlands. Frågan blir då: Vill finansministern medverka till detta? Vill han vara med om att möjliggöra även för andra än dem som i första hand har förbindelser med utlandet och som kan komma i kontakt med Investeringsbanken, att få denna chans? Det kan ju inte vara så att de mindre och medelstora företagen inte har dessa behov.

Önskemålet om full sysselsättning i normal verksamhet kommer genom herr Strängs ekonomiska politik att i angelägenhetsgrad flyttas ned en smula. Mot den bakgrund som jag tidigare har tecknat är detta tyvärr nödvändigt med herr Strängs politik. Men det kan leda till en viss olust inom det ekonomiska livet och vara till hinder när det gäller att uppnå den önskade ökningen av industrins investeringar.

Även för kommunerna är detta en svår sak. I en del fall då vi verkligen hoppas att industrin skall investera – det är inte fråga om bara maskininvesteringar utan även investeringar i byggnader – blir det nödvändigt för kommunerna att låta sina egna investeringar följa med. Det är då utomordentligt väsentligt att kommunerna får en chans att låna till dessa investeringar. Hur ser herr Sträng på detta problem?

De risker landet löper med tanke på sysselsättningen visar att herr Strängs ekonomiska politik som vanligt är dåligt anpassad till skiftningar i konjunkturläget. En metod att mildra riskerna för hemmamarknadsindustrin med dess sjunkande sysselsättning är att skapa bättre förutsättningar för olika slag av företag att låna till investeringar. Riksbankens uppgörelse med affärsbankerna, som bygger på ökad kreditillgång, var ett steg i rätt riktning. Men åtgärden kom alldeles för sent. Det väsentliga här är dock följande.

Ryckighet i fråga om kreditillgång och påläggande och borttagande av andra ekonomisk-politiska åtgärder är det allvarigaste problemet för företag som redan befinner sig i svårigheter. Herr Sträng håller givetvis med om att det vid företagsplanering är t. ex. den jämna tillgången på krediter, som är det avgörande. Hur detta skall ordnas ägnar varken finansministern eller finansutskottets socialdemokrater något markerat intresse. Från folkpartiets sida har vi under en rad år föreslagit åtgärder som skulle underlätta just för de små och medelstora företagen att rationalisera sin verksamhet.

En stadig tillväxt av sparandet är i det sammanhanget ett av de mest angelägna behoven inom den ekonomiska politiken. Den saken har redan berörts här i dag. Herr Strängs underlåtenhetssynder är här verkligen många. Han får sitt straff som finansminister i det fortsatt minskade sparandet hos de enskilda människorna. För att få balans mellan sparande och investeringar – det skall vi samtidigt veta – växer i den situationen kravet på statligt tvångssparande.

Ett par dagar före valdagen 1968 skyndade sig herr Sträng att tillsätta en kommitté, som skulle utreda kapitalmarknadens problem. Dess resultat har onekligen motsetts med intresse. Nu visar det sig att denna kommitté enligt riksdagsberättelsen under det senaste året inte har orkat med mer än två sammanträden. I år har den visst redan haft två. Då kanske det inte blir flera. Vill finansministern vara vänlig och tala om vad detta slöande skall tjäna till. Herr finansministern sitter ju inte i kommittén men måste väl ändå känna till dess arbetstakt. Har kommittén möjligen fått order om att stillsamt avsomna? I så fall får herr Åsbrink och hans kumpaner i kommittén inte något ärofullt slut. Utredningen gäller ett verkligt allvarligt problem. Kommitténs direktiv är magnifika. Kommittén skulle ju verkligen lösa en del av kapitalmarknadens problem. När kommer lösningen?

Får vi en stark höjning av kostnader och priser under 1971, kan detta sätta stopp för våra förhoppningar om en något så när god exportkonjunktur. De svenska varorna kan bli så dyra, att vi inte klarar av den ökning i exporten som vi alla anser nödvändig. Herr Strängs påpekande i finansplanen, att pris- och kostnadsutvecklingen under 1970 inte skulle ha försämrat näringslivets konkurrenskraft, är ett verkligt klenkt argument. Alla vet ju att om kostnaderna hade hållits nere på en lägre nivå, skulle vår konkurrenskraft ha varit bättre. Det är en självklarhet. Gäller det för 1970, gäller detsamma givetvis för 1971. Detta vet herr Sträng minst lika väl som någon annan. Det är mot den bakgrunden som hans förhoppningar i finansplanen om en lugn avtalsrörelse skall ses. Såsom lugn vill väl inte ens herr Sträng karakterisera den nuvarande situationen på avtalsmarknaden. Jag skall inte ge mig in i en diskussion om de olika lönebudena. Men det finns ett särskilt problem i detta sammanhang som herr Sträng har snuddat vid i finansplanen. Om det t. ex. blir kostnadsstegringar på 12 procent per arbetstimme under 1971 och vi fortfarande har prisstopp, leder detta till ett försämrat utbyte för företagen, och då kan ju företagens intresse av och möjligheter till investeringar minska. Hur tänker herr Sträng att klara upp detta? Jag tror att det vore mycket bra om finansministern från talarstolen i dag ville ge några principiella synpunkter på denna problematik. Tänker sig möjligen finansministern en avveckling av prisstoppet i tysthet? Är det som vi har sett relaterat i tidningarna de senaste dagarna en början till det?

Vid sidan av de funderingar som allmänheten har om den akuta konfliktsituationen på arbetsmarknaden möter man nu allt oftare en undran av mer principiell karaktär inför vad som håller på att ske. Här har vi, säger man, en handlingslinje som representeras av statsmakterna, som driver *sin* ekonomiska politik. En annan politik drivs av arbetsmarknadens parter. De frågor som man allt oftare hör är: När skall de två mötas? Finns det inga möjligheter till större samverkan på ett tidigt stadium? Vi svenskar berömmar oss flitigt av att kunna samordna och kompromissa när det verkligen gäller.

Frågorna är verkligen berättigade. Det intressanta är att de numera diskuteras ändå mer utanför detta hus än inne i det, även om flera talare i dag har berört dem. Herr Sträng tycker aldrig om sådana diskussioner, men, herr talman, det är ingenting att göra åt den saken. Problemet löses ju

inte därför att man försöker hoppa över dem!

Ett par ord om långtidsutredningen. Den har kritiserats, inte minst av en rad socialdemokratiska tidningar med tydlig motvilja mot de resultat som har framkommit. Detta bör kanske framför allt ses mot bakgrunden av de skönmålningar som socialdemokraterna försökte sig på i valrörelsen; nu har man sett att det finns betydande svårigheter. Jag vill understryka att det verkligen finns anledning att kritisera långtidsutredningen på en del punkter. Det går dock inte att komma ifrån att långtidsutredningen på ett skickligt sätt har visat på det för svensk ekonomi grundläggande problemet att åstadkomma balans i utrikesbetalningarna, ett problem alltså som, om det inte löses, kommer att innebära faktiska restriktioner på vårt manöverutrymme. Jag tycker det är beklagligt att man på en del håll varit så negativ mot långtidsutredningen och nästan allt vad den har kommit med.

Det finns ett antal LO-ekonomier som har lagt fram en motskrift, som innehåller mycket av intresse. Jag skall inte gå in på allt vad som sägs där, men den är verkligen intressant även om jag inte delar alla deras uppfattningar. De har således t. ex. inte fått riktigt klart för sig att en positiv bytesbalans är en nödvändighet — den är inget mål i och för sig, men den är nödvändig för handlingsfriheten i den ekonomiska politiken. De undervärderar allt som händer, om vi inte får en sådan balans, och de övervärderar t. ex. också regionalpolitikens möjligheter att på kort sikt uppnå de resursskapande effekter som de talar om. Sedan säger de emellertid inte något preciserat om hur man skall kunna åstadkomma en metod som leder till de sociala mål som vi i många fall är överens om.

Det finns alltså en väsentlig svaghet även i motskriften. Men på en punkt tycker jag det är intressant att se att författarna verkligen har kommit med något väsentligt, och det är att en långtidsutredning inte blir särskilt intressant om den inte passas in i sitt politiska sammanhang.

Nu har det många gånger i dag utlovats av herr Ekström att långtidsutredningen verkligen skall behandlas på sådant sätt att riksdagen i hög grad skall få anledning att befatta sig med den. Jag håller dock med herr Hedlund om att det inte räcker med att man får en sådan utredning vart femte år, att materialet remissbehandlas och att riksdagen därefter får en sammanfattning. Vi måste ju ha rullande planering för att kunna åstadkomma det samhälle — ur ekonomisk synpunkt och ur social synpunkt — som vi alla strävar efter.

Finansministern har varit utomordentligt litet intresserad av detta. Skulle LO:s skrift möjligen kunna leda till att han tycker att man kanske ändå bör ge sig på en ekonomisk planering av litet mera långsiktig karaktär, vore mycket vunnet.

Skall Sverige kunna fortsätta att driva en aktiv utbildnings- och socialpolitik, ta bättre hand om de vårdbehövande och göra kraftinsatser för miljöns bevarande etc., kommer det svenska näringslivets internationella konkurrenskraft att vara avgörande. De kritiska synpunkter som folkpartiet anfört inför finansplanen visar att den socialdemokratiska ekonomiska politiken härvidlag är otillfredsställande. Det behövs mera av hänsynstagande till olika meningsriktningar. Under de närmaste veckorna kommer vi att få se om det blir så.

I detta anförande instämde herrar Källstad, Taube, Åberg, Westberg i Ljusdal, Öhvall, Löfgren, Karl Bengtsson i Varberg och Hörberg (samtliga fp).

Nr 34

Onsdagen den
3 mars 1971

Finansdebatt

Herr BOHMAN (m):

Herr talman! Den hittillsvarande debattens första rond har präglats av en betydande oenighet mellan regeringspartiets och oppositionens representanter om orsakerna till den bristande balans som vi har i svensk samhällsekonomi och av en — i varje fall relativt sett — stor enighet om vilka åtgärder som just nu är av nöden för att åter vända utvecklingen rätt.

Jag tänker inte fullfölja det här meningsutbytet om finansplanen utan ämnar i stället försöka att passa in de ekonomisk-politiska pusselbitarna i ett bredare samhällspolitiskt mönster och analysera vad som har skett och vad som håller på att ske i detta samförståndets mönsterland Sverige.

Sötebrödsdagarna ligger bakom oss. Det konstaterandet är nog i dag gemensamt för alla ansvariga och ansvarsmedvetna politiska partiers talesmän, låt vara med vissa skiljaktigheter i ordval och temperament. Finansminister Sträng använder helst politiskt könlösa begrepp som "strukturförändringar" för att beteckna följderna av 1960-talets slösande och kortsiktiga politik. För en oppositionspolitiker, som år efter år har varnat för de följder av en sådan här politik som bara den som av verklighetsflykt och önsketänkande är förblindad inte har velat uppmärksamma, ligger det närmare till hands att kort och gott konstatera att Sverige under den socialdemokratiska maktutövningen har levt över sina tillgångar. Socialdemokraterna har — låt vara i konkurrens med oppositionen — spenderat för mycket för dagen och avsatt för litet för morgondagen.

Samhällesekonomi kan lika litet som de enskilda hushållen bortse från ekonomiska realiteter. Folkhushållet kan i längden inte göra av med mera än vad de samlade tillgångarna medger. Den offentliga sektorn och den samlade konsumtionen kan i princip inte utvecklas snabbare än vad som motsvarar resursutvecklingen i samhället. Det måste vara vägledande för det politisk-ekonomiska handlandet också i vårt land. Några siffror belyser utvecklingen.

Under första hälften av 1960-talet ökade de offentliga investeringarna snabbare än de industriella, och den utvecklingen blev under senare hälften av 1960-talet än mera markant. Under sistnämnda period gick de industriella investeringarnas ökning ner till 13 procent, en nedgång som bör bedömas mot bakgrund av prognoserna i den långtidsutredning som hade att analysera perioden 1965–1970, en utredning som för fortsatt välfärd utveckling uppställde en 40-procentig ökning av den industriella expansionen som ett minimum — 40 mot i verkligheten 13 procent.

Den offentliga konsumtionen ökade under 1960-talet mer än dubbelt så snabbt som den enskilda. Den offentliga sektorn och skatterna lägger i dag beslag på mera än i något annat land. Den här utvecklingen kan inte fortgå i längden utan konsekvenser för avkastningsförmåga och för total räntabilitet. Vi avläser i dag resultatet i bruttonationalproduktens utveckling under den senaste femårsperioden. I vårt land utgjorde den

genomsnittliga tillväxten under den här perioden 3,7 procent, medan OECD-länderna kunde notera 4,5 procent och EEC-länderna 5,1 procent.

Varje procentenhet representerar för vårt vidkommande mer än 1 600 miljoner kronor. Den sjunkande tendensen borde alltså ge alla dem en tankeställare, som tidigare har tillbakavisat moderata samlingspartiets krav på en resursskapande långsiktig välståndspolitik. Nu är som bekant läget så tillspetsat att finansministern med tanke på försämrade handelsbalanssiffror och otillräcklig valutareserv bara vågar räkna med en tillväxt av 2,8 procent för nästa år, en siffra som bara underskridits en enda gång under de senaste 25 åren.

”Ser vi realistiskt på problemet är det endast i en lugn och säker tillväxt av samhällets resurser som en omfördelningspolitik kan drivas med framgång.” Det påståendet – som finansministern säkert känner igen som sitt eget – står i strid med det önsketänkande som kännetecknat 1960-talets socialdemokratiska politik.

Allteftersom följderna av den ekonomiska misskötseln har uppenbarats och handlingsfriheten därmed har begränsats har socialdemokraterna sökt polarisera sin politik kring nya problem. De konkreta vardagsfrågorna har ersatts av visioner. Vid konfrontationen med de bistra ekonomiska realiteterna har alltså den regering, som varit van att trygga sin maktutövning med nya reformlöften, inte vågat presentera väljarna en mödans, svettens och spandets politik. I valet mellan å ena sidan att skapa den ekonomiska stabilitet utan vilken – och jag citerar på nytt herr Sträng – ”strävan till ökat välstånd blir en skrift i vatten”, och å den andra sidan att engagera känslor och grupp motsättningar har regeringspolitiken, framför allt sedan herr Palme trätt till som statsminister, i alldeles påfallande hög grad färgats av strävanden i den sistnämnda riktningen. Den stolta avslutande devisen i 1970 års finansplan att det är alla medborgares ”vilja, solidaritet och framtidstro som avgör nationens framtid” har betänkligt bleknat under det senaste året – bleknat inför dagens konflikter, inför Stekenjokk, Blåsjön och Kalmar verkstad.

Jämlikhet människorna emellan i bemärkelsen lika människovärde, allas likhet inför lagen, individens integritet inför de mäktiga kollektivens företrädare, lika rätt att utveckla anlag och egenskaper – allt detta bejakar alla. Men orealistiska, schablonmässiga, med allmänna nivelleringssträvanden besläktade paroller kan – vilket också erfarenheterna visat – utlösa motsättningar mellan grupper, vilkas inbördes samverkan utgör en förutsättning för att förverkliga det slags jämlikhet som alla människor är beredda att ställa sig bakom.

Ett fritt demokratiskt samhälle, uppbyggt av och med arbetande individer med olika egenskaper och olika förutsättningar, måste godta sådana inkomstolikheter som – som det hette i det socialdemokratiska principprogrammet innan man ändrade det 1969 – ”grundas på skillnader i arbetsinsats, yrkesskicklighet, ansvar och initiativkraft”. Så länge blandekonomin spelregler accepteras, måste också inkomstolikheter godtas, bl. a. som en metod för mänsklig arbetsfördelning men också som ett nödvändigt drivmedel för nya insatser och en för alla välståndshöjande utveckling.

Detta konstaterande, herr talman, utgör inget generellt godtagande av

de nuvarande nominella inkomstdifferenserna som rimliga eller rättvisa. Delvis är de en följd av skattepolitiken, delvis av kapacitetsbrister på utbildningsområdet, delvis av ett konventionellt tänkande som kommer att brytas ned och bör brytas ned.

Det finns emellertid, som herr Wedén framhöll i sitt anförande, gränser för en i den s. k. jämlikhetens intresse bedriven utjämningspolitik. En utjämning som syftar till att ge låginkomsttagarna mera och mest, vänder sig ingen emot. Vi måste utjämna uppåt. Vi måste göra den gemensamma kakan större. Men tar sig skatte-, social- och lönepolitiska utjämningsåtgärder alltför drastiska uttryck, och upplevs dessa åtgärder av den som drabbas av dem som kränkande eller orättvisa, då är det i längden ägnat att motverka en förnuftig jämlikhetspolitik yttersta syften. ”Jag har fått lära mig av erfarenhet att människornas medfödda benägenhet att se sig och de sina som det centrala i tillvaron tvingar oss politiker att acceptera att en toleransgräns i fråga om beskattningens tyngd är en fysisk realitet.”

Ja, herr talman, herr Sträng hade så rätt då han gjorde detta uttalande. Det har fortfarande bärkraft. Det finns alltså, jag upprepar det, gränser för en jämlikhetens fördelningspolitik. Jag tycker att förra årets skattereform på något sätt illustrerar detta. Redan i inledningsskedet har det visat sig att det som avsågs utgöra en av majoriteten skattebetalare mot minoriteten riktad åtgärd drabbar även majoriteten. I förening med årets starka inflation, som i sin tur har ett direkt samband med skattepolitiska kompensationssträvanden, har den s. k. skattereformen bäddat för den storkonflikt som i dag skakar det svenska folkhushållet och som nära nog över en natt har dementerat alla vackra föreställningar om det krisskonade Sverige – den starka ekonomins, samförståndspolitikens och arbetsfredens förlovade land. Varken solidariteten eller framtidstron kunde med andra ord motstå prisstegringarnas och det nya skattesystemets påfrestningar.

Det är, herr talman, intressant – men ingalunda lustbetonat – att ta del av omvärldens bedömningar av vårt just nu konfliktdrabbade land. Hur har Sverige så länge, frågas det, kunnat dölja de motsättningar som nu har brutit igenom det vackra skalet? Hur har man så effektivt kunnat dämpa det starka tryck i det svenska samhället som konfliktens bitterhet tycks vittna om? Dessa frågor är gemensamma, oavsett bedömnarnas politiska färg. Konflikten är politisk, den är politiskt styrd.

Man må kalla denna avtalsstrid höglönekonflikt eller högskattekonflikt. Begreppen återger delvis skilda sidor av samma sak. Benämningen inflationskonflikt vore också adekvat. Vilken etikettering man än utnyttjar ligger på botten ett mistroende mot regeringens ekonomiska politik, mot dess skattepolitik och en brist på förtroende för en regering som borde företräda *alla* grupper i samhället, en regering som representerar de statsmakter, vilkas medarbetare nu ansett sig tvingade att söka strid för att bevara sin levnadsstandard eller dämpa ytterligare urholkingar av den.

I den ekonomiska politikens svenska vardag finns, herr talman, inget utrymme för generella lönelyft i storleksordningen 20 procent. Skall vi något så när snart reda upp våra ekonomiska affärer utan drastiska

åtgärder krävs stark återhållsamhet av alla grupper. Det är ett självklart konstaterande.

Men denna det begränsade utrymmets verklighet ställer krav också på arbetsgivaren-staten, på dess förhandlingsvilja och oväld i förhållande till olika samhällsgrupper. Det är arbetsgivarens skyldighet att följa de spelregler som uppdrogs för de offentliganställda år 1965. Det ankommer på avtalsverket att förhandla om löner, inte att driva politik eller, rättare sagt, inte att vara regeringens politiska advokatbyrå. Politiken hör denna församling – riksdagen – till och inte avtalsverkets styrelse. Det politiska engagemanget i konflikten står i påfallande strid med den talande tystnad som regeringen iakttog under den vilda LKAB-konflikten, i vilken de relativt sett högre än andra arbetargrupper betalda hävdade sina – som de ansåg – berättigade intressen.

Det kan, herr talman, självfallet diskuteras – och det görs också på olika håll i dag – om det var riktigt att dra de paralleller mellan den enskilda och den offentliga arbetsmarknaden som drogs genom 1965 års beslut om strejk- och förhandlingsrätt. Det kan ifrågasättas om de självreglerande kostnadsfaktorer som påverkar utgången av kraftmätningar på det enskilda området kan utöva motsvarande styrande inflytande inom den offentliga sektorn. Man kan även diskutera om lagens tillkomst i själva verket innebar en förstärkning eller en försvagning av arbetstagarnas ställning och också vilka vägar de annars skulle ha beträtt för att inte bli utsatta för godtycke utan framgångsrikt kunna hävda de intressen som de finner rimliga och rättvisa.

Vilka slutsatser som vi alla inklusive löntagarparten har anledning att dra av konflikten är emellertid en fråga, som skall aktualiseras först då motsättningarna väl har bilagts, inte under konflikten. Vad arbetsgivaren-staten i rådande läge måste göra är att följa spelets regler och att tillse att förhandlingarna drivs under lika behandling av alla berörda arbetstagarorganisationer för att nå en lösning, icke för att slå sönder den ena eller den andra sammanslutningen. Ingen har något att vinna – minst av alla statsmakterna – på att krossa löntagarorganisationer och splittra dem i ett flertal mindre, inbördes oberoende arbetstagargrupper. De starka intresseorganisationerna utgjorde – så länge spelets regler följdes – hörnstenarna i freden på den svenska arbetsmarknaden.

En allvarlig följd av konflikten är den motsatsställning, som på sikt kan befaras uppkomma mellan statsmakterna och de tjänstemän som i sitt praktiska arbete svarar för samhällets skilda funktioner. Ämbets- och tjänstemannaloyalitet är utmärkande för det svenska samhället. Oavsett personliga synpunkter och önskemål eller politisk åskådning har svenska stats- och kommunaltjänstemän lojalt och pliktmedvetet fullgjort sina åligganden. Den objektiva pliktuppfyllelsen har varit betecknande för svensk förvaltning, men den bygger på ömsesidigt förtroende. Storkonflikten och de uttalanden som gjorts på regeringsnivå är från denna synpunkt ägnade att inge en viss oro. För att lösa de många problem som vårt samhälle i dag brottas med krävs förtroende, samförstånd och samhällssolidaritet.

Den unga generationen upplever med häpnad hur dess utbildningsmöjligheter försämras och hur dess framtid dras in i den lönepolitiska

kraftmätningen. Som mest uppseendeväckande framstår dock arbetsgivarstatens åtgärd att varsla om lockout av officerskåren. Det var, som vi alla minns, framför allt den sektorn som ställdes i förgrunden i samband med 1965 års debatt om undantag från strejkrätten av betydelsefulla samhällsfunktioner. Jag tror inte att någon då på allvar räknade med möjligheten av en strejk från officerskåren. Själv skulle jag ha reagerat mycket starkt redan vid tanken på en sådan strejk genomförd av officerarna.

I förening med tidigare beslut att inställa repetitionsövningarna ger avtalsverkets, dvs. regeringens, åtgärd att dra in landets försvar i konflikten ett desperat eller – för att citera ur en tidning – dårhusmässigt intryck. Den vittnar om ett sällsynt dåligt omdöme och om ett bristande ansvarsmedvetande, som jag trots min generellt kritiska inställning mot regeringen inte skulle ha trott att den var beredd att visa.

Sveriges försvar och förtroendet för det – inåt gentemot svenska folket och utåt gentemot omvärlden – är inte regeringens enskilda område. Alla demokratiska politiska partier står i dag ytterst som garantier för det svenska försvaret. Försvaret intar liksom utrikespolitiken en särställning på det politiska fältet.

Man hade i varje fall kunnat begära att regeringen skulle på förhand, liksom fallet är före viktiga utrikespolitiska ställningstaganden, ha samrått med eller orienterat oppositionen om sina intentioner att äventyra Sveriges anseende genom en lockout av officerskåren och – vilket det i realiteten är fråga om – en lockout av det svenska försvaret.

Nu ser förhandlingsläget något ljusare ut än tidigare, och det finns tecken som tyder på att lockoutvarslet inte skall behöva förverkligas. Det skulle då stanna med de skador som varslet redan kan ha förorsakat. Men, herr talman, jag vill ändå på moderata samlingspartiets vägnar vädja till statsministern att tillse att de varslade stridsåtgärderna mot vårt lands försvar inte fullföljes.

”Vi har ett välfärdssamhälle där alla människor är missnöjda och besvikna. Jag tycker att Sverige alltmer liknar en ofärdsstat, där man har börjat med ett allas krig mot alla: här varslas om strejk på strejk på strejk.” Det här uttalandet är inte finansministerns. Det är Vilhelm Mobergs. Han kunde ha tillagt: ”Här varslas om lockout på lockout på lockout, i denna de upptrappade konflikternas storkonflikt.”

Vi kunde förra året tala om företagsamhetens bristande förtroende för regeringen. De extremt hårda kreditrestriktionerna, konkurser, varsel om avskedanden och nedlagda företag kantade dagarnas pärlband under en stor del av 1970. Misstron spred sig som ringar på vattnet. Misstänklighöjningen av företagen – deras syften, deras samhällsanda och deras skicklighet – ackompanjerades av frejdiga skildringar från industridepartementet om den statliga företagsamhetens välsignelsebringande roll. Sådana predikningar har av kända skäl nu tystnat. Men motsättningarna, splittringen och bristen på framtidstro består fortfarande. Det saknas gålust i det svenska samhället i en utsträckning som jag inte har upplevt på många år.

Jag ställer samma fråga till regeringen som en av våra tidningar gjorde häromdagen: Utgör inte det olyckliga skattesystem som efterträdde ett

tidigare olyckligt skattesystem en grundorsak till vad som nu händer? Marginalskatterna gör det ju praktiskt taget omöjligt för enskilda människor med vanliga inkomster att genom nya arbetsinsatser höja sin standard, i varje fall under tider med stark prisstegring. Grupperna bevakar varandra då det gäller fördelningen av det begränsade reella utrymmet för lönellyft. Man sneglar på grannen. Begreppet kompensation har kommit att ersätta ordet kompromiss i den svenska vapenskölden. Inflationshjulet snurrar allt snabbare. Hetsen, stressen och avunden blir alltmer febrig.

I det ekonomiska läge dit landet förts av den socialdemokratiska expansionspolitiken måste alla nu dra åt svångremmen. Det är lätt att säga bl. a. därför att det är sant. Men uppmaningen är svårare att realisera: somliga har färre hål i svångremmen än vad andra har. Alla kräver för återhållsamhet en motsvarande vilja av andra grupper. Den s. k. höglönestrejken är, som jag redan framhållit, en inflationskonflikt eller, om man så vill, en kompensationskonflikt. Och även om de öppna motsättningarna snabbt biläggs, vilket vi alla hoppas, så kommer de att bestå i det fördolda. Kampen kommer att upprepas. Bitterheten kommer att skärpas och våra ekonomiska förutsättningar försämras, så länge vi har det nuvarande skattesystemet kvar, bl. a. därför att det för enskilda är inkomsten efter skatt som är helt avgörande. Vi må tycka och tänka vad vi vill om detta, men det är ett faktum att den enskilda människan, den enskilde löntagaren, bedömer sin ekonomi på det sättet.

Det är lätt att som finansminister Gunnar Sträng i ljusa ögonblick konstatera att det inte är "praktisk politik" att genom "skärpt progressivitet" åstadkomma "någon effekt i inkomstöverflyttningen", att det inte heller är "praktisk politik" att låta de "bättre betalda ta en direkt standardsänkning av märkbar betydelse för ett relativt snabbare avancemang för de lågavlönade" och att det är "ofrånkomligt" att både prisstegringar och riksdagens skattebeslut utgör realiteter i avtalsförhandlingarna. Sådana uttalanden, som finansministern säkert känner igen, får ingen genomslagskraft så länge finansministern inte själv har det politiska modet att dra konsekvenserna av sina uttalanden utan snarare handlar i strid med dem.

Om inte vår socialdemokratiska regering efter sitt långa maktinnehav har lärt läxan och kommit underfund med högskattesamhällets problem, borde regeringen vara så klok att dra sig tillbaka och lämna över åt andra som inte är lika förstockade och inte lika bundna av prestige att bygga upp en skattepolitik, riktad mot kompensationstänkande, mot inflation, och byggd på människornas inneboende lust att göra insatser för sig, för sin familj och för samhället.

I sin nuvarande utformning har skatteutvecklingen kulminerat – eller rättare sagt *kullbytt*. Det nya skattesystemet var ett beslut i fel riktning. Det kan vi i dag konstatera. Inom ett par år måste det radikalt förändras. Även herr Sträng tycks vara beredd att hålla med mig på den punkten. Han har själv bara för några dagar sedan förutskickat en omprövning. Men då räcker det inte med enbart en anpassning av skalor och avdrag med hänsyn till inflation och samhällsutveckling. Någonting helt annat måste ersätta den konstruktion vi hittills dragits med.

Har vi de tekniska förutsättningarna? Har vi underlaget för en öppen diskussion om hur ett tidsenligt skattesystem skall se ut? Vi kan bygga efter internationella förebilder. Från andra länder kan vi hämta erfarenheter av varierande system. Vi kan studera olika slags löneskatter eller höga socialavgifter i förening med låga direkta individuella inkomstskatter. Men vårt land befinner sig i den utveckling, som brukar kallas den postindustriella, längre fram än kanske något annat land. En tidsenlig beskattning måste utformas främst efter våra egna förhållanden.

Vi har i dag inte det erforderliga underlaget, därför att regeringspartiet hittills inte har velat sätta sitt eget skattesystems huvudsakliga riktlinjer under debatt. Tiden är därför mogen för en ny bedömning av hur ett tidsenligt skattesystem skall kunna byggas upp i ett samhälle som vårt.

Det är inte min sak att *här* ange riktlinjerna för en sådan omprövning. Den bör naturligtvis ske inom en ny allmän parlamentarisk skatteberedning. Den bör arbeta helt förutsättningslöst och dra nytta av internationella erfarenheter. Den måste också utgå ifrån den verklighet som alla löntagare i dag upplever, nämligen att nettolönernas köpkraft avgör deras levnadsstandard. Att bibehålla ett system, där penningvärdeförsämringar leder till procentuellt högre skattesatser, har kommit att framstå som alltmer svårförståeligt. Indexreglering av skatteskalor m. m. — sedan länge förordad av den samlade demokratiska oppositionen — utgör ett medel häremot. Det moderna samhället behöver dessutom finanspolitiska instrument av annan natur än dem vi i dag förfogar över. Dessa har redan blivit utslitna. Genom ett tidsbegränsat obligatoriskt konjunktursparande skulle exempelvis den för den ekonomiska politiken ansvariga regeringen kunna variera konsumtionsefterfrågan med konjunkturerne utan att skattebördan fördenskull behövde *ständig* stegras och *permanentas* på en allt högre nivå.

Det är min övertygelse att det i alla läger i dag finns förståelse för en ny skattepolitik och för nya möjligheter att föra en effektiv stabiliseringspolitik. De grundläggande naturliga betingelserna för fortsatt välståndsutveckling är goda i det här landet. Det gäller att utnyttja dem. Det gör man inte genom en konfrontationspolitik av socialdemokratisk modell. Härför krävs en politik byggd på samverkan, rättvisa och ansvar, en politik som inte är inriktad på att spela ut olika grupper i samhället mot varandra. Vi kan inte acceptera det motto som skulle kunna klistras på den socialdemokratiska politiken: ”Om jag får mitt och väl det och du får ditt och knappt det, då är jag nöjd.”

Herr talman! Jag sammanfattar de tankegångar jag här utvecklat.

1. Konfrontationspolitiken har kulminerat i dagens storkonflikt. Svensk politik måste bygga på samförstånd och samverkan. Blott därigenom kan vi bygga ett rättvisare samhälle och lägga en fast grund för fortsatt välståndsutveckling.

2. Våra skatter måste konstrueras så, att det blir lönande att arbeta för en högre levnadsstandard. Redan ett löfte från statsmakterna att åstadkomma ett system som återställer reallönens värde är ägnat att driva ner den höga samhällstemperaturen.

3. Det är inte bara den enskilde som skall rätta munnen efter matsäcken. Även stat och kommun måste ompröva sina utgifter. En

besparingsutredning bör ofördröjligen tillsättas.

4. Regering och oppositionspartier bör tillsammans med arbetsmarknadens parter och företrädare för näringslivet överlägga om omedelbara åtgärder i syfte att återställa balansen i samhällsekonomin.

Herr WERNER i Tyresö (vpk):

Herr talman! Regeringens argument i årets finansplan är att jämvikt måste skapas i betalningsbalansen genom att löntagarnas konsumtion minskas och utrymmet för exportindustrin ökas. Det innebär att man helt och hållet tillgodoser näringslivets intressen och önskemål. Först tillåter regeringen en spekulativ lageruppbyggnad från näringslivets sida, en spekulering som bidrar till prisstegringar och sämre bytesbalans. Därefter vill man, samtidigt som man skär ned den offentliga och privata konsumtionen, ge samma spekulanter nya favörer för att, som man säger, hjälpa upp den dåliga bytesbalansen.

Vi har sagt tidigare att vi godkänner inte resonemanget att det skulle finnas något slags köpkraftsoverskott hos löntagarna. Prisstegringarna har redan pressat ned reallöner och levnadsstandard och därigenom begränsat köpkraft och efterfrågan hos majoriteten av människorna.

Det är ganska förvånansvärt att en socialdemokratisk regering inte finner anledning att signalera några åtgärder mot den spekulativa lageruppbyggnaden utan i stället är angelägen att ge mer pengar åt exportindustrin på löntagarnas bekostnad. Därför kritiserar vi förslaget att löntagarna med skattepengar skall tvingas medverka till att näringslivet ges lättnader när det gäller att investera, oavsett vilket slag av investeringar det är fråga om. Man förmanar löntagarna att begränsa sina löneanspråk, men man har inte ett ord av kritik att framföra mot kapitalägarna, som i hög grad är ansvariga för prisstegringarna.

Denna politik, som inte är ny, bidrar till att ytterligare skärpa den orättvisa fördelningen av produktionens vinster. Man befäster den kapitalistiska blandekonomin, som just socialdemokratin är den främste förespråkaren för.

Den samförståndsanda som storfinansen, de borgerliga partierna och socialdemokratin under många år har uppammat och utvecklat och som hade sin högkonjunktur under 1940- och 1950-talen har emellertid under senare år råkat ut för allvarliga bakslag. Det beror inte på några tillfälligheter eller på uppkomna stämningar utan har konkreta, objektiva orsaker i den ekonomiska utveckling som ägt rum såväl i vårt land som i övriga kapitalistiska länder. I syfte att öka vinsterna genomförs rationaliseringar inom industrin som tvingar upp arbetstakten, arbetsmiljön försämrats och arbetarna utsätts för ökade olycksfallsrisker och ökad ohälsa. Antalet utslagna ur industrin, sådana som inte längre kan hänga med i det hårda tempot, ökar för varje år. Vi ser hur klyftan mellan kapital och arbete ständigt vidgas. Det är de faktorerna som är de verkliga orsakerna till samförståndsandans bakslag.

Under den s. k. Saltsjöbadsandans högkonjunktur på 1940- och 1950-talen var det i stort sett bara vi kommunister som talade om klasskamp, klassamhälle och storfinans. I dag står dessa begrepp i centrum för den allmänna debatten därför att klasskampen har förts upp

till ytan och klassamhället har avslöjats som orsak till ökade inkomst- och förmögenhetsklyftor, till alltmer omänskliga arbetsförhållanden, till spridning av kommersialiseringens och profitjaktens gift och till den allmänna miljöförstöringen. I två stora utredningar har detta klassamhälles polarisering avslöjats – låginkomstutredningen och koncentrationsutredningen har bekräftat den.

I stället för att ta initiativ till att bryta denna utveckling presenterar man en långtidsutredning som bygger på att samma utveckling skall fortsätta. Årets finansplan är väl inordnad som ett första steg i denna utrednings slutsatser om den framtida ekonomiska utvecklingen. Vi kräver i stället en långtidsutredning som arbetar utifrån klara välfärds- och fördelningsmässiga utgångspunkter. Den ekonomiska politiken måste underordnas dessa långsiktiga politiska mål, vilket förutsätter kamp mot profit- och spekulationsintressena och ett tillgodoseende av rättmätiga fordringar på rejäla lönelöft på vinsternas bekostnad.

Att företrädarna för näringslivet instämmer i långtidsutredningens slutsatser är helt följdriktigt och helt i linje med de tankar som det nuvarande systemets försvarare tidigare gett uttryck för när löntagarna fört fram krav på högre löner, kompensation för prisstegringarna, kortare arbetstid, lägre pensionsålder, demokrati på arbetsplatsen osv. Då gör man som exempelvis bankdirektör Lars-Erik Thunholm i Skandinaviska banken: pläderar för en statlig inkomstpolitik, dvs. att regeringen och de statliga organen skall lägga sig i avtalsrörelsen och sätta en gräns för de fackliga kraven. Lönerna får inte stiga mer än vad bankdirektörerna anser lämpligt med hänsyn till sina uppdragsgivares, storföretagens, krav på större investeringar och högre vinster.

När löntagarna kräver att resultatet av den produktionsökning de själva åstadkommit skall fördelas rättvisare, så att lönerna höjs på vinsternas bekostnad och löneformer införs som hindrar hetsen i arbetet, kräver bankdirektörerna och Svenska arbetsgivareföreningen i stället att nya bördor skall läggas på löntagarnas axlar, att deras konsumtion skall skäras ner de närmaste åren, att de skall hålla tillbaka sina löner även om priserna stiger – allt för att det privata kapitalet och monopolen skall få större manöverutrymme och stärka sina positioner i den kapitalistiska konkurrensen på världsmarknaden.

Klyftorna mellan hög- och lågavlönade har vidgats oavbrutet under den socialdemokratiska regeringsutövningen i snart 40 år, och det finns ingenting i regeringspartiets politik som tyder på att man tänker ta några avgörande grepp för att bryta denna utveckling. De väldiga löne- och inkomstklyftor vi i dag har är ju i stort sett ett resultat av den jämlikhetspolitik som socialdemokratin har fört.

Från vårt håll har vi alltid konsekvent kämpat för de lågavlönades intressen. Vi har bekämpat storfinansens och dess inflytande, medan socialdemokratin genom sitt accepterande och befastande av blandekonomin i stället har jämnat vägen för ytterligare inkomstklyftor. Man har gjort jämlikhetspolitiken till ett fördelningsresonemang där man begränsat uppgiften till att fördela en på förhand given kaka mellan skilda löntagargrupper. Men verkliga topplöner, bolagsvinster och förmögenheter har man lämnat utanför detta resonemang.

Vi tar mycket bestämt avstånd från den lönepolitik som SACO och SR driver, eftersom det inte finns någon anledning att ge redan toppavlönade höjningar. Vi kan inte stödja en organisation som ställer procentuella krav, vilka om de skulle förverkligas skulle resultera i att folk i höga befattningar med topplöner skulle få mångdubbla lönehöjningar i jämförelse med de grupper inom samma organisation som har relativt låga löner. Denna procentlinje, som vi alltså avvisar, skulle ytterligare vidga klyftan mellan hög- och lågavlönade. En sådan linje skulle stå i direkt motsättning till exempelvis våra förslag om en sänkning av landstingsrådets löner i Stockholms län. Den skulle också stå i motsättning till gruvarbetarnas kamp i gruvkonflikten för ett år sedan, där man slogs för att de som låg lägst på löneskalan skulle ha de största höjningarna.

Men samtidigt måste frågan om jämlikhet vidgas till att gälla hela samhället. De höga inkomsterna måste minskas, men detta måste gälla alla och inte bara dem som har inkomst av lön. I ännu högre grad måste det avse bolagsvinster, stora privata förmögenheter och spekulationsvinster i bl. a. mark- och bostadsbyggande.

Försöken från olika håll att reducera lönekampen till fördelningsresonemang mellan löntagargrupperna kan inte lösa frågan om inkomstutjämning mellan hög- och lågavlönade. Vi är självfallet för att låglöne-grupperna skall ha mest i avtalsrörelserna, men vi tror inte på att kombinera detta med allmän återhållsamhet, som ökar klyftan mellan det stora flertalet löntagare å ena sidan och bolagsvinsterna och de verkligt stora inkomsterna å den andra.

Vi kan inte godkänna att s. k. ekonomiska experter skall få bestämma utrymmet för löneökningarna. Dessa experter utgår helt från det nuvarande ekonomiska systemets krav. Vi kan heller inte godkänna att regeringen genom långtidsutredningen försöker styra ekonomin i finanskapitalets intresse och att export och betalningsbalans inte kan förbättras med mindre än att löntagarna ger avkall på sina krav och finner sig i reducerad konsumtion och reformstopp.

Så länge återhållsamheten innebär att bolagsvinsterna ökar och prisstegringarna samtidigt har lett till reallönesänkning för stora grupper, är det orimligt att gå ut till löntagarna och förklara för dem att de måste ta på sig det exklusiva ansvaret för samhällsekonomin. Exemplet YFA – Holmens bruk – är talande för hur kapitalägarna visar sin solidaritet. Samtidigt som beslutet om YFA:s nedläggning fattades beslöt bolagsstyrelsen att öka utdelningen till aktieägarna med 1,2 miljoner kronor.

Det var denna "solidaritet genom återhållsamhet" som Ernst Wigforss tänkte på då han i en jämlikhetsdebatt i TV bl. a. yttrade att "så länge det är möjligt att utan arbete förtjäna lika mycket som de arbetande välavlönade, så länge finns inte den verkliga grundvalen för en vädjan till löntagarna att sinsemellan lösa fördelningsproblemen."

Herr finansministern STRÄNG:

Herr talman! Jag gick till den här debatten utan manuskript – helt enkelt därför att det med det här nya systemet som vi nu tillämpar är litet svårt att komma med några särdeles purfärska synpunkter på den

finansplan som redovisades för ungefär en månad sedan. Den har under den gångna månaden varit föremål för alla de debatter och alla de bedömningar som man rimligtvis kan begära i alla de olika församlingarna. Vi hade ju också litet svårt att hålla oss ifrån dessa frågor under remissdebatten. Jag har emellertid suttit troget i bänken och lyssnat på dagens inlägg och inte kunnat uraktlåta att göra några små anteckningar – kalla dem gärna blygsamma – i marginalen, och jag skall nu göra ett försök att utveckla dessa tankegångar litet närmare.

Det är ju en gammal erfarenhet, herr talman, att går det något så när bra här i världen, så brukar det inte vara någon egentlig gräns för hur bra man tror att det skall utveckla sig. Går det dåligt, så är det i regel inte heller någon egentlig gräns för all den pessimism och alla de svartmålningar som vi får uppleva.

Så här i efterhand kan man göra intressanta iakttagelser. Det tillhör mitt ämbete att i början på januari varje år diskutera dessa frågor med den s. k. nationalekonomiska expertisen. Ja, det skall inte vara några citationstecken – det är naturligtvis en nationalekonomisk expertis eftersom den företräds av professorer och docenter i de fina fakulteterna som sysslar med nationalekonomi. Tidigare hade jag nöjet att i dessa debatter också möta herr Burenstam Linder. Han var då bara vetenskapsman – nu försöker han framträda som något slags hybrid av vetenskapsman och politiker. Jag tycker att han är tråkigare i den sistnämnda skepnaden, men det kan ju vara en rent personlig iakttagelse från min sida.

När jag i år diskuterade dessa frågor med de ekonomiska experterna fick jag till min överraskning uppleva att flera uttalade sin stora tillfredsställelse över det utomordentliga decennium som 1960-talet varit: ett decennium med starka framsteg i fråga om nationalprodukten, ett decennium med goda framsteg på alla områden och till lycka och välsignelse för hela det svenska folket. Jag trodde naturligtvis inte riktigt allt av dessa översvallande lovord över utvecklingen under ett tiotal år då den socialdemokratiska regeringen och kanske i viss framträdande form dess finansminister haft ansvaret för ekonomin. Jag tog det med viss skepsis, med viss reservation, eftersom man ansåg sig behöva måla utvecklingen i så ljusblå färg och beskriva den i så fina tongångar för att få den rätta reliefen till dagens bedrövelse.

Sanningen ligger väl någonstans mitt emellan. Vi har bakom oss ett gott decennium, och det kan ju vara bra att få det bestyrkt från objektiva håll så här i efterhand.

När man nu har en benägenhet att svartmåla dagssituationen skall det påpekas att vår ekonomiska tillväxt ändå fortsätter. Den kan variera från år till år, men vi har välgrundad anledning att räkna med att det blir ett förmerande av våra gemensamma resurser med 3–4 procent varje år. Och detta skall ses från vårt utgångsläge, som sannerligen inte tillhör de låga utgångslägena utan innebär en standard som vid varje internationell jämförelse står sig ganska gott.

Den framlagda budgeten är väl, som det har sagts, en industrivänlig budget. Jag har lagt märke till att både herr Hermansson och herr Werner i Tyresö ogillat detta. Budgeten har ställt vårt problem i fråga om

bytesbalansen i förgrunden, och jag har en känsla av att även detta ogillats på det hållet. Jag vet att herrarna inte är alldeles ensamma på den punkten; jag har ögnat i den protestskrift – låt mig kalla den så – mot långtidsutredningen som fyra eller fem tjänstemän inom Landsorganisationen har presterat. Och det är en del intressanta synpunkter i det resonemanget.

Jag är den förste att erkänna att långtidsutredningen inte har kunnat fånga in alla problem som man i en ständigt fortskridande utveckling ställs inför. Emellertid tror jag mig kunna säga att långtidsutredningens arbetsmetoder blir mer och mer förfinade för varje produkt den presterar, och har man tålamod bör det gå att komma fram till en ganska god produkt.

När långtidsutredningen presenterar problemet som en fråga om återställande av bytesbalansen, så är jag helt överens med utredningen. Jag har också funnit att olika talare här i dag – med undantag av det kommunistiska partiets företrädare – haft samma uppfattning.

Man kan naturligtvis göra gällande, som i denna protestskrift, att det i glesbygderna finns en stor arbetskraftsreserv av kvinnor och av undersysselsatta och att man med mobiliserande av den arbetskraftsreserven måhända skulle kunna få ett annat utgångsläge för bedömningen av de framtida möjligheterna att förmera nationalprodukten. Ja, på lång sikt kan det väl ligga något i det. Men att man inom den närmaste fyraårsperioden skulle ha några nämnvärda möjligheter att ta ut extra resurser den vägen tror i varje fall inte den som i sitt dagliga arbete har att kämpa med lokaliseringens alla problem och svårigheter.

När man nu satt bytesbalansproblemet i förgrunden och sagt att det får vara det ultimativa – jag vill minnas att jag uttryckte mig så, när finansplanen skrevs – så är detta inte något speciellt för oss. Herr Hermansson och herr Werner i Tyresö kan ju snegla över till vårt östra broderland och dra sig till minnes hur det var strax innan och strax efter det att den finska regeringen tvingades att devalvera den finska marken och vilka åtgärder och ingripanden som blev en följd av det och vad den träffade stabiliseringsöverenskommelsen innebar. Jag utgår från att de kommunistiska riksdagsledamöterna i vårt östra broderland är ungefär lika goda kommunister som vi har här hemma i vårt land. Men de hade inget annat val än att bita i det sura äpplet och samla sig om ett stabiliserings- och lönestoppsprogram för att återställa ett sunt ekonomiskt förhållande i affärerna med omvärlden. Det var slut på valutareserven; nationen måste gå vidare och skaffa sig medel för erforderlig import, ty import kan ingen nation avvara om man vill fullfölja målet att skapa en anständig levnadsstandard för sina medborgare.

Alla stora ord, alla floskler och progagandasatser, faller ju platt till marken när man ställs inför den trista och reala verkligheten. Det upplevde herr Hermanssons och herr Werners partibröder i vårt östra broderland. Vi har sluppit uppleva det här i landet, och kommunisterna kan följaktligen fortsätta att tala plattformens språk utan att behöva riskera att komma i allvarlig kontakt med verkligheten.

När bytesbalansproblemet aktualiserades under fjolåret tillhörde jag dem som försökte dämpa vad jag tyckte var en överdriven och alltför

onyanserad skräckpropaganda. Jag försökte göra det genom att hänvisa till handelssiffrorna, som visade på en påtaglig lageruppgång i vårt land. Enligt gamla kända regler kunde jag säga mig, att det väl ändå är tämligen egalit om pengarna ligger i valutareserven i form av guld och reservvaluta, eller om de ligger i en extra lageruppbbyggnad som ändå i det långa loppet kommer näringslivet och samhället till godo.

Man kan föra en sådan diskussion som jag här har tillåtit mig att föra, så länge man inte har valutareserven nere i bottenläge, där den blir internationellt uppmärksammas såsom varande för låg, ty då kan man, i likhet med vad den engelska labourregeringen gjorde strax före sin senaste devalvering, råka ut för en internationell valutaspekulation som innebär att även om det inte finns sakliga och välgrundade anledningar för en devalvering, kan en nation ändå hamna i det läget helt enkelt därför att spekulationsdjävulen har släppts loss i hela den så integrerade omvärld som varje industrialiserad nation tvingas att umgås i och konfronteras med.

Vi behövde aldrig ta den risken. Det blev en vändning i mitten på fjolåret. Jag skall gärna säga till den senaste talaren att jag inte ser något i och för sig deklarerande i att den svenska industrin lade upp ett lager när man konfronterades med en mycket påtaglig internationell prisuppgång. Denna lageruppbbyggnad innebar att man köpte sina varor till förhållandevis gynnsammare priser än vad man skulle ha gjort om man hade väntat längre. Jag begriper att man kan resonera som en del talare här gjort i denna fråga om man ser den svenska industrin som en storhet i vårt samhälle som inte har någonting med medborgarna att göra och som inte har någonting med arbetarklassen att göra. Men om man är på det klara med att den svenska industrin är en del av det samhälle där vi lever och skall ta ut vår standard och vårt välstånd är det i och för sig ingenting att beklaga om industrin under en internationell prisuppgång ökar sina lager innan priserna blir alltför höga; naturligtvis har hela nationen nytta av det. Man kan göra det, menar jag, så länge som valutatillgångarna inte sätter ett absolut stopp för denna import.

När vi framlade finansplanen presenterade vi en prognos för handelsbalans och bytesbalans under 1971 som jag egentligen med stor tvekan vidarebefordrade till riksdagen. Den var i allt väsentligt framtagen av den ekonomiska expertis som arbetar för finansdepartementets räkning. Det har dess bättre visat sig att den något optimistiska prognosen att vi skulle vända ett handelsbalansunderskott på 1 330 miljoner till ett överskott på ett par hundra miljoner och ett bytesbalansunderskott på drygt 1 900 miljoner till ett modererat underskott på ca 700 miljoner i dag ligger närmare sanningen än man kanske trodde då finansplanen presenterades för en månad sedan. I dag redovisas nämligen handelsbalansunderskottet till 1 150 miljoner i stället för 1 330 miljoner, och i konsekvens med detta bör vi kunna räkna ned bytesbalansunderskottet i motsvarande grad.

Men fortfarande har vi ett underskott på denna strategiska punkt, dvs. när det gäller bytesbalansen, som förutom själva varuhandeln även inkluderar de s. k. tjänstetransaktionerna, alltså kostnader i de olika riktningarna för sjöfart, u-hjälp, turistresor, licenser och patentavgifter.

Jag är ledsen att behöva säga att jag tror – och på den punkten delar jag långtidsutredningens bedömningar – att vi har inneboende hos oss ett underskott även för de närmaste åren, vilket innebär att den ekonomiska politiken måste vara inriktad på att eliminera detta underskott.

Vi har bara en framkomlig väg. Om man fortfarande betraktar den svenska industrin och det svenska näringslivet som en del av det svenska folkhushåll som vi alla gemensamt har ansvaret för – och det tycker jag att man i realitetens namn bör göra – råder det inget tvivel om att den ekonomiska politiken måste inriktas på en förstärkning av industrins konkurrens- och leveransförmåga, det må sedan gälla exportindustrin eller den med importen konkurrerande hemmamarknadsindustrin. Budgeten har detta som grundtema, och på den punkten föreligger det en gradskillnad mellan oppositionens ståndpunkt i år och den man under liknande förhållanden intagit tidigare år så till vida att oppositionen och reservanterna i utskottet nu ligger närmare regeringen när det gäller den allmänna inriktningen av den ekonomiska politiken och bedömningen av den.

Då uppstår den fråga som dagens debatt i stor utsträckning präglats av: Har vi med denna politik möjligheter att realisera de goda målsättningarna och fullfölja de goda ambitionerna? Den frågan har ställts i de tidigare debatterna på olika språk och med utgångspunkt i olika sätt att beteckna situationen. Mest slagkraftigt skedde det kanske i den debatt där min motståndare talade oxfordengelska och frågade vad man i andra sammanhang frågat på vanlig bondsvenska, nämligen: "Kommer hästen att dricka om man för fram den till den fyllda källan?" Därom kan man naturligtvis ha olika uppfattningar, och sådana har presenterats i dagens inlägg.

När det gäller min bedömning av investeringsökningen har jag emellertid en ganska bestämd känsla av att jag inte står alldeles ensam. Även om Veckans Affärer naturligtvis inte är någon altartavla och allt vad tidningen skriver inte är något Skriftens och sanningens ord vill jag ändå hänvisa till ett nummer av tidningen där man presenterat en intervju med, vill jag minnas, 29 av landets allra största industriföretagare. Tidningen frågade dessa storföretagare hur de ser på utvecklingen för 1971.

Svaren visar att majoriteten av dessa storföretagare tror på fortsatta prisstegringar på sin exportproduktion. Det brukar finnas god anledning att räkna med att det i sin tur drar fram investeringsviljan. Som en naturlig konsekvens av denna optimistiska bedömning har en klar majoritet uppgivit att man räknar med en större investeringsökning under 1971 än under 1970. Investeringsökningen under 1970 låg någonstans mellan 7 och 8 procent. När vi i finansplanen har skisserat en investeringsökning på 10 å 12 procent står detta således väl i harmoni med vad industrierna i en enkät vid en senare tidpunkt än då finansplanen skrevs fortfarande anser sig ha välgrundad anledning att räkna med.

Det hela är därför en fråga om att kunna styra arbetskraft och kapital till den sektor som är prioriterad i finansplanen. Det borde därför nu, när den värsta överkonjunkturen är förbi, finnas en viss anledning att räkna med att arbetskraft skall kunna ställas till förfogande. Därmed bör man

kunna utnyttja en produktionskapacitet, som i annat fall inte skulle kunna utnyttjas, med vad det innebär i form av exportökning. Jag tror också att det skall vara möjligt att finansiera denna industriinvestering på ett bättre sätt än under år 1970.

Vad jag reagerat mot, när jag snällt suttit i bänken och lyssnat på alla inlägg i dag, är närmast att man, när man försöker måla med tjärpytsarna i dagens situation, ständigt har sin utgångspunkt i år 1970 – ett år av utpräglad överansträngning, ett år som vi sannerligen inte vill ha tillbaka om vi skall kunna räkna med en lugn, sansad och riktig utveckling i vårt land i harmoni med vad bl. a. situationen i vår omvärld kräver.

Vi har i finansplanen annonserat frågan om utlandsupplåningen. Det är ett nytt inslag. Vi annonserade den i kompletteringspropositionen 1970. Men vi tillämpade denna upplåning mycket försiktigt under fjolåret, väl närmast endast då det gällde industrier som behövde göra investeringar utanför våra gränser, därför att investeringar innanför detta lands gränser hade sina besvärligheter med hänsyn till arbetskraftssituationen. Om industrierna ville göra investeringar utanför vårt lands gränser fick de göra detta, dock under förutsättning att även finansieringen av investeringarna skedde utanför vårt lands gränser. I år är vi väl beredda att gå ett steg längre, dvs. att direkt godkänna och acceptera en kapitalförstärkning utifrån för investeringar inom det egna landet, naturligtvis då under kontroll av dels vad det är fråga om för investeringar, dels att de sker inom det utrymme som samhällsekonomin medger.

Vårt konkurrensläge runt om i världen är fortfarande bra. Vi har kunnat, menar jag, få verifikationer på detta genom utvecklingen under det sista halvåret 1970, en utveckling som inte i något avseende har förändrats under den första månaden 1971. Tvärtom fick jag i förgång in handels-siffrorna för januari 1971 och kunde då avläsa att de handels-siffrorna representerade ett överskott. Vår export har faktiskt överstigit importen under januari månad. Det kan jämföras med det underskott på ungefär 675 miljoner kronor som vi hade i januari månad i fjol. Under en längre tid – från 1965 till i år – har underskottet varje år stadigt rört sig om sådana belopp som 350, 400, 540, 200 och 675 miljoner kronor, medan vi i år alltså kan notera ett överskott.

Nu är jag beredd på att många säger att det naturligtvis finns förklaringar härtill. Orsaken är, säger man kanske, att vi har haft en osedvanligt mild vinter, som har inneburit att vi inte har behövt göra några som helst inskränkningar i våra fartygstransporter för den norrländska industrin. Det är dock inte hela sanningen, utan sanningen är att dessa siffror bestyrker att vi nu har en god exportförmåga och att vi dessutom fortfarande har en bibehållen konkurrenskraft gentemot utlandet. Varför skulle vi inte ha det? Än har det inte hänt något på kostnadssidan inom den svenska industrin och det svenska näringslivet som gör att man kunde befara någonting annat. Om man följer den internationella ekonomiska utvecklingen, finner man att kostnadsutvecklingen utomlands har varit sådan att vi även efter den pågående avtalsrörelsen, vars resultat ännu ligger i ett stort dunkel, inte utan vidare behöver bränna våra skepp och säga att vi befinner oss i ett läge, där man

äventyrar det svenska näringslivets konkurrensförmåga.

Det är, herr talman, ytterligare en sak som jag har fäst mig vid i dagens debatt och som jag vill göra en liten kommentar till, nämligen tankegångarna om en indexreglering av skatterna i fortsättningen. Dessa tankegångar har tidigare dykt upp av och till i våra ekonomiska debatter men har väl nu för första gången samlat hela den borgerliga oppositionen. Jag ifrågasätter om man egentligen har tänkt igenom denna fråga på allvar. När jag kommenterar den är jag beredd att tala ganska fritt rakt ur hjärtat.

En indexreglering av skatterna innebär en kontinuerlig procentuell skattesänkning nominellt i takt med prisstegringen. Låt oss då ett ögonblick se på hur situationen ter sig om vi även i fortsättningen vill kosta på oss samma utgifter som hittills, t. ex. för försvaret. Vi har indexreglerade utgifter för försvaret, eftersom man utgår ifrån att priserna skall fortsätta att stiga; tror man inte det, har man ingen anledning att kräva indexreglering av skatterna. Försvaret kompenseras alltså med hänsyn till prisstegringen. Folkpensionerna kompenseras också med hänsyn till prisstegringen. De stora tunga utgifterna för utbildning och arbetsmarknad är visserligen inte indexreglerade i och för sig, men vi måste ändå i fasta priser räkna med en expansion år från år med hänsyn till våra allt större ambitioner när det gäller utbildningen. Jag behöver bara erinra om vuxenutbildningen, som har kommit i fokus under de senaste åren och där kurvorna för utgiftsposterna går snabbare i vädret än på något annat område. Jag kan vidare erinra om arbetsmarknadspolitiken. Vi har ambitioner att fånga upp handikappad arbetskraft, glesbygdernas undersysselsatta etc., ambitioner som ökar år från år. Också där har vi följaktligen att räkna med ständigt ökade kostnader.

Om vi då skall införa ett skattesystem som rör sig åt det andra hållet, dvs. realsäkrar skatterna, som det så vackert heter, måste det i klarspråk innebära att statens inkomster och möjligheter att tillgodose försvarets indexreglering, folkpensionernas indexreglering och att tillgodose dessa båda andra avsnitt i samhället, som har sin naturliga expansionstakt, helt enkelt blir sämre. Det är inget att sticka under stol med att icke indexreglerade skatter innebär en skatteskärpning, och en skatteskärpning som är mer prononcerad för de större inkomsttagarna än för de lägre betalda. Men de skatteinkomster som denna skatteskärpning inneburit har vi hittills behövt. I stort samförstånd har riksdagen voterat igenom alla de utgifter som dessa skatteinkomster har möjliggjort. Dessutom har oppositionen i den fria politiska slagväxlingen förbehållit sig rätten att, samtidigt som man många gånger har bjudit över i detta avseende, rikta anmärkningar mot finansministern för en alltför svag finanspolitik. Detta innebär i klarspråk att man kräver en ännu kraftigare skatteinkomst för staten eller att man kräver ett verkligt angrepp mot det stora sociala reformarbetet som vi hittills varit ense om.

Dessa tankar om indexreglering av skatteskalor måste – vi kan visserligen bara hypotetiskt diskutera den saken – innebära att om vi skall bibehålla ett försvar som har samma möjligheter att hävda sig även vid en fortsatt prisstegring, om vi skall vidhålla beslutet att ge folkpensionärerna tillägg och om vi även för framtiden skall bedriva ett

rimligt socialt reformarbete, så måste man helt enkelt med tätare mellanrum skicka finansministern till riksdagen för att begära direkta skattehöjningar än vad finansministern nu behöver göra.

Dessutom vill jag understryka ytterligare en gång att en indexreglerad skattegaranti naturligtvis skall räknas procentuellt; annorlunda har jag inte kunnat fatta det. Det betyder att vad som har varit huvudlinjen i de senaste årens skattepolitik, nämligen att försöka moderera skattebelastningen efter folks möjligheter att bära sina skattebördor, skulle ersättas med en rent mekaniskt eller matematiskt procentuell princip, som gör att de som är högre betalda får en kraftigare skattesänkning genom indexregleringen.

Det här är ju sanningen i det hela. Det är klart att jag i och för sig inte är överraskad över att man från moderata samlingspartiet rätt ogenerat är intresserad av en sådan här uppläggnig. Jag kanske får finna mig i att man även från folkpartiet bär fram ett djupt intresse för saken, och det var väl egentligen där som vaggan stod för hela den här indexreglerade skattepolitiken. Jag är mera förvånad över att centerpartiet har svängt med i den här dansen, då ju centern härvidlag har legat väsentligt närmare regeringspartiet i själva principfrågan, nämligen att man i all skattepolitik i första hand bör försöka se om dem som har det sämst ställt. Jag förlåter centerpartiet om vad som nu hänt är ett olycksfall i arbetet. Om det är ett uttryck för en ny skattepolitisk idé och filosofi, då är det litet mera bekymmersamt.

I reservationerna framkommer en önskan om en större liberalisering i fråga om kreditpolitiken. Där gör man bl. a. anspråk på ett generellt frisläppande av investeringsfonderna utanför tätorterna. Vi vågar oss inte på detta med hänsyn till hur vi bedömer investeringsaktiviteten utan denna favorisering.

Man vill se över emissionskontrollen. Jag vet inte vad det innebär och om det ligger någon tankegång bakom. Vi har nog funnit det vara av värde att ha denna emissionskontroll. Den ligger i linje med vår allmänna strävan att kunna fördela och inrikta våra resurser, där vi anser att det ur tillväxtskympunkt och i andra avseenden lämpligen bör satsas.

Oppositionens önskan att komma med i planeringsrådet och oppositionens krav på nya stabiliseringskonferenser kan jag väl återkomma till. Jag skall först – artig som jag alltid brukar vara – försöka att i tur och ordning kommentera de tidigare talarnas inlägg.

Naturligtvis är den ekonomiska politiken nu som alltid tidigare en balansgång mellan stimulans och restriktivitet, och jag är den förste att erkänna att det är en svår och ömtålig balansgång. Man kan här ha delade meningar, och naturligtvis skall dessa luftas i en sådan här ekonomisk debatt. Men jag försäkrar att regeringen har fattat sina beslut mot bakgrunden av en allvarlig bedömning inte bara av situationen i vårt land utan av situationen runt om i världen och med utgångspunkt i de erfarenheter vi har från en – det kan jag väl säga utan skryt – lång tid av praktiskt ansvar för just dessa frågor.

När jag satt och lyssnade på herr Hedlund gjorde jag själv den reflexionen att det fanns många kloka synpunkter i hans inlägg, bl. a. i de repliker han riktade till herr Hermansson. Delvis har jag också understru-

kit detta i mitt inlägg hittills. Men även herr Hedlund behövde något av relief till dagens situation och kom då tillbaka till 1960-talet, där han talade om bruttonationalproduktens ökning, som låg på 5 procent under första hälften av 1960-talet, sedan på 4 procent. Jag är medveten om att ökningen nästa år kanske går ner till 3 procent.

Men denna produktionsökning har, såsom vi nu räknar bruttonationalprodukten, många skiftande områden att spänna över. Det är klart att produktivitetsoökningen är starkast inom den svenska rationaliserade storindustrin. För all del, den är stark även inom det svenska jordbruket, närmast på grund av avflyttningen från jordbruket och övergången till andra näringsgrenar.

Produktivitetsoökningen har under de senaste åren kunnat uppskattas till 8–9 procent, och den är vid internationell jämförelse utan tvivel av utomordentligt förnämlig dignitet. Möjligen har Förenta staterna något liknande, men knappast de övriga europeiska industrinationerna.

Om jag ser exklusivt på den industriella produktionsökningen kan jag där finna en stegringstakt som i varje fall under de senaste åren varit ganska hög. Från 1967 till 1968 ökade den med 5,5 procent, från 1968 till 1969 med drygt 8 procent och från 1969 till 1970 med nära 8 procent.

Innan man kan redovisa en sådan här produktionsökning, måste det finnas mycket av investeringsökningar bakom. Långtidsutredningen, som av och till mönstrats i debatten i dag, har konstaterat att om man kan hålla en stadig produktionsökning på låt mig säga 5 procent fram till 1975, då bör man ha goda möjligheter att komma till rätta med bytesbalansproblemet. Jag menar att vi bör ha de chanserna och de möjligheterna.

Herr Hedlund förde sitt resonemang vidare och sade att oppositionen inte gärna kan krävas på alternativ till regeringens finansplan. Det är jag medveten om. Oppositionen har gjort vissa försök. Tyvärr visar de som jag menar ett nedslående resultat.

Jag har framför mig här en lista över oppositionens budgetalternativ från 1967 till 1971. Det är stadigt varje år ett sämre finanspolitiskt resultat än vad regeringens budgetalternativ innebar. Jag tror knappast att det är en följd av skrala utredningskontor och kanslier, utan snarare av att man ständigt har lagt regeringförslagen som något slags bottenivå men sedan i den politiska konkurrensen inte kunnat avhålla sig från att bjuda litet över och lova litet mera. Då har man fått de resultat som jag nyss berörde.

Jag skulle kanske till herr Hedlund kunna säga att överläggningar över hela fältet låter väldigt bra. Det visar sig emellertid i dag att de är svåra att föra redan i det lilla formatet, och naturligtvis ännu svårare att föra i det stora formatet. De är utomordentligt komplicerade.

Om jag inskränker mig till bara de löntagare som har staten till motpart i dagens förhandlingar, finner jag att det är en utomordentligt svår hantering som förlikningskommissionen har sig förelagd i dag, när den skall diskutera med SACO, SR, TCO och Statsanställdas förbund på samma gång. Jag tror problemet där tillhör de allra mest besvärliga. Inom denna familj av statstjänare ligger inbyggda så mycket av kontroverser när

det gäller att fördela det utrymme som finns, att man för närvarande värjer sig till varje pris för den överspännande diskussion som man ifrån politiskt håll gärna vill ha i sitt större sammanhang.

Kan man inte klara det i det lilla sammanhanget — och jag måste bekänna att jag har gjort personliga försök i den vägen — så har man små utsikter att klara det i det större sammanhanget.

Skall jag vara något brutal i mina formuleringar kan jag uttrycka mig på det sättet att de konflikter vi nu upplever — initierade från ett par av de statsanställdas organisationer och i försvarssyfte besvarade av avtalsverket med dess stridsåtgärder — har sin enkla förklaring däri att dessa organisationer har velat hugga en förhållandevis större bit av kakan och springa hem med den innan de tvingas mönstra den biten i konkurrens med vad andra i problemet invecklade löntagarorganisationer ställer anspråk på.

Där har vi, ärade kammarledamöter, dagens avtalspolitiska situation. Den präglas inte av någon gemensam frontalattack emot det offentliga. Man begriper att det finns ett begränsat utrymme. De i strid varande organisationerna vill ha en bit som är så stor att de befarar att det, om de väntar till den samlade lösningen, blir svårare att gå hem med den biten.

Politikerna skall ha rätt att gripa in, säger herr Hedlund, som det allra sista alternativet. Jag tror, herr talman, att jag i tidigare debatter — om inte från denna så från andra talarstolar, kanske också i det gamla riksdagshuset — har förklarat att det är ett sista alternativ, som politikerna måste förbehålla sig. Där är jag följaktligen ense med herr Hedlund.

Det är för tidigt att säga om vi i det hypotetiska fallet skall lösa konflikten med skiljedom eller om det politiska ingripandet skall ha någon annan form — om en dylik hypotetisk situation nu över huvud taget inträder. Men jag tror att ingen vågar säga att den vägen under alla förhållanden skall vara förbjuden.

Det gäller emellertid att inte springa in för tidigt. Varje gång som vi talar om att gå in och lösa en konflikt den vägen har vi också skrivit under på det misstag som regeringen — och med den riksdagen — gjorde den 1 januari 1966 när vi tillerkände de offentliganställda strejkrätt och konflikträtt och samma möjligheter att hantera sina avtalsfrågor som traditionellt har funnits på den fria arbetsmarknaden. Vi får inte glömma bort att i denna fulla konflikträtt är också inbyggt någonting av säkerhetsåtgärder. Tjänstenämnderna — statstjänstenämnden och kommunaltjänstenämnden — är paritetiskt sammansatta av de båda parterna, och där ges möjligheter att fälla utslag om huruvida konflikterna är samhällsfarliga, om de är tillåtliga eller inte tillåtliga. Vi trodde oss ha byggt upp ett system som skulle vara praktikabelt. Och naturligtvis är det ett steg tillbaka om vi inte konsekvent kan hävda den fria fackliga rätten för offentliganställda på samma sätt som för de traditionella organisationerna på svensk arbetsmarknad.

Det utesluter som jag nyss sade, herr talman, inte att vi kan komma i denna beklagansvärda belägenhet. Naturligtvis betyder inte en slutlig uppgörelse, vilken form den än får, att de offentliganställda blir styvmoderligt behandlade. Det offentliga som arbetsgivare har ständigt

ett dokumenterat behov av att ha en lojal och mot samhället solidarisk tjänstemannakår. Det tror jag att jag å hela regeringens vägnar kan understryka.

Herr Hedlund sade några sanningens ord i slutet av sitt intressanta inlägg. Han sade: Det finns en skillnad mellan vad herr Sträng sade när han presenterade sitt skatteförslag och hur svenska folket uppfattade honom. Även om jag är en flitig talare, och någon gång också skribent, orkar jag inte med att föra fram mitt skattepolitiska budskap i varje stuga och vrå i vårt långa land. Tyvärr får jag väl finna mig i att i detta avseende ligga i underläge i förhållande till en utomordentligt dominant borgerlig press, som ju inte har något behov av att lyssna på vad jag säger utan i stället gärna sprider vad den själv anser vara önskvärt att ta upp av det som finansministern då och då har sagt.

När jag å regeringens vägnar framlade skatteförslaget och poängterade, att det gällde statsskatten men att jag måste reservera mig för kommunala skattehöjningar, liksom naturligtvis för att skatten i absoluta pengar blir högre på en högre lön än på en lägre, kom detta bort i hanteringen – det har herr Hedlund rätt i. Genom den form av publicitet som förekommer på detta område har man lyckats identifiera finansministern som person med allt det obehag som det innebär att betala skatt, oavsett vilken form av skatt det gäller, kommunalskatt, landstingskatt eller vad det nu är. Det är ju ingen ny situation för mig – jag har dragits med den i 16 år och är följaktligen tämligen immun mot den – men jag har ändå velat understryka förhållandet.

Jag vill även göra några kommentarer till herr Dahléns inlägg. Herr Dahléns slutsats var att tendenserna i vår arbetslöshetsstatistik är oroande. Ja, de är oroande om man ser dem mot bakgrunden av januari och februari månader förra året. Jag vill ändå säga att när arbetsmarknadsministern, jag själv och industriministern på höstkanten tillsammans med det ansvariga ämbetsverket, dvs. arbetsmarknadsstyrelsen, överväger dessa frågor brukar det råda en god samstämmighet mellan ämbetsverket och regeringsrepresentanterna om att en arbetslöshet under vintermånaderna, som inte gått över siffran 60 000, ganska snart elimineras när vårsolen sticker fram. Under sådana förhållanden brukar man klara sig med de sedvanliga resurser som avdelats för ändamålet. Denna arbetslöshet är en klar följd av de klimatologiska förutsättningar som vi har i vårt land, och det är något som vi aldrig torde kunna komma ifrån.

Vi hade vid den senaste arbetslöshetsräkningen, i februari månad, ungefär 59 000 arbetslösa. Man kan naturligtvis säga att denna siffra skall ses mot bakgrunden av att vi hade ett ovanligt mildt klimat i februari månad, som i varje fall inte direkt hindrade något byggnadsarbete.

Vi hade under januari månad ett par tusen färre arbetslösa. Om man gör jämförelsen med januari månad för två år sedan – dvs. inte med det exklusiva högkonjunkturåret 1970 utan med det något mer normala 1969 – finner man emellertid att arbetslösheten då var nästan exakt lika stor som den varit innevarande vinter. Vi hade t. o. m. januari 1969 flera sysselsatta i beredskapsarbeten än under januari månad i år.

Även om det goda klimatet har hjälpt till att hålla arbetslösheten nere, får vi räkna med att en del andra förhållanden har en benägenhet att

gradvis höja våra arbetslöshetssiffror, bl. a. det numera införda äldrestödet. Det är också vår ambition att ta vara på de handikappade och att föra in dem i den reguljära arbetsmarknadspolitik. Det är i dag ca 5 000 – 6 000 människor som erhåller äldrestöd. De bor i glesbygderna. Innan äldrestödet kom till var det tämligen meningslöst för dem att anmäla sig, ty de fick ingen hjälp. Nu anmäler de sig för att få hjälp och kommer in i arbetslöshetsstatistiken.

Jag vill således inte säga att utvecklingen hitintills visat – som jag tyckte att herr Dahlén ville göra gällande i sitt inlägg – en sådan tendens att det finns anledning att ingripa med några alldeles speciella åtgärder. I samband med statsverkspropositionen har riksdagen serverats ett förslag till tilläggsstat, där det upptas 50 miljoner kronor extra åt arbetsmarknadsverket. Arbetsmarknadsministern och jag kommer redan denna vecka att tillsammans med arbetsmarknadsverkets folk pröva den aktuella situationen. Om det vid en korrekt bedömning befinnes att något ytterligare måste göras, så är självfallet regeringen beredd att göra det.

Herr Dahlén tog upp småföretagarnas kreditsituation. De senaste årens siffror visar att kreditutvecklingen gått åt det hållet att den ängslan man kunde hysa i slutet av förra året i dag kan vara mera modererad. Lättnaderna i överenskommelsen mellan riksbanken och affärsbankerna har ju bl. a. inneburit att affärsbankerna kunnat utvidga sin kreditgivning. Det intressanta i fråga om kreditgivningen är naturligtvis priset och tillgången på ”de långa pengarna”. När vi hade det som allra besvärligast under fjolåret släppte vi loss en extra utlåningsgiv genom Industrikredit och Företagskredit på ca 425 miljoner kronor, specialdirigerat till småföretagen. För bara några dagar sedan hade jag tillfälle att höra mig för på den här punkten hos den som i sin tur förser de här instituten med pengar, nämligen chefen för AP-fonderna. Han kunde ge en i och för sig rätt glädjande upplysning att instituten för dagen inte tycks ha något speciellt behov av ökad tilldelning av pengar. Balansen är i allt väsentligt avverkad. Skulle det uppstå ett ökat behov så har det ju i finansplanen – med riksdagens godkännande – sagts att dessa institut bör ha möjligheter att expandera även under 1971 med drygt 400 miljoner kronor, dvs. i samma takt som under fjolåret.

Det är ganska populärt att säga att åtgärden som vanligt kommer för sent – hästen dricker inte, även om det finns vatten i källan – men jag tror inte på det. Fortfarande råder ändå en efterfrågekonjunktur beträffande den industriproduktion vi tar fram i det här landet. En stor del av de företag det här gäller är underleverantörer till storföretagen, som räknar med god avsättning och stigande priser. Därför kan jag kanske summera det hela dithän att det bör finnas möjligheter att tillgodose även den mindre företagsamheten med erforderliga krediter.

När det på nytt – för vilken gång i ordningen vill jag låta vara osagt – talas om att det personliga hushållssparandet uppvisar dystra perspektiv, måste jag säga att man ju inte bara får ägna sig åt den detaljen i vårt totala sparande. Kvar står ändå, om jag nu skall åberopa internationell statistik – jag brukar vara rätt försiktig med det – att det bland 14 länder i OECD inte finns någon nation som sparar så mycket per huvud räknat som vi gör i det här landet. Det sparandet omsätts i en

investeringsaktivitet som följaktligen per capita är större. Närmast och rätt nära oss kommer Amerikas förenta stater och därefter Canada.

Ja, det finns en hel del mer att säga till herr Dahlén. Jag har emellertid i dag lovat att tala en timme, och jag är rädd för, fru talman, att jag börjar komma i närheten av detta kritiska streck. Därför skulle jag kunna sammanfatta herr Dahléns inlägg med att säga att han på sätt och vis är rätt avundsvärd. I sin syn på hur saker och ting skall ordnas, i sin syn på hur människornas inbördes beteendemönster skall fungera är han en av dessa lyckliga människor som vandrar omkring i en atmosfär av blommor och fågelsång. Jag tvingas tyvärr att vistas i andra, väsentligt tristare omgivningar.

Jag gör herr Dahlén besviken, det är jag medveten om, men var mig tacksam för det, herr Dahlén, så blir kanske misstråkningen inte så stor ifall han någon gång skulle komma i den situationen att han i ansvarsställning får konfronteras med frågor som dessa.

Jag skall be att få säga några ord också till herr Bohman. Utvecklingen under 1960-talet har ju varit en utveckling där den offentliga sektorn har gått med förtur. Vi har allesammans varit överens om det och hjälpts åt i det avseendet. Det har glatt mig under dagens debatt att få ett par erkännanden från en del håll där man sagt: Naturligtvis begriper vi att ingen enskild sektor är sig selv nok utan måste samarbeta med den offentliga sektorn.

Den offentliga sektorns pilot – eller pionjär, kalla det vad ni vill – har varit den kommunala expansionen. Jag har ibland, när jag talat med kommunalmän, sagt mig att vi inte kan fortsätta i denna takt på den kommunala sidan under 1970-talet. Jag har också försökt trösta dem med att jag tror att vissa engångsinsatser i de kommunala investeringarna nu har kulminerat och att man i en kommande tid vid en ökad tillväxt och en ökad bruttonationalprodukt i större utsträckning kan klara sina åligganden inom ramen för den naturliga ökningen i skatteunderlaget.

Men vad vi gjort på den offentliga sektorn är ju inte kastat i sjön. Där kommer jag tillbaka till den intressanta frågan som herr Bohman ställer gång på gång. Vi tjuvstartade diskussionen för någon vecka sedan, när vi hade en liten övning om skattepolitiken i ett mera blygsamt format i samband med en interpellationsdebatt.

Det är ju inte på det sättet, herr Bohman, att man kan säga att den privata människan måste ha mera pengar för privat konsumtion och att staten inte får ta alltför mycket. Detta är en felaktig beskrivning. Den är helt enkelt – jag lömsknar gärna till när jag hör detta – uttryck för, låt mig säga en lögnaktig filosofi som går ut på att de pengar som stat och kommun tar hand om är i viss mån bortkastade. I själva verket går de tillbaka till medborgarna intill sista öret. I vilken takt de skall gå tillbaka till medborgarna kan man naturligtvis ha olika uppfattning om, men än så länge har denna riksdag med stor akkuratess ställt sig bakom den takt som regeringen föreslagit. Herr Bohman har gjort sina reservationer då och då, men han har varit en ropandes röst i öknen i det avseendet. Och riksdagen fungerar som alla andra församlingar: majoritetens uppfattning blir riktlinjen, alltså även för den ekonomiska politiken.

Jag tror inte att man i en något så när seriös debatt om de ekonomiska

framgångslinjerna skall svänga omkring sig med sådana argument som Stekenjokk, dagens konflikt och Blåsjösvälten. Fallet Stekenjokk har sina särskilda förklaringar och sin särskilda argumentation, och dem har industriministern framfört.

Blåsjön förtjänar väl knappast att få så mycket utrymme i debatten. Aktionen där kan vara ett uttryck för att människor grips av desperation när de lever i en glesbygd och att de trots allt envist hävdar att de skall sitta kvar i denna glesbygd. Men om dessa specifika uppfattningar skall vara dominerande för hur landets ekonomiska politik skall skötas, då garanterar jag att det är stora utsikter för att vi hamnar på fel väg. Människorna i detta land tvingas på grund av den obönhörliga utvecklingen att vara mer rörliga nu än tidigare.

I samband med denna arbetsmarknadsdebatt kan det finnas anledning att understryka att mitt under den här vintern, i slutet på december månad, deklarerade 50 procent av alla våra företag en klar brist på yrkesutbildad arbetskraft. Nu råkar de företagen inte befinna sig i norra Jämtland, och jag tror det blir till ytterlighet svårt att driva en lokaliseringspolitik med den effekten att man kan garantera arbete för alla människor i glesbygderna. Förflyttningar kommer att få vara en realitet även i fortsättningen, och en sådan situation är ju inte oacceptabel om förflyttningarna sker med omdöme och i rimlig takt.

Vi kommer att möta detta problem när vi så småningom skall behandla förslaget om att flytta ut 6 000 människor från detta Stockholm, där ekorrhjulet enligt alla kända och brukade teser snurrar fortare än någon annanstans, där stressen är mer utpräglad än någon annanstans, där kommunikationsmöjligheterna är sämre än någon annanstans, där irritationen i det dagliga umgänget är värre än någon annanstans. Sådana enkla patentröslösningar som att flytta ut statliga verk till landsorten föreslås ofta i lokaliseringsdebatten. Nu var det regeringens avsikt att befria dessa 6 000 människor från alla dessa fruktansvärda vedermodor. Och vad möter vi? Praktiskt taget 6 000 vilda protester från människor som vill vara kvar i ekorrhjulet med all dess stress, all dess irritation och alla dess svårigheter.

Vem vågar ställa sig upp och vittna objektivt om individens sinnelag i sådana här frågor? Jag vågar mig i varje fall inte på det.

Herr Bohman rekommenderade att vi via skattepolitiken och annan ekonomisk politik skall förändra relationerna mellan offentlig och enskild sektor. Det är lättare att göra en sådan rekommendation än att följa den. Herr Bohmans partivänner är samt och synnerligen mycket angelägna om att slå vakt om den mest expansiva delen av den offentliga sektorn, dvs. de svenska kommunerna. Herr Bohmans rekommendation blir därför något slags dubbeltal, som vid en närmare analys inte håller. Det finns en och annan nation som har fått möjlighet att pröva gamla traditionella, konservativa högeruppfattningar i den ekonomiska politiken. Ett av dem är för närvarande England. Det skall bli spännande att se hur det går. I dagsläget tycks emellertid människorna inte utan vidare vara mottagliga för den konservativa regeringens evangelium. Konvulsionerna i det engelska samhällslivet ger klart och tydligt ett helt annat utslag.

I sista hand, herr Bohman, kommer man ändå fram till, när det talas om att skatteutspelet var så galet, att det skatteutspelet vid sin tillkomst i princip omfattades av ca 85 procent av den svenska riksdagen. Skulle man göra en undersökning i dag bleve det väl några procent flera, eftersom herr Bohman beklagligtvis tappade en del i det senaste valet. Men här rör det sig ju om en deciderad uppfattning hos regering och riksdag, och därför begriper jag inte riktigt herr Bohmans tal om att skattepolitiken skulle vara annorlunda. Det annorlunda måste innebära en medveten strävan att skapa skattelindringar för de bättre betalda, och mot bakgrunden av att vi behöver pengarna måste det då bli skattehöjningar för de sämre betalda. Det är den logiska slutsatsen. Jag har för någon vecka sedan sagt att jag inte tror att det ger så särdeles mycket. Vare sig oron finns på toppen bland våra löntagare eller den finns på botten så är det en oro i båda fallen. Det är möjligt att den är minst lika besvärande om den uppstår i de lägre skikten som om den kommer i de övre skikten, även om vi nu naturligtvis – ovana vid de övre skiktens revolution – sätter en del frågetecken i kanten.

Så fortsätter herr Bohman: "Avtalsverket skall inte göra politik. Politiken skall vi göra i det här huset. Avtalsverket skall bara förhandla." Och det är vad avtalsverket gör. Avtalsverket förhandlar. Men jag tror att ingen, ärligen talat, av kammarledamöterna är beredd att ge något slags fullmakt in blanco åt de tjänstemän i avtalsverket som sitter vid förhandlingsbordet. Vad skulle resultatet kunna bli av det? Det skulle ju kunna bli att man öppnade en avtalsrörelse med ett resultat som jag tror att herr Bohman var den som verbalt preciserade genom att säga: "Några 20–22 procent orkar samhällsekonomin inte med." Det finns ju en part som envist säger: "Vi skall ha en ordentlig och kraftig lönehöjning. Möjligen kan vi diskutera 22 procent." I och för sig är det inget fel på additionen när vederbörande kommer fram till den procentsatsen, även om förutsättningarna för additionen är alldeles uppåt väggarna. Men om den ena parten som sagt kräver detta och den andra parten svarar: "All right! Då skriver vi under det." – vad har vi då ställt till med?

Var och en som inte vill hålla på att skuggboxas i onödan – det har jag sagt i ett offentligt tal i Malmö – måste ändå begripa att avtalsverket inte kan ge sig ut och prejudicera i uppgörelser som är så infekterade över hela arbetsmarknaden med lösningar som går tvärtemot hur regeringen bedömer det ekonomiska utrymmet. Jag tror att inte heller herr Bohman vågar dra konsekvenserna av sitt försök att "singla ut" avtalsverket som en självständig storhet vid sidan om regeringen och riksdagen i de pågående diskussionerna.

Nu skall naturligtvis den här kakan – jag kommer tillbaka till det – delas något så när rättvist bland alla, och det är då kakan framstår som för liten. Det är de födslovåndorna vi möter i den öppna striden med SACO och SR. Helst bör ju kakan delas på en gång. Man har väl ändå de bästa chanserna att göra en rimlig fördelning när alla olika intressen får prövas inom den ram som utrymmet medger.

Jag begriper att herr Bohman är irriterad över lockouten av officerskåren. Men vad skall vi göra? Vad skall avtalsverket göra om en part tar ut 600 man och därmed lamslår arbetsområdet för de järnvägsanställda –

inte helt, för en del godstransporter har gått? Den kåren består emellertid av 40 000 järnvägsanställda som nu sitter hemma – med full lön för all del, därför att de har månadsanställning. Statens företag SJ redovisar en icke oväsentlig förlust för varje dag som går, en förlust som måste täckas in av denna församling som jag i dag talar inför antingen så att man betalar den över skattsedlarna eller så att vi låter de svenska medborgarna vidkännas en extra taxehöjning, som i annat fall skulle vara obehövlig. Den förlusten blir naturligtvis större och större för varje dag som konflikten varar.

Om man på detta sätt plockar ut en liten grupp och låter officerarna ekonomiskt understödja den gruppen, herr Bohman, kan man hålla på åtskilliga månader, ett halvår, med de ekonomiska konsekvenser för samhället som detta innebär. Är det då alldeles orimligt att den andra parten svarar: Nu får officerarna acceptera stridens regler för att den här konflikten skall ta slut inom rimlig tid? För mig är det sannerligen ingen överraskande slutsats; det är den naturliga slutsatsen.

Det saknas gålust, säger herr Bohman, i det svenska samhället. Jag tror inte på det. När vi frågar dem som enligt herr Bohmans mening representerar de marscherande, så är de tydligen av den uppfattningen att de skall fortsätta att marschera, så långt vi nu kan överblicka deras tankegångar. Jag är medveten om att det är en och annan som föredrar att gå i Schweiz och kring Genève sjön, men jag vågar nog säga att det inte gäller de bästa delarna av svenska folket, så jag tror att vi kommer över detta utan alltför mycket skavanker.

Det vore frestande att fortsätta den här dialogen med herr Bohman, men, fru talman, minuterna flyger i väg med rasande fart. Jag har ju en benägenhet att tala så att det är ganska glest mellan orden, och därför tar det rätt lång tid när jag sätter i gång.

När herr Bohman således säger upp bekantskapen med oss andra i fråga om skattepolitiken, så är det i och för sig rätt intressant. Detta är en väsentlig politisk fråga, och jag får väl dra den slutsatsen att herr Bohman på den här punkten mäter sig ur den borgerliga samlings. Det är kanske klokt att herr Bohman gör det. Det är möjligt att det går att ragga litet röster på en mera entydig och utrerad konservativ politisk linje. I varje fall blir det ett nytt utspel i de här spännande politiska kombinationerna som vi ju ständigt har att möta. Men den dagen då herr Bohman skall dra slutsatserna av sin marsch ensam i vårt politiska liv ligger måhända litet längre fram i tiden, så jag kan tills vidare avstå från att kommentera den saken.

Nu har jag svarat på oppositionsledarnas inlägg. Men jag fick några direkta frågor av utskottets oppositionsrepresentanter, och det är kanske ändå rimligt att jag försöker svara även på dem i största korthet.

Herr Fälldin tog upp frågan varför vi envist skulle hålla fast vid en hög ränta i vårt land, då man runt om i världen kan konstatera hur nationerna i den ekonomiska politiken arbetar med gradvisa räntesänkningar. Ja, denna fråga är litet mera komplicerad än man kanske tror. Vi har ett diskonto som börjar bli högt internationellt sett, men jag vill inte göra gällande att det framstår som exceptionellt högt vid en sådan jämförelse. Däremot har vi ett pris på de långa pengarna som hela tiden har varit lågt

— kanske i relation till priset på de korta pengarna för lågt — och det finns förklaringsgrunder för detta också, om jag vill utveckla det. Men ser vi oss omkring på den internationella marknaden och gör oss besväret att i alla de länder, där en diskontosänkning kan noteras, även avläsa höjden av den långa räntan, så finner vi att man i praktiskt taget alla dessa länder ligger högre än vad vi gör här hemma.

Vi konfronteras nu dagligdags, eftersom vi har annonserat en utlandsupplåning, med folk utifrån som gör erbjudanden — jag skall om någon vecka ta emot ett par sådana personer. Naturligtvis kan jag då också varje dag konstatera att det är ganska dyra pengar. Det rör sig inte om de 7 1/4 och 7 1/2 procent som är auktoriserade av den svenska riksbanken i fråga om låneräntan för statsobligationer, bostadsobligationer och industriobligationer. Det är där knuten finns, och följaktligen kan man inte utan vidare ropa på räntesänkning med utgångspunkt i förändringarna av diskontot — då är man inte fullständig när det gäller detta intressanta kapitel.

Herr Wedén — som ju tidigare var en gammal och högt värderad motståndare till mig i dessa ekonomiska debatter — fungerade nu såsom utskottsrepresentant och förde en i och för sig intressant debatt mot Aftonbladets skribenter och ungdomarna i allmänhet på de svenska universiteten och högskolorna. Om jag fattade rätt menade herr Wedén att det socialdemokratiska partiet rimligtvis bör ta Aftonbladets medarbetare i öronen och ruska om dem samt sedan så snabbt som möjligt gå ut och säga till alla dessa ungdomar att de talar i fåvitsko. Ja, det är ju ungdomens privilegium att ha alldeles speciella och bestämda uppfattningar — i en fri demokrati tolererar vi detta, och det tycker jag vi skall göra. Vi går heller inte in med pekpinnen när det gäller tidningarna; även där skall vi väl ha en fri debatt. Jag kommer ju så småningom att uppvakta denna kammare med ett förslag om presstödd för att garantera denna fria debatt, och följaktligen måste jag slå vakt om den, alldeles oavsett om den passar mig eller inte. Någon logik bör det vara i det hela.

Jag vet inte vad det är som gjort att herr Wedén har tagit så hårt vid sig av denna diskussion. Menar han att vi irriterar industrin, så att företagarna flyttar ned och bosätter sig kring Genèvesjön, eller vad är det fråga om? Jag tror att industriföretagarna kan ta detta ganska lugnt. De har ju i långa stycken rena familjeband med de ungdomar på universitet och högskolor som är mest militanta, och om inte distansen mellan föräldrar och barn har blivit alldeles för utpräglad är det möjligt att de i en diskussion kan lugna ned varandra till samhällets båtnad — jag är beredd att säga det.

Jag får ju många framställningar. I förrgår fick jag en framställning från en förbundsordförande som heter Per Gahrton. Han presenterar i sammanfattning ett program för hur finansministern och hans regeringskolleger skall sköta den ekonomiska politiken. Det är framför allt en punkt i programmet som jag tycker är ganska intressant, nämligen den som gäller skärpt statsskatt, dvs. ökad progressiv skatt på de höga inkomsterna. Jag tycker att Per Gahrton har rätt att säga det, herr Wedén. Även han lever ju i en fri demokrati och har tydligen den uppfattningen att skattebelastningen är alldeles för lindrig för människor

med höga inkomster. Om herr Wedén ogillar det, så får herr Wedén väl tala vid honom; jag tänker inte lägga mig i den debatten.

Sedan hade också herr Burenstam Linder några synpunkter. Jag sade inledningsvis att jag tidigare har lyssnat på honom i hans egenskap av vetenskapsman. I dag har jag fått underkasta mig att också lyssna på honom som politiker. Och vad herr Burenstam Linder sade om "stekos från valfläsk" tyckte jag inte låg riktigt bra till för honom. Man skall nog så att säga vara litet mera kommen "ur stubbotan rot", för att slänga omkring sig med sådana formuleringar, inte gå direkt från docentvärdigheten och över i det politiska slagsmålet. Men det är möjligt att herr Burenstam Linder bättrar sig och blir mera lik sig som jag kände honom från våra debatter i Nationalekonomiska föreningen.

När herr Burenstam Linder sedan ville vara verkligt kvick och underhållande – han använde då ett bildspråk som t. o. m. överträffade mitt – sade han att Krister Wickman far omkring i helikopter och öser ut pengar. Jag vet inte om det var Götaverken som herr Burenstam Linder då alluderade på. Den frågan kommer väl upp så småningom, och att det blir en kostsam sak är det ingen som tvivlar på. Men det där med helikopter skall jag som ålderman i regeringen avstyra, det lovar jag herr Burenstam Linder.

Slutligen behöver jag inte direkt apostrofera herr Hermansson i Stockholm, eftersom jag tog med honom samtidigt med att jag vände mig till Lars Werner i Tyresö i mitt första inlägg. Jag konstaterar därför i stället med beklagande att min korta tid i talarstolen nu är till ända.

Under detta anförande övertog fru andre vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr DAHLÉN (fp) kort genmäle:

Fru talman! Från en synpunkt beklagar även jag att herr Strängs tid i talarstolen var ute. Herr Sträng skulle nämligen ha kunnat förklara för mig det där med blommor och fågelsång, som han inte tyckte om. Jag noterade ändå att det inte var blommor och bin som herr Sträng av någon anledning talade om. Och, oss Spångabor emellan, vad är det för fel på blommor och fågelsång? Vi har ju litet av det ute hos oss, herr Sträng. Det skulle jag gärna vilja ha en förklaring på.

Det är emellertid närmast en annan och mera betydelsefull sak som jag här vill ta upp. Herr Sträng sade att han under förra året försökte dämpa ned bytesbalansproblemet, och det är alldeles riktigt. Men nu framhåller herr Sträng, och finansutskottet skriver detsamma, att vår utrikeshandel inte resulterade i ett underskott på 1 370 miljoner, som det angavs i förra årets finansplan, utan underskottet har i stället blivit 1 150 miljoner. Ja, det underskottet skall då jämföras med vad herr Sträng uppgav i maj i fjol. Då trodde han att underskottet skulle bli 545 miljoner. Resultatet var alltså bara något mer än dubbelt så dåligt som herr Sträng trodde. Så nog har herr Sträng försökt dämpa frågan om bytesbalansproblemet, det kan vi vara helt överens om.

Men sedan sade herr Sträng, och det var nästa led i resonemanget, att nu har vi en chans att räkna ned bytesbalansunderskottet jämfört med

finansplanen. Ja, det är möjligt att det går. Jag skulle dock vara ganska försiktig med att blåsa "faran över". Vi har ju en uppbyggande lageruppbyggnad; det investerades så mycket i lagren förra året att det nu inte behövs särskilt mycket under en tid. Men uppbyggnaden kommer givetvis i gång igen så småningom. Och företagen har ju fått ökade krediter utlandet som är ganska stora, men den ökningen kan inte gärna fortgå hur länge som helst.

När därför herr Sträng vill signalera "faran över", så säger jag "kanske, kanske". Det finns dock en hel rad saker som vi i dag inte kan göra därför att vår situation är så dålig. Vi kan inte genomföra reformer på det sätt vi skulle önska över vida områden av samhället, eftersom vi nu måste satsa på industriinvesteringarna. Vi kan inte driva en helt annan kreditpolitik; jag tycker vi kan driva en lättare kreditpolitik, men vår valutasituation sätter gränser för vad som är möjligt därvidlag. Nog skulle det vara väldigt bra om vi hade en kreditpolitik som verkligen lät krediterna strömma ganska flitigt och till låga räntor med tanke på behovet att öka industriinvesteringarna. Men det är ju som sagt inte möjligt att gå hur långt som helst i den riktningen. Jag skulle kunna fortsätta uppräknandet.

Jag vill konstatera att regeringens politik har lett oss in i en så besvärlig situation att det är nödvändigt att på något sätt upprätta en långsiktig plan för att komma ur den. Vi är i en återvändsgränd. Herr Sträng har i finansplanen bara börjat signalera vad som bör göras.

Herr Sträng tog inte alls upp den fråga som herr Hedlund först och sedan jag berörde, nämligen behovet av att komplettera de femåriga långtidsutredningarna med en rullande planering. Vi vet att herr Sträng inte tycker om det. Men när den socialdemokratiska politiken nu fört oss in i en återvändsgränd, är det då inte nödvändigt att försöka staka ut vägen åt rätt håll litet längre än vad herr Sträng gör i årets finansplan? Det är i varje fall min bestämda mening.

Herr Sträng sade vidare att han fått besked av AP-fondernas chef att små och medelstora företag av allt att döma inte behövde mera pengar nu. Det tog herr Sträng till intäkt för ett konstaterande att läget nu var rätt bra. Men i en relativbisats fick han med att det kunde tänkas att detta beror på att företagen inte bedömer det som lämpligt att investera så mycket som herr Sträng och givetvis också jag skulle önska. Är inte den där relativbisatsen i själva verket mycket betydelsefull? Om företagen inte tror sig ha möjligheter att investera på det sätt som vore önskvärt, då kan man ju inte slå sig till ro med att säga att de inte vill ha mer pengar nu, och att läget kanske är ganska bra i alla fall.

Herr Sträng var irriterad över att någon tydligen hade talat om Blåsjön – det var i varje fall inte jag. Men när herr Sträng tog upp saken kom jag att tänka på att svenska folkets irritation – inte bara i Blåsjön utan även på andra ställen – kanske i någon mån beror på vad de socialdemokratiska statsråden gjorde under valrörelsen. Man förespeglade folk att statlig verksamhet på olika håll i landet skulle vara en utomordentlig åtgärd för att vända utvecklingen till det bättre. Det är klart att människorna nu är besvikna över vad de uppfattar som socialdemokratins löftesbrott. Jag har ett citat här från regeringsorganet Arbetet, som är mycket intressant.

Man talar i detta sammanhang om herr Palme och försöker urskulda honom: »Någon lyckades visserligen trycka en minislägga i näven på honom men själv var han nästan enerverande försiktig och tystlåten.» Det är ju synd att vi aldrig har dåliga statsråd här i landet utan bara dåliga fotografer tydligen. Att herr Palme skulle ha varit så tystlåten och enerverande försiktig framgick verkligen inte.

Det är nog så, herr Sträng, att man upplevt det som en besvikelse att löftena om statlig verksamhet som skulle rädda så mycket inte har infriats.

Herr BOHMAN (m) kort genmäle:

Fru talman! Finansministern tyckte sig med en viss förtjusning kunna konstatera att mitt parti skulle ha sagt upp bekantskapen med de andra partierna, att vi hade målt oss ut, att vi var ute och raggade röster och att vi drev en helt ny konservativ linje i skattefrågan.

Jag börjar bli litet orolig för finansministerns annars så goda minne. Han kallade mitt parti för högerpartiet, och det må han ju ha rätt att göra, men det vittnar inte om den koncentration av tankeverksamheten som vi kräver av en sifferkarl. Han har vidare tydligen glömt bort vilken ståndpunkt moderata samlingspartiet intog i skattefrågan förra året. I den kritik som fördes fram av vårt parti och de andra oppositionspartierna förelåg rätt stor enighet i bedömningarna. Vi drog de yttersta konsekvenserna och sade nej till skatteförslaget i dess helhet medan de andra partierna, men med åtskilliga reservationer, fann sig böra acceptera det. Om det nu skall anses vara en konservativ linje att man vill bygga ett skattesystem icke på motsättningar mellan grupper utan på samförstånd, att man vill ha ett skattesystem som stimulerar människorna att jobba för en högre levnadsstandard och som motverkar inflationstendenser — i så fall måste begreppet konservativ betraktas som ett honnörsord.

Man behöver inte bygga ett skattesystem på missnöje vare sig från toppen eller från botten. Det borde gå — jag är envis på den punkten, herr finansminister — att överge den statiska syn på skatterna, som finansministern haft så länge, och se det hela mer dynamiskt. Låt mig exemplifiera med några siffror. Om vi i vårt land hade haft sådana skatter och en sådan ekonomisk politik att vi under de senaste fem åren fått samma utveckling av vår bruttonationalprodukt och jobbat ihop lika mycket som man gjort i EEC, så skulle vi i dag haft två procent mer att röra oss med. Det ger 3 500 miljoner kronor, och den summan räcker en bra bit när det gäller att utjämna motsättningarna mellan olika skattebetalare i samhället utan att höja skatterna för den ena eller andra gruppen.

Herr Sträng tog också upp frågan om indexreglering av skatteskalorna. Även det är en punkt där oppositionen varit helt ense. Finansministerns kritik i det avseendet är för mig helt oförklarlig. Vad vi krävt är en indexreglering som medför att skatteinkomsterna växer proportionellt med prisstegringarna, men inte att skatterna stiger med 20 procent när inkomsterna stiger med 10 procent. Det innebär naturligtvis att om finansministern vill åsamka samhället nya utgifter och göra nya åtaganden, måste han hos riksdagen begära anslag härför. För närvarande sker

en automatisk skattehökning varje år, och det är den som vi vill förhindra.

Finansministern trodde inte att det saknades gålust i det svenska samhället. Han sade: Fråga de "marscherande" grupperna som jag – dvs. finansministern – har kontakt med! Jag tycker att finansministern, som ju borde ha en bättre kontakt med dessa grupper än vad jag har, verkligen skulle gå ut och fråga dem ordentligt om de tycker att vi i vårt land har det skattesystem som vi bör ha. När vi vet att under loppet av detta år ungefär 700 000 helårsanställda LO-jobbare kommer att ligga på en inkomstnivå där marginals-katten är 60 procent, tror jag uppriktigt sagt inte att dessa "marscherande" människor är så belåtna som finansministern antar. Gå ut och fråga dem! Även om jag inte har den nära kontakt med de gräsrotter som finansministern tänker på, möter även jag åtskilliga arbetande människor runt om i samhället, vilka inte a priori tillhör det parti jag representerar utan företräder hela folket. Jag försäkrar finansministern att det finns en djupare oro inför framtiden hos breda lager än vad finansministern är beredd att medge, i varje fall i den här debatten.

Det var mot den bakgrunden jag tog upp de mindre populära namnen Stekenjokk och Blåsjön. De hänvisar nämligen till två ting: dels oron, missnöjet och osäkerheten inför framtiden, dels på det som herr Dahlén nyss berörde, nämligen de löften som man så frikostigt slängt omkring sig i valrörelsen. När människorna konfronteras med sådant som de upplever som löftesbrott och när de föreställningar som ingivits dem inte kan förverkligas, blir det sådana demonstrationer som den i Blåsjön. Man måste förstå att sådant kan inträffa. Sedan kan vi diskutera i vilken utsträckning man skall låta sitt handlande bestämmas av sådant – det skall jag gärna medge.

När finansministern mot den bakgrunden slog sig för sitt bröst och berömde sig för sitt förslag att plocka bort 6 000 tjänstemän från Stockholm, skall man ändå hålla i minnet att den socialdemokratiska regeringen under 1960-talet placerat inte mindre än 46 nya myndigheter i Stockholm och byggt ut än flera andra myndigheter. Jag skulle våga mig på gissningen att antalet statstjänstemän i Stockholm ökat med någonting sådant som 50 000 personer – jag medger att det är en gissning, men det bör vara ungefär den siffran. Var finns den planmässighet och den målmedvetenhet som man i andra sammanhang skryter om, när man nu plötsligt "över en natt" skall plocka bort 6 000 tjänstemän? Man kunde ju genom en målmedveten lokaliseringpolitik ha sett till att sådana här drastiska åtgärder inte behövts. Vi måste decentralisera även ämbetsverk, ty de lägger grunden till en infrastruktur i dessa områden, som i sin tur genererar industriell verksamhet. Men man borde ha kunnat gå till väga på ett mindre brutalt och mera metodiskt sätt än det som regeringen har tillämpat i detta sammanhang.

Herr WERNER i Tyresö (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Att industrin är en del av det kapitalistiska näringslivet kan ingen förneka, men herr Sträng stannar vid detta konstaterande. Arbetarklassen har dock inte något avgörande inflytande över företagens politik. Det vet herr Sträng lika väl som jag. Denna brist på demokrati är

ett mycket avgörande problem, och jag kan instämma i vad LO:s tidning skrev häromdagen i samma artikel som herr Wedén och andra har berört tidigare i debatten. Man säger så här:

”De som jobbar i företagen står för det arbete som gör att företagen kan fungera. Det är en förlegad och förnedrande syn att arbetskraft är en handelsvara. Arbetskraften är människor, som har större rätt till inflytande över företagen än dem som klipper kupongerna.”

Detta har med ekonomisk politik att göra lika väl som bristen på betald sysselsättning för hundratusentals människor, lika väl som problemen för avfolkningslänen, lika väl som den ökade hetsen och stressen på arbetsplatserna och lika väl som de stora klyftorna i fördelningen av inkomster och förmögenheter.

När herr Sträng kallar detta för floskler och propaganda, avlägsnar han sig långt från den socialistiska arbetarrörelsens idéer och reducerar sig till en administratör av det nuvarande kapitalistiska näringslivet.

Mot denna bakgrund finner jag det också rätt förbluffande att herr Sträng här öppet försvarar den spekulativa lageruppbyggnad som ägde rum förra året och som kostade fem miljarder kronor och mycken valuta. Om detta sägs det i finansplanen: ”Mellan första halvåret 1969 och 1970 beräknas sålunda lagerinvesteringarnas tillväxt ha motsvarat en ökning av bruttonationalprodukten under denna tid med 4 å 5 procent. Samtidigt försvagades mellan dessa perioder handelsbalansen med ca 950 miljoner kr.”

På annan plats i finansplanen karakteriseras denna lagerökning såsom spekulativ. I dag försvarar finansministern den spekulativen i samma andetag som han varnar för spekulationsdjävulen utomlands. Vad vi finner viktigare är åtgärder för att stoppa spekulationsdjävulens framfart här hemma, och det är väl också vad regeringen skulle kunna orka med.

Det är en industrivänlig budget, sade herr Sträng, och det betyder i dagens Sverige vänlig mot storföretagen. Det är en helt riktig uppfattning att vi ogillar detta. Däremot ogillar vi självfallet inte i och för sig att man intresserar sig för bytesbalansen. Men vi anser att den tillmäts för stor betydelse och att man vill använda oriktiga och ineffektiva metoder för att lösa detta problem. Vi har tidigare i debatten anfört följande.

För det första tycks man ha överskattat de akuta svårigheterna. För det andra kan och får inte de långsiktiga problem som kan föreligga beträffande betalningsbalansen lösas på det sätt som finansplanen och finansutskottets såväl socialdemokratiska som borgerliga ledamöter vill begagna, nämligen att ge generella favörer till storföretagen för att förmå dem att öka sina investeringar. För det tredje anser vi att det avgörande vid en lösning av de långsiktiga betalningsbalansproblemen är att mobilisera alla dem som nu är arbetslösa eller bara delvis sysselsatta, vilket också kräver en ny regionalpolitik för full och effektiv sysselsättning i alla län.

Då säger möjligen herr Sträng: Ja, men detta löser inte de akuta problemen. Vi svarar att de akuta problemen är överskattade, vilket vi också tycker att finansutskottets egen analys talar för.

Till sist vill jag ställa följande fråga till herr Sträng: När skall man börja lägga en grundval för att på lång sikt kunna lösa dessa problem som vi

och t. ex. de tjänstemän på LO, som herr Sträng refererade till, har talat för?

Fru andre vice talmannen tillkännagav att anslag utfärdats till sammanträdets försättande kl. 19.30.

Herr FÄLLDIN (c) kort genmäle:

Fru talman! Finansministern försöker göra frågan om en räntesänkning till något mycket komplicerat och svårgenomförbart. Han tar upp en diskussion om priset på de långa pengarna i relation till diskontot ute i vår omvärld.

Har det skett någon avgörande förändring i relationerna mellan diskontot å ena sidan och priset på de långa pengarna där ute i vår omvärld å andra sidan? Det skulle enligt finansministern innebära att det inte har någon praktisk betydelse att man i land efter land sänker diskontot, i vissa länder t. o. m. i omgångar. Försöker herr Sträng göra gällande att man i dessa länder kan sänka diskontot därför att det saknar betydelse att man gör det – att det inte har någon effekt?

Får jag påminna om att man vid räntehöjningarna här i Sverige ofta angivit att man höjde räntan under hänvisning till det internationella lägets krav. Nog borde väl också det omvända förhållandet gälla. Det är uppenbarligen ur herr Strängs synpunkt mycket mer komplicerat att sänka räntan än att höja den – vi hörde aldrig talas om några svårigheter av den här typen när räntehöjningarna genomfördes.

Så var herr Sträng förvånad över att vi inom centern har gett vår anslutning till förslaget om att se över skalor och grundavdrag med hänsyn till penningvärdeförsämringen. Detta kan dock inte vara någon nyhet för finansministern, eftersom det var ett av de krav som fanns i den mittenpartimotion som väcktes i samband med skattereformen. En så helt förödande effekt för statskassan som finansministern försöker göra gällande kan det väl inte heller ha, eftersom en god del av statsinkomsterna nu kommer från mervärdeskatten, från arbetsgivaravgifter och sådana saker. Det blir alltså ett rejält nominellt utslag på skatteinkomsterna som följd av en ökad prisnivå. En lösning enligt dessa linjer skulle ingalunda ensidigt innebära att man favoriserade de högre inkomsttagarna. Om herr Sträng gör detta gällande fäster han större avseende vid en översyn av själva skalorna och tänker mindre på vad en justering av grundavdragets storlek betyder. Storleken av grundavdraget har ändå avgörande betydelse för de lägre inkomsttagarna.

När herr Sträng påminner om dem – och det blir angeläget att påminna om de lägre inkomsttagarna ur skattesynpunkt – hoppas jag att herr Sträng inte har glömt det yrkande vi hade om särskilda lättnader just för de lägre inkomsttagarna utöver dem som regeringen föreslog.

Sedan säger herr Sträng att man kan ha skilda bedömningar om huruvida de nu vidtagna åtgärderna är tillräckliga för att vi skall nå den investeringsvolym som finns angiven i finansplanen och som alla i finansutskottet anslutit sig till. Det är också ungefär så diskussionen har gått i finansutskottet där vi som står för reservationen har den ärliga och uppriktiga meningen att det behövs en ytterligare stimulans för att vi

skall kunna nå denna nivå, och till den stimulansen menar vi att en räntesänkning hör.

Nu åberopar herr Sträng – visserligen med en del reservationer – någon enkät som Veckans Affärer skulle ha gjort med ett antal storföretagare. Exportprisutvecklingen för dessa företagens produkter framstår som motiv nog för dem att investera och gardera sig för framtiden.

Jag lyssnade mycket noga, men jag måste bekänna att jag inte uppmärksammade att herr Sträng hade sökt få fram någon motsvarande reaktion från näringslivet i övrigt, dvs. andra kretsar än företrädare för de största företagen. Vi kan väl ändå vara överens om att det är rätt avgörande hur det går för den stora mängden av mindre och medelstora företag. Det har betydelse ur sysselsättningssynpunkt, men det har ju också enligt tillgänglig statistik stor betydelse för den totala produktionen. Det är rätt viktigt att man känner och upplever motiv för investeringar också inom den delen av näringslivet.

Herr BURENSTAM LINDER (m) kort genmäle:

Fru talman! Finansministern skulle tala i 60 minuter, men såvitt jag förstod talade han rätt mycket längre, låt oss säga 75 minuter. Jag hoppas att detta inte är betecknande för planeringen i finansdepartementet. Men det var betecknande för planeringen under föregående år, därför att de prognoser som finansministern då framlade på det ekonomiska området har visat sig inte stämma något vidare.

Kanske kommer en del av de prognoser som finansministern har lagt fram i år inte heller att stämma. Jag tänker på den nödvändiga utbyggnaden av vår ekonomi, den som skall bygga bort prisstegringar och det underskott som vi har i vår handel med omvärlden, nödvändigheten att få investeringar. Finansministern räknar med att det skall bli en ökning i industriinvesteringarna med 12 procent. I den preliminära nationalbudgeten har sagts att det skulle bli 7 procent.

Men herr Sträng är som man säger övertygad om att hästen kommer att dricka ur den fyllda källan. Nu råder det väl tvekan om huruvida den här källan verkligen är fylld. Dessutom föreligger den skillnaden att hästar vanligen dricker gratis, medan det nu är ganska dyrt att dricka i Sverige. Finansministern försöker skapa ett intryck av att vi inte ligger så förskräckligt illa till när det gäller räntekostnaderna i Sverige. Enligt den förteckning jag har är det bara ett land, nämligen Danmark, som har högre diskonto än vi. England har samma diskonto som vi. Men alla andra länder har lägre diskonto och har sänkt. Det har Sverige inte gjort.

Sedan gav finansministern en intressant upplysning för det svenska folket, nämligen att jag blivit tråkigare med åren. Jag gör nu händelsevis inte alls samma anspråk på att vara rolig som herr Sträng gör. Men jag tycker inte heller att herr Sträng i dag var lika rolig som han var när jag hörde honom på Nationalekonomiska föreningen. Han gjorde emellertid ett par lustiga kommentarer om stekos och helikoptrar när han citerade mitt anförande. Det var roligt men inte speciellt imponerande som ett analytiskt svar på det resonemang jag försökte åstadkomma. Om man kan klara sig så enkelt som finansminister kanske det inte är så svårt att vara

det som jag ibland trott.

Finansministern sade att oppositionen inte tänkt igenom frågan om indexreglering av skatteskalor. Men det skulle inte bli någon skattesänkning med det systemet utan man skulle undvika skattehöjningar, och det är någonting helt annat.

Det är också något fel med skattesystemet, herr Sträng, när finansministern säger att endera blir det strejk i ena ändan eller också i den andra ändan av arbetsmarknaden på grund av de olika skattevillkor som gäller. Här måste det vara ett grundläggande fel i skattesituationen.

Jag skulle vilja ta fasta på några enligt min mening beklagliga kommentarer som herr finansministern gjorde om situationen i Stora Blåsjön. Det var en förödmjukande beskrivning av människor som blivit offer för ett socialdemokratiskt politiskt spel. De var inte alls några hysteriska människor av den karaktär som herr Sträng beskrev.

Jag skulle vilja sluta med att till herr Sträng säga att det inte är jag som blivit tråkigare utan att det är läget som blivit tråkigare. Händelserna i Stora Blåsjön är ett exempel på detta.

Herr WEDÉN (fp) kort genmäle:

Fru talman! Får jag först göra en kommentar till ett yttrande av finansministern vilket knappast tidigare blivit uppmärksammat.

I samband med förhandlingsrätten för de i offentlig tjänst anställda talade finansministern om "det misstag, som vi då begick". Jag delar finansministerns uppfattning, och det var ett av bakgrundselementen när förhandlingsrätten medgavs att det finns situationer där man blir tvingad att agera från de offentliga instansernas sida.

Men det finns ett gammalt ordspråk som säger att av erfarenheten blir man visare. Detta är första försöket. Det har spelats med ovanligt hårda medel från båda håll, inte minst från statens och avtalsverkets sida, men jag tror att det är för tidigt, i varje fall på nuvarande stadium, att beteckna detta försök som bevis för ett misstag. Vi får återkomma till det.

Finansministern gör samma ansträngning som herr Palme att komma undan en seriös debatt om den socialdemokratiska näringspolitikens framtid genom att säga att jag har talat om Aftonbladet, om studentungdomar och det ena med det andra. Jag betonade uttryckligen, nu liksom i remissdebatten, att jag talade om politiska tankelinjer som var företrädna i icke ringa utsträckning även inom den socialdemokratiska riksdagsgruppen. Jag kan bara konstatera att såväl herr Palme som herr Sträng begagnar detta knep för att komma undan en seriös debatt om den framtida socialdemokratiska näringspolitikens utformning.

Men, fru talman, det mest sensationella herr Sträng har sagt och det mest felaktiga gäller ändå det indexbundna skattesystemet. Han säger att en indexreglering skulle innebära att skatteskalorna successivt justeras ned när priserna stiger. Det har han rätt i, men han har fel när han säger att därmed skulle inte staten få inkomster till de utgifter som i pengar räknat stiger i takt med priserna, t. ex. för försvaret.

Om man har ett indexreglerat skattesystem, innebär det att skattesystemet reellt icke förändrar sig vid stigande priser. Statens förmåga att

betala dessa priser blir inte mindre. Den blir snarare större herr Sträng, därför att det finns åtminstone ett par orsaker till att staten får ökade skatteinkomster i ett sådant läge. Dels stiger nationalinkomsten och skatteunderlaget, dels stiger reellt också genomsnittsinkomsterna. Staten får visst pengar att betala tjänster och varor med i den utsträckning priserna stiger, och kanske t. o. m. litet mer.

Sedan gör finansministern det ännu mera fantastiska påståendet att om han likväl skall tvingas gå till riksdagen för att begära pengar till nya utgifter, skulle det vara en dålig metod, det skulle drabba de låga inkomsttagarna. Nej, för i samma ögonblick herr Sträng säger detta, säger han att riksdagen och regeringen är ett sämre instrument för att göra en rättvis skatteavvägning än vad inflationen är. Inflationen, herr Sträng, verkar hårdast i sin skattehöjande effekt i inkomstlägena låt mig säga från 22 000 kronor upp till 35 000 kronor, sedan blir verkan lägre.

Detta förbigår herr Sträng. Han inser naturligtvis, skulle jag tro, att den bluff han presterar inte blir bättre därför att den framförs med stor pondus.

Herr finansministern STRÄNG:

Fru talman! Jag tror jag kan inskränka mig till en ganska kort kommentar vid detta tillfälle.

I fråga om det långsiktiga perspektivet på vår bytesbalans måste jag gentemot herr Dahlén vidhålla att jag inte beskrivit situationen som om faran vore över. I stället uttryckte jag det så att vi har ett inbyggt underskott i vår ekonomi, som vi kommer att behöva under tiden fram till måhända 1974 eller 1975 innan vi har bemästrat situationen. Vill herr Dahlén citera mig korrekt får han lov att erkänna att min beskrivning föll så.

I fråga om problemet med rullande långtidsplaner är det så att riksdagen varje år uppvaktas med en rullande plan i avseende på arbetskraften och en rullande plan i avseende på de tänkbara statliga utgifterna. Det är möjligt att man kan låta de ekonomiska experterna fullända detta och göra något slags revision på långtidsbudgeten varje år. Jag säger detta därför att det, bland de ekonomiska experter som svarar för långtidsbudgeten, på senaste tiden har väckts ett intresse för att göra detta. Jag vet inte om det kommer att ge så oerhört mycket mer än hittillsvarande arbetssätt, eftersom – med all respekt för alla fina planer – verkligheten och denna förnämliga församling många gånger har en viss benägenhet att avvika från planerna, och då inriktas följaktligen utvecklingen efter nya och oförutsedda utgångspunkter.

När man sedan tar upp frågan om småföretagen vågar investera eller inte vill jag påpeka att man egentligen inte kan göra någonting annat än att ge dem möjligheterna att investera. Det är fråga om att ställa arbetskraft till deras förfogande – och det tror jag att det skall finnas möjligheter till under år 1971. Det är vidare fråga om att ställa pengar till deras förfogande. Vi gjorde en satsning under fjolåret och vi är beredda att fortsätta den i år. Följaktligen bör det, såvida inte konjunkturen på nytt kokar upp till samma höga gradtal som under år 1970, rimligtvis finnas möjligheter för småföretagen att se ljusare även på penninganskaffningen.

Kan man göra något annat? – Om jag skall svara på den frågan kommer skattepolitiken naturligtvis i förgrunden. Men säga vad man säga vill: den svenska företagsamheten är – oavsett om den drivs i aktiebolag, familjeföretag, rörelseföretag, kommanditbolag eller vilken annan form man än väljer – vänligt behandlad skattemässigt, bättre behandlad än sina kolleger i praktiskt taget alla andra länder. Vi vidtar också en speciallätgård i år genom möjligheterna till investeringsavdrag när det gäller investeringar i maskiner och utrustning.

Ja, vad som är avgörande för om en företagare investerar eller inte är den enkla och klara bedömningen: Har jag en chans att tjäna pengar på att investera? Finns den är man intresserad, i annat fall inte. Om man har chans att tjäna pengar, om prisutvecklingen ger tecken till detta, vill man investera. Prövar vi om sektor efter sektor, med verkstadsindustrin i förgrunden – det är som underleverantörer och tillverkare av egna produkter inom verkstadssektorn som småföretagen mer och mer växer fram – är det ingenting som talar för att vi behöver räkna med en dämpad optimism även från småföretagens sida. Det är min mycket bestämda uppfattning.

Det är klart att herr Bohman kan vara irriterad över att jag kallar honom – eller i varje fall hans parti – för ”den gamla hederliga slitstarka högern”, som vi läste på alla valaffischer för några år sedan. Det är svårt att släppa ett namn som har så långt burskap i vårt land och som innebär så mycket av partiidentifikation som namnet högern.

Jag vet att ert parti numera heter moderata samlingspartiet, och om herr Bohman är så gråtten att han rynkar på näsan när jag kallar hans parti för högern, skall jag beflita mig om att i fortsättningen använda det mera luddiga och intetsägande namnet moderata samlingspartiet, även om jag i själ och hjärtaövet att det är sammull på fåret, oavsett vad jag kallar det för. Ja, beteckningen »fåret» får naturligtvis här, som herr Bohman begriper, bara uppfattas i bildlig bemärkelse – alla jämförelser i övrigt är självfallet förbjudna.

Sedan är herr Bohman tillbaka vid sin tes att vi skall komma ifrån den statiska synen på skattepolitiken. Jag får samma uppmaning vilken, som jag sade i förra veckan, jag har fått av herr Bohmans alla företrädare, nämligen följande: Bli dynamisk! Det är bara en smula besvärande att denna så klatschiga appell inte bara till mig utan till folk i allmänhet om en dynamisk skattepolitik slår så illa hos allmänheten. Jag tror att man undervärderar allmänheten, och det torde vara den enkla förklaringen till att den s. k. dynamiken och kritiken mot det statiska har fått så dåligt gehör.

Jag har fört denna debatt med åtskilliga av herr Bohmans företrädare, och det är möjligt att jag får föra den även med herr Bohmans efterträdare. På något underligt sätt tycks nämligen valrörelserna för moderata samlingspartiets räkning inte ge några andra påtagliga resultat än att avkasta en partiledare. Jag vill nu inte vara en sådan olyckskorp beträffande herr Bohman, ty jag sätter värde på herr Bohman som ledare för moderata samlingspartiet. Det har ett visst behag att diskutera med herr Bohman, och jag hoppas att den glädjen skall vara mig förunnad under längre tid än en kort mellanperiod mellan två valdagar.

Man måste emellertid ställa sig en fråga i detta sammanhang, eftersom herr Bohman och hans parti ju inte är alldeles utan inflytande i vissa kommunala församlingar. Varför har inte de nappat på herr Bohmans lysande lösning, dvs. att lämna det statiska betraktelsesättet och bli så där dynamiska genom att reducera sina skatter i det mindre sammanhanget? Är det riktigt i det stora sammanhanget, så är det riktigt i det lilla sammanhanget.

Om nu detta skall medföra all den arbetsglädje, all den ökade aktivitet och all den merproduktion som det görs gällande, måste den reella innebörden härav vara att herr Bohman anklagar det svenska folket för att inte arbeta tillräckligt flitigt, för att inte vara tillräckligt uppslagsrikt och för att inte utnyttja alla sina inneboende resurser. Jag tycker att det är orättvisa anklagelser. Vi har ett arbetsamt folk som säkerligen gör alla de insatser man kan begära av det.

Det finns ingen ansvarig för skattepolitik eller för finansiering av allmänna utgifter, vare sig i det större eller i det mindre sammanhanget, som nappar på herr Bohmans idé. Hittills har som sagt människorna i allmänhet inte heller haft så stora svårigheter för att genomlysa det grundlösa i hela denna propaganda.

Jag vet inte om jag behöver öda bort tiden med att ytterligare bemöta herr Werner. Han har emellertid gjort ett par deklARATIONER här i dag som jag tycker är värdefulla. Hans klara ståndpunktstagande mot de högavlönade grupperna inom SACO var rätt värdefullt att avlyssna. Om herrar Werner och Hermansson i Stockholm driver denna sats i sin närmaste omgivning, skulle vi möjligen kunna få ut något av denna debatt, som kan vara av värde för den uppgörelse vilken ändå så småningom måste komma.

Herr Fälldin utvecklade ytterligare mitt resonemang om räntefrågan. Det är onekligen på det sättet att i Sverige har vi ett bundet och klart sammanhang mellan diskonto och kapitalränta — på ett glädjande sätt, kan jag säga, ty det ger oss naturligtvis möjligheter till en annan styrsel över penningpolitiken än vad man i annat fall har. Jag har gjort den erfarenheten att man i omvärlden icke har detta fasta samband mellan diskonto och kapitalränta. I vårt närmaste broderland i väster har man under hela den här abnorma bristen på pengar haft ett diskonto som legat på 4–4 1/2 procent och en kapitalränta som legat väsentligt högre än den svenska kapitalräntan, helt enkelt därför att man inte har en egen kapitalmarknad utan är tvingad att skaffa sig kapital där det finns och betala vad det där kostar.

I ett läge, när det rått en internationell kris i fråga om de långa pengarna och räntan legat på 9, 10, 11, 12 och vissa tider upp till 13 procent, har man naturligtvis kunnat räkna med att om man sänker diskontot så följer en liten sänkning på alla nivåer, utan att det uppstår någon konkurrens med den långa ränta som är auktoriserad av riksbank och regering och som ligger på 7 1/4–7 1/2 procent.

När herr Fälldin sade att han ansluter sig till förslaget om indexreglering av skatten, så är det ingenting nytt, utan det har han gjort tidigare också. Det är jag medveten om, men jag har uttalat min förvåning över att herr Fälldin envisas att fortsätta med detta sedan jag upplyst om

indexregleringens konsekvenser. Men det är klart att herr Fällidin, som den kloka man han är, behöver gå hem och fundera lite grand över det här innan han kommer underfund med att han bör pröva om sin inställning till sällskapet när det gäller indexregleringen. Ingen nation i världen har prövat på att indexreglera sin skattepolitik. Allt förstånd i dessa frågor finns ju inte i kanslihuset och i den svenska riksdagen. Man måste nog i rättvisans intresse säga att även andra nationer representerar en viss erfarenhet på det skattepolitiska området. Men det här jippet – jag kallar det så – är det faktiskt ingen som vågat sig på.

Herr Burenstam Linder började med att klaga över att jag hade disponerat 75 minuter och tyckte att det var betecknande för den framtida planeringen. Jag var färdig att sluta efter den timme som jag förbehållit mig, men så slog det mig plötsligt att jag av rent artighetsskäl inte kunde förbigå herr Burenstam Linder, och så syndade jag på nåden med så där en 10 minuter extra. Men jag kan ju lova herr Burenstam Linder att om han mår illa av detta så skall jag så långt möjligt uraktlåta att kommentera något anförande av artighetsskäl i den fortsatta debatten.

Vi skall naturligtvis, fru talman, inte uppta tid med att debattera sådant som inte har med de egentliga sakfrågorna att göra. Det där med hysteri i samband med Blåsjön får stå för herr Burenstam Linders räkning. Jag använde inte det uttrycket i mitt inlägg. Jag sade att det är möjligt att varken Blåsjön eller Stekenjokk egentligen hör hemma i dagens mera seriösa debatt, därför att de är två specialfrågor som man får ta för vad de är värda. Med Blåsjön som utgångspunkt tillät jag mig dra slutsatsen att vad man än säger blir en utflyttning av människor – jag hoppas inte bara åt ett håll – nödvändig i framtiden.

Ja, fru talman, med detta tror jag att jag har bemött inläggen.

Herr DAHLÉN (fp) kort genmäle:

Fru talman! Man har onekligen ett intryck av att socialdemokratiska statsråd i alltför hög grad är intresserade av olika former av brandkårsuttryckningar. Särskilt populärt är det under valrörelser. Då dimper man ner med eller utan helikopter och talar om att nu skall nådens sol skina över er och pengar komma. Detta är något ganska allvarligt, herr finansminister. Det går inte att komma ifrån bara genom att säga att man tycker illa om det.

Eftersom statsråden trots vad regeringsorganet Arbetet påstår inte tycker illa om att det blir publicitet i samband med dessa brandkårsuttryckningar är det alldeles uppenbart att kollegerna till herr Sträng – jag vet inte om herr Sträng var ute och strödde några pengar i valrörelsen – med uppenbar förtjusning, och detta gäller inte minst statsministern, godtager den publicitet de får. Att statsministern skulle vara irriterad som Arbetet vill göra gällande, det måste givetvis vara ett missförstånd. Då är det verkligen rimligt att det påtalas. När vi därför kräver en bättre planering är det för att man måste se till att statsmakterna sköter sina uppgifter på sådant sätt att brandkårsuttryckningar kommer att höra till undantagen, att det inte skall vara så att vi behöver rycka ut med illa planerade åtgärder. Det är det verkligt allvarliga.

När det gäller planeringskravet som vi fört fram från vår sida under flera år, kunde man faktiskt iakttaga en aning till uppmjukning hos herr Sträng. Han sade att det är tänkbart att experterna kan göra något, förfina det hela – vilket uttryck det nu var som han använde. Jag hoppas verkligen att det var en uppmjukning. Om herr Sträng tycker att kommunerna skall långtidsplanera ordentligt, så vore det ju ganska rimligt att även av herr Sträng kräva att han skall långtidsplanera ordentligt, men det sker för närvarande inte. Det är uppenbart.

Beträffande brandkårsutryckningarna vill jag framhålla att det givetvis var en sådan som herr Sträng gjorde sig skyldig till 1968, fast av annan karaktär, som jag påpekade i mitt första inlägg. Hur gick det med kapitalmarknadsutredningen som skulle lösa de flesta kapitalmarknadsproblemen? Det vore intressant att få höra. Två sammanträden orkade den med förra året, enligt riksdagsberättelsen. Har herr Sträng gett den någon vink om att den ändå inte klarar sitt uppdrag och att det är bäst att han själv tar hand om saken? Och så klarar inte herr Sträng den heller, och så kan saken dö. Jag tror att det med de fina direktiv utredningen hade vore bra att få reda på om den kommer med något förslag över huvud taget. Det kommer i varje fall inte 1971, trots att utredningen tillsattes några dagar före valdagen 1968. Det vore på tiden att man planerade även när det gäller utredningar, så att de inte bara skall komma till i valrörelsens slutskede för att det skall bli lättare för finans- och statsministrar att debattera med motståndare i TV och radio.

Herr BOHMAN (m) kort genmäle:

Fru talman! Jag är, herr finansminister, inte personligen irriterad över att finansministern fortfarande talar om högerpartiet. Jag är bara besviken över att landets finansminister inte kan hålla isär begreppen.

Ordet dynamik slår inte hos allmänheten, säger finansministern. Jag tror att finansministern har fel. Jag tror allmänheten begriper vad tillväxttakt är och vad dynamik är. Om det är rätt som finansminister Gunnar Sträng själv strök under för en liten stund sedan att det avgörande för mänskliga satsningar när allt kommer omkring är vad människor förtjänar, då måste allmänheten vara fullt på det klara med vad ordet dynamik betyder.

I andra länder är man i varje fall medveten om det. Jämför utvecklingen av bruttonationalprodukten här i Sverige som i år förväntas öka med bara 2,8 procent medan motsvarande siffror på andra håll är avsevärt högre, ett praktiskt resultat av en dynamisk syn.

I min förra replik hann jag inte svara på finansministerns fråga om lockouten mot officerskåren.

Herr Sträng sade sig förstå att officerskåren var "irriterad". Men det är inte det som har någon betydelse i detta sammanhang; vad som är väsentligt är i vad mån vi här hemma förlorar förtroendet för försvaret och i vad mån omvärlden förlorar förtroendet för det svenska försvaret. Hur tror herr Sträng att de enskilda värnpliktiga bland de 30 000 som man nu är beredd att skicka hem upplever situationen? De vet att när de var och en för sig åberopar angelägna skäl för att slippa en repetitionsövning eller för att få ledigt från sin tjänstgöring, får de nästan alltid

avslag – då åbcropas militära skäl för att hålla dem kvar. Men nu kan staten själv plötsligt varsla om lockout som innebär att man skickar hem 30 000 icke färdigutbildade värnpliktiga. Hur tror finansministern att det påverkar försvarsviljan och förtroendet för regeringens omdöme?

Men var skall gränsen dras, frågar finansministern. Ja, vi är ju alla överens om att någonstans måste vi kunna dra en gräns i fråga om samhällsskadlighet, när vi ger de offentligt anställda strejkrätt eller använder lockout mot dem. Jag menar att man kan diskutera om inte gränsen borde ha dragits redan vid lärarna, men definitivt skulle den ha dragits vid det svenska försvaret – det är min bestämda uppfattning.

Herr WERNER i Tyresö (vpk) kort genmäle:

Fru talman! Herr Sträng säger att den enkla regeln är den att företagen bara investerar om de kan tjäna pengar därpå. Skall man verkligen nöja sig med att det förhåller sig så? Det betyder att profiten och inte de samhällsekonomiska behoven avgör vilka investeringar som skall göras. Ett sådant synsätt kan vi inte acceptera.

Sedan sade herr Sträng några ord om vårt klara ställningstagande mot SACO. Vad jag har sagt om SACO i dag är ingen nyhet – det är vad vi har sagt från vårt parti hela tiden. Att herr Sträng möjligen inte har uppfattat det kan bero på att våra ställningstaganden konsekvent har förtigits, bl. a. i den socialdemokratiska pressen. Därför är det rena dubbespelet när man från socialdemokratiskt håll i den pågående avtalsrörelsen, och speciellt i SACO- och SR-konflikten, inte bara attackerar SACO:s och SR:s lönepolitik och agerande utan i lika hög grad av snävt partitaktiska skäl riktar angrepp mot vänsterpartiet kommunisterna. Man har försökt göra gällande att vänsterpartiet kommunisterna har stött SACO:s lönepolitik samtidigt som man konsekvent i den socialdemokratiska pressen förtigit våra uttalanden där vi tagit avstånd från den lönepolitiska linje som SACO driver.

I det sammanhanget har man t. o. m. i Aftonbladet vägrat oss att införa en betald annons, i vilken vi vid konfliktens inledning tog klart avstånd från SACO:s lönepolitik och nettolöneresonemang. Denna politiska censur har väckt mycket stor uppmärksamhet, och det vore intressant att så småningom få höra vad exempelvis Kaj Björk och andra som tagit upp frågan om s. k. åsiktsannonser har att säga.

Efter finansministerns yttrande i dag kanske vi i fortsättningen slipper lögnerna om vänsterpartiet kommunisternas inställning till SACO:s lönepolitik och den organisationens agerande.

Herr FÄLLDIN (c) kort genmäle:

Fru talman! Att det i olika länder finns skillnader i relationerna mellan priset på långa pengar och diskontot är vi överens om. Det är inte det diskussionen gäller. Den gäller om det på senaste tiden har inträffat någon avgörande förändring som gör att vi inte längre kan fästa avseende vid att man sänker diskontot i omvärlden. Jag skall inte använda mer av min repliktid till att träta härom utan vill bara säga att vårt krav står fast. Vi menar att den inhemska situationen är sådan att den är motiv nog för att vidta en räntesänkning.

Det här med indexregleringen försöker finansministern – som jag uppfattar det – medvetet krångla till. Finansministern har ändå själv vid något tillfälle, när de här frågorna har varit på tal, sagt att han mycket väl begriper att man inte kan ha grundavdrag och skalor utformade en gång för alla, utan dem tvingas man justera med hänsyn till löneutveckling och prisutveckling. Skillnaden ligger väl då i att herr Sträng själv vill avgöra när en sådan justering skall äga rum, under det att vår metod innebär att man med vissa intervall skall företa en justering. Det är inte fråga om att en enstaka procents förändring skall utlösa en justering; då kommer ju uppbornds- och skatteuträkningsmöjligheterna helt enkelt att försvinna. Man får naturligtvis välja lämpliga intervall. Det har vi inte dikterat någonting om, utan vi har sagt att det är sådant som man får resonera om.

Jag fick en uppmaning av finansministern att gå hem och fundera, så skulle jag komma på bättre tankar. Finansministern hoppades naturligtvis att jag då skulle ansluta mig till hans synpunkter. Får jag kvittera med att säga att jag för min del tycker att det, så som finansministern har argumenterat kring det här förslaget, föreligger minst lika goda skäl för att han ser efter om det inte finns en håltimme någonstans som han skulle kunna ägna åt att granska vad vårt förslag egentligen innebär.

Herr WEDÉN (fp) kort genmäle:

Fru talman! Herr Sträng återkom inte i sitt senaste anförande till diskussionen med mig beträffande en indexreglering av skattesystemet. Jag kan nästan förstå varför han inte gjorde det. Jag säger att med ett sådant system växer statens inkomster av skatter snabbare än utgifterna, om de senare ökar lika mycket som priserna. Herr Sträng säger motsatsen. Det är herr Sträng som har fel här.

Vidare menar finansministern att inflationen är mera kompetent, mera rättvis när det gäller att göra den riktiga avvägningen av skattebelastningen än vad riksdagen är. Där är det alldeles tydligt att finansministern har fel. Det gäller även om regeringen måste begära mera skatter för ökade utgifter.

Till sist: Jag tycker att det var ett dåligt argument när finansministern talade om "inget annat land" osv. Jag vet inte riktigt hur det förhåller sig med det, men om finansministern har rätt på den punkten har det ju funnits en rad av områden – t. ex. sjukvården i vid mening, arbetsmarknadspolitiken, uppläggningsen av avtalsrörelserna, som nu börjar bli litet skamfilad i kanten: jag hoppas att det inte skall fortsätta – på vilka vi onekligen har framstått som innovatörer och föregångare. Här har finansministern, om han ger sig tid till en eller annan håltimme av den typ som herr Fälldin talade om, möjligheter att bli en innovatör och framträda som sådan för världens blickar – fast jag måste erkänna att vi kommer att göra anspråk på en del av äran i så fall.

Herr BURENSTAM LINDER (m) kort genmäle:

Fru talman! Herr Bohman och herr Sträng hade ett tankeutbyte om vilket som skall vara bäst i fråga om skatterna: ett statiskt eller ett dynamiskt betraktelsesätt. Herr Sträng ansåg att han hade beviset i sin

hand i och med att det inte gick så bra för moderata samlingspartiet i det senaste valet. Men det är ganska klädsamt att komma ihåg att väljarna kanske inte var helt tilltalade av herr Strängs uppläggnings, eftersom det inte heller gick så bra för socialdemokraterna.

Vad vi vill säga är att någonstans kommer vi till en situation då skatterna blir så pass höga att de motverkar sitt eget syfte, så att man får mindre tillgångar till förfogande för de betydelsefulla allmänna uppgifter som man har att lösa. Denna fråga är djupt allvarlig. Herr Sträng har tydligen inte lyssnat på mitt anförande här i morse, eftersom han inte har svarat på någonting som jag tog upp – mer än några strösaker. Jag sade i alla fall att det hade varit bra om vi hade kunnat föra en ekonomisk politik här i landet så att vi hade haft ungefär samma tillväxttakt som jämförbara länder ute i Europa. Då hade finansministern haft i sin hand låt mig säga 1 000 miljoner att göra av med. Och jag är säker på att herr Sträng skulle kunna hitta på någonting för att göra av med dem; jag skulle kunna hitta på någonting sådant. Jag skulle vilja använda en bit av dem för att t. ex. inleda en sänkning av de skatter som drabbar inkomstökningar, som gör att en vanlig svensk inomsttagare, vilken har låt oss säga 30 000 kronor i inkomst och genom en lönerörelse tjänar kanske 2 000–3 000 kronor till, egentligen inte får behålla någonting alls när man tagit hänsyn till herr Strängs skatter, kommunalskatter som herr Sträng driver i höjden, de minskade bostadstilläggen och en lång rad andra saker, bl. a. barndaghemsvgifter.

Detta är händelsevis ett allvarligt problem; det är vad vi vill säga när vi använder uttrycket "dynamisk". Jag använde det inte i mitt anförande – man kan beskriva problemet som jag har försökt göra på nytt. Om herr Sträng nu värdigas prata om mitt inlägg inte i 10 minuter utan bara en minut, är jag nöjd med det. Det var inte alls 10 minuter i den första kommentaren, herr Sträng, utan det var en mycket kort stund Ni ägnade mitt inlägg. Jag är intresserad av att få veta herr Strängs syn på frågan om det finns någon övre gräns där det faktiskt måste anläggas vad vi menar vara ett dynamiskt betraktelsesätt, för att vi inte skall motverka våra egna syften, dvs. att ge resurser åt stat, kommun och de enskilda människorna.

Herr finansministern STRÄNG:

Fru talman! I den här debatten, som av naturliga skäl nu börjar gå mot sitt slut, har det ställts några frågor som jag skall försöka snabbt besvara.

Herr Dahlén kommer tillbaka till mig och säger att förmodligen har finansministern satt till den här kapitalmarknadsutredningen för att han skall ha den såsom någonting att hänvisa till i valrörelser, och därför hånder det ingenting.

Nu vill jag först göra en bekännelse. Jag brukar inte springa omkring och fråga i de olika statliga utredningarna: Hur går ert arbete? Hur långt har ni kommit? Gör ni någonting över huvud taget, eller gör ni inte någonting? Min tid skulle inte medge ett sådant slags rättar- eller inspektorfunktion – det försäkrar jag kammarens ledamöter. I allmänhet får man väl arbeta på det sättet att man tillsätter sådant folk att man litar på att de kan saker och ting, vill någonting och driver utredningsarbetet

med hänsyn till detta. I denna kammare finns det ett par ledamöter av den omtalade utredningen, och detta är faktiskt mig veterligt första gången som någon officiellt tar upp frågan om att denna specifika utredning arbetar för sakta.

(Herr DAHLÉN: Det står i riksdagsberättelsen; den har haft två sammanträden.)

Men man vet inte vad som ligger mellan dessa sammanträden. Det kan ju vara volyminösa promemorior, diskussioner och mycket annat. Herr Dahlén har kanske inte en sådan erfarenhet av utredningsarbete som är erforderlig. Det går inte att dra dessa slutsatser bara av antalet sammanträden. Men jag gillar inte att utredningar i onödan långhalar sitt arbete, och jag utgår ifrån att denna debatt i dag kommer att föranleda att jag tar ett samtal med utredningens ordförande och frågar om det ligger någonting i herr Dahléns beskyllningar eller inte. Det svaret kan jag ge herr Dahlén, och jag föreställer mig att han är relativt nöjd med detta.

När sedan herr Bohman på nytt uttalar sitt beklagande av officerslockouten, så är ju detta egentligen ett beklagande av att vi följer spelets regler. Spelet är som det är. En organisation tar ut en liten, liten grupp medlemmar på ett för staten strategiskt utomordentligt viktigt område. En annan, stor grupp – i detta fall officerarna – kan försörja den lilla gruppen praktiskt taget hur länge som helst. Staten har inte råd med att trafikapparaten lamslås hur länge som helst. Staten har ett intresse av att denna öppna konflikt förs med något så när likvärdiga vapen och likvärdiga offer. Det är spelets enkla regler som de är knäsatta av den svenska riksdagen.

Sedan kan man i efterhand, mot bakgrund av vad vi vet i dag, säga att vi var för optimistiska när vi tillerkände de offentligt anställda de hundra procentiga fackliga rättigheterna, och jag fattar herr Bohman på det sättet att han menar att klara begränsningar här skall äga rum. Jag tror att en klok politik kan vara att man när denna irriterade situation är över – och det är ju inget tvivel om att den måste gå över – sätter sig ner och mot bakgrund av erfarenheterna frågar sig: Var 1966 års beslut i alla delar ett klokt beslut eller inte? Då kan man diskutera det utifrån lugnare förutsättningar och mindre inflammerade utgångspunkter än i dag. Det är inte omöjligt att herr Bohman i det ögonblicket får gehör hos många människor för sin syn, att den fullt fria rätten när det gäller dessa områden är en rätt som icke passar in i vårt ömtåliga, komplicerade och hopflätade samhälle. Jag vill emellertid inte ta ställning därvidlag nu – jag tror det vore oklokt att göra det av många skäl. Men när det får rinna litet vatten under broarna och vi kan bedöma detta under lugnare förutsättningar, så visst må herr Bohman aktualisera frågan, och jag skall gärna vara med och diskutera den utifrån mina utgångspunkter, när den dagen kommer.

Slutligen några ord till herr Werner i Tyresö när han säger att det på något sätt är en felaktig uppfattning om man menar att företagens drivkraft är att de tjänar en slant. Det är ändå, herr Werner, på detta sätt i det samhälle där vi råkar befinna oss – sedan må man vara privat företagare, kooperativ företagare eller vilken som helst som uppträder som företagare. Jag kan ge herr Werner rätt så långt att jag säger, att om

det gäller en klar samhällsfunktion, så behöver man inte lägga in traditionella profitmässiga målsättningar i verksamheten – då må det räcka med att det går ihop enligt anständiga regler, längre sträcker vi oss inte. Men hos den privata människan är det onekligen på det sättet, att om jag startar någonting vill jag ha någonting för mitt arbete. Sedan kan man kalla det för förtjänst eller för profit, men man får inte människorna att göra någon insats, om man inbillar sig att de skall arbeta utan denna chans. Det må låta illa hos herr Werner, men onekligen är det på det sättet i vårt samhälle.

Jag sade att herr Werners deklARATIONER om ett klart avståndstagande från SACO:s lönepolitiska aspirationer var glädjande. Det var ju den första offentliga möjligheten till ett avståndstagande som kommunisterna haft i detta hus. Det var bra att de gjorde detta avståndstagande, ty det innebär en klar frontförändring i förhållande till det kommunistiska partiets inställning till saccoisternas konflikt i inledningen av konfliktsituationen. Men när man sedan kom underfund med att det började svida i skinnet hos de egna vände man på klacken – och det må vara hänt! Jag får väl därför ta herr Werners deklARATION i dag inte bara som ett uttryck för en situation för dagen, som en omvändelse under galgen, utan som en ståndpunkt som håller även i fortsättningen av denna besvärliga konflikt.

Herr HERMANSSON i Stockholm (vpk) kort genmäle:

Fru talman! Jag begärde ordet eftersom finansministern begagnade tillfället att polemisera mot herr Werner i Tyresö sedan herr Werner redan använt sina båda repliker och alltså inte kunde svara på vad herr Sträng sade.

Den skildring som finansministern gav av vårt partis inställning till SACO:s lönekrav, alltså att vi skulle ha stött SACO från början men sedan omvänt oss under galgen, är helt missvisande. Vi har från första början tagit en mycket klar ställning mot SACO:s lönekrav, när man i SACO gick ut med procentresonemanget eller förde fram nettolöneresonemanget och livslönefilosofin. Orsaken till att herr Sträng nu lämnar oriktiga uppgifter hoppas jag är att herr Sträng bara läser den socialdemokratiska pressen och ingen annan press. Då kan man få den felaktiga uppfattning som herr Sträng här gav uttryck åt.

Jag ville bara säga detta för att herr Strängs yttrande inte skall stå oemotsagt i protokollet.

Herr statsministern PALME:

Fru talman! Jag begärde egentligen ordet för att säga något till herr Fälldin, men eftersom vi nu alla har varit åsyna vittnen till herr Hermanssons i Stockholm lidanden i talarstolen vill jag säga några ord också till honom.

Alldeles uppenbart är det något av det svåraste som drabbat det kommunistiska partiet på länge att vi i massmedierna har fått se och höra personer som berömmar sig av att tillhöra vpk uttala sin anslutning till SACO-strejken och har sett det som en väg att omstörta samhället osv. Om man får tro »Byggettans» tidning har företrädare för vpk också varit ute på byggarbetsplatserna och förklarat att SACO:s uppträdande i årets

avtalsrörelse är föredömligt och borde leda till efterföljd. Jag förstår att det är svårt. Men om man rör, så är det bra att man rör, och jag skall därför inte nu vid detta tillfälle strö salt i såren.

Sedan några ord till herr Dahlén, som förklarade att jag var irriterad uppe i fjällvärlden. Det framgick av det citat som herr Dahlén anförde, att jag enligt tidningarna var "enerverande tystlåten och försiktig". Ja, det tillhör mina grundläggande principer att vara mycket försiktig med löften, innan jag är helt säker på att ett projekt är i hamn. Jag har under årens lopp sagt nej till ett mycket stort antal delegationer, som har sökt upp mig i kanslihuset, trots att jag har vetat att det funnits mer än 50 procents chans att svaret skulle bli ja. Det är ett uttryck för den försiktigheten. Den ålade jag mig också uppe i norr, och jag tänker fortsätta med det. Det kommer även framdeles att vara svårt att hitta ett exempel på att jag lovat någonting på förhand utan att vara säker på att det kunde uppfyllas. Och här är det ju fråga om uppskov.

Vad jag sedan ville säga till herr Fälldin var, att han har tänkt i bänken. Det som han sade om indexregleringen var ju föga mer än den typ av justeringar som vi har gjort under hela efterkrigstiden. Från tid till annan har vi justerat skatteskalorna och grundavdragen i varje särskilt fall, bl. a. med hänsyn till prisstegringseffekterna. Men vi har alltid haft valfriheten, möjligheten att välja om vi skall använda pengarna för att göra en justering av skatteskalorna och grundavdragen, för att höja pensionerna eller för att hjälpa de sämre ställda på något annat sätt.

Det förslag vi undfånades med under valrörelsen, det som herr Wedén är så stolt över för att det skulle vara något slags innovation, innebär att skatteskalor och grundavdrag årligen automatiskt skulle justeras med hänsyn till prisstegringseffekterna. Detta är en omöjlig politik om man vill föra en effektiv stabiliseringspolitik. I Danmark har man indexreglering av lönerna. Jag har haft många samtal med min danske kollega, där han utvecklat vilket elände detta ställer till för honom. Viktigare är emellertid att man frånsäger sig valfriheten i varje särskilt fall. Den bristande valfriheten kommer i så fall att gå ut över de mindre inkomsttagarna.

Bestutar man bara att man skall se över detta från tid till annan, behåller man den grundläggande valfriheten när det gäller hur man varje år skall använda de pengar man har till förfogande för reformer. Är detta centerpartiets ståndpunkt, är den fullt rimlig. Men avser man den automatiska anknytning årligen till något slags indexbelopp, som så ensidigt har drivits i viss borgerlig press, då är det ett förslag som inte på något sätt gagnar de mindre inkomsttagarna i samhället.

Herr HERMANSSON i Stockholm (vpk) kort genmäle:

Fru talman! Det är inte alls något lidande för mig att gå upp i talarstolen och tala om SACO-konflikten; det är mig tvärtom en stor glädje att finansministern och statsministern givit mig det här tillfället att tillbakavisa de lögner som så ivrigt framförs i den socialdemokratiska pressen.

Herr Palme refererade till Bygg-Ettans tidning, där man publicerat falska artiklar om vad en ledamot av denna kammare skulle ha sagt på

arbetsplatsmöten i Stockholm. Om herr Palme vill ställa frågan direkt till honom kan han svara.

Redan under valrörelsen tog jag för min del på partiets vägnar mycket bestämt ställning mot SACO:s lönepolitik. Den 5 februari, alltså samma vecka som konflikten började, gjorde jag ett uttalande som distribuerades via Tidningarnas Telegrambyrå. Vi försökte också få det infört som annons i Aftonbladet, men det vägrades oss av den nya redaktionsledningen. Det är ett mycket kort uttalande. Jag skall be att få föredra det:

”Såväl LO som tjänstemannaorganisationerna har all anledning att driva en aktiv lönepolitik som ger reallöneförbättringar. Inriktningen måste därvid vara att lägga tyngdvikten vid de lägst avlönade.

Varje facklig organisation måste ha full rätt att vidta stridsåtgärder. Den lönepolitiska linje som SACO bedriver är dock inte acceptabel för de många vanliga löntagarna. Detta gäller också många av akademikerna. Att gå på procentlinjen och därmed medverka till att de grupper som redan förut har topplöner får kraftiga lönehöjningar bidrar till att ytterligare vidga klyftan mellan hög- och lågavlönade. De grupper med relativt låga löner som finns inom SACO kommer med en sådan politik att hamna i ett ännu sämre läge. Även SACO:s metod att räkna med nettolöner efter skatt måste kritiseras.”

Detta sades alltså samma vecka som konflikten började, och det visar den ståndpunkt som vårt parti har fört fram och som vi fortfarande har.

Herr DAHLÉN (fp) kort genmäle:

Fru talman! Vad man kan konstatera efter herr Palmes inlägg är väl ändå att ett löfte gavs och att det löftet gavs till folket däruppe i närvaro av de socialdemokratiska riksdagsledamöterna i detta område och en hel del kommunalmän. Publiciteten i detta sammanhang försvaras av regeringsorganet Arbetet med att någon lyckades trycka en minislägga i näven på herr Palme; man riktigt ser hur motvillig mot publicitet herr Palme var.

Vad som är rätt i detta sammanhang överlåter jag givetvis åt historieforskningen att avgöra.

Herr FÄLLDIN (c) kort genmäle:

Det har, herr statsminister, aldrig stått någonstans att vi vid minsta lilla förändring av penningvärdet skulle vidta en justering av skatteskalor och grundavdrag. Det faller på sin egen orimlighet, bl. a. av tekniska skäl; vi kan inte göra om tabellerna varje månad, även om vi varje månad kan avläsa en penningvärdeförsämring. Hur räknar man då ut skatten?

Eftersom jag blivit uppmanad att fatta mig kort vill jag inskränka mig till att säga, att det förefaller som om statsministern har tänkt i bänken och äntligen insett innebörden av förslaget i det avseendet.

Herr WEDÉN (fp) kort genmäle:

Fru talman! Jag vill instämma i den rekommendation till statsministern, som väl låg i herr Fälldins ord, att läsa våra motioner innan han avger omdömen om deras innebörd.

Sedan vill jag konstatera att det finns ett fundamentalt misstag i

statsministrernas resonemang. Han säger att vi måste ha valfrihet. Ja, just det – vi måste ha valfrihet. Med den linje som vi förordar är det riksdagen – och även regeringen – som får valfriheten att verkligen bestämma skatteavvägningen och beskattningens höjd i olika inkomstskikt. Men med den metod som regeringen förordar blir inflationen diktator både för regering och riksdag, och då finns det ingen valfrihet för dessa organ.

I detta anförande instämde herr Bohman (m).

Herr statsministern PALME:

Fru talman! Herr Hermansson i Stockholm har det ju besvärligt i denna fråga. Han läste upp ett långt uttalande som, såvitt jag förstår, författades inom det kommunistiska partiet när det redan hade börjat blåsa. Men i början förekom det förstasidesrubriker i Ny Dag av det slag som stod att läsa t.ex. den 3 februari: "SACO kämpar men vad gör LO?" Det var inte precis ett avståndstagande från SACO-konflikten. Men jag tar fasta på dessa uttalanden – man vill komma bort från detta sitt förflutna.

Herr Dahlén ville först göra gällande att jag inte lovat någonting utan varit så tystlåten, och sedan att jag hade lovat någonting. I själva verket var jag försiktig – som jag alltid är i sådana här sammanhang innan jag är absolut säker – trots det mycket klara material som då förelåg. Men vilken tolkning som än är den riktiga – och jag ligger väl närmare till att veta det än herr Dahlén – är det väsentliga vilka resultat som i framtiden kommer att nås. Och det vet vi i dag ingenting om – allra minst herr Dahlén.

Herrarnas mittenbröderna dementerade egentligen varandra. Vad herr Fälldin sade är ju ingenting annat än att man vid utformningen av skattepolitiken skall ta hänsyn till prisstegringseffekten och väga in denna bland andra ting. Det har vi alltid gjort – såväl vid skattereformerna 1952 och 1956 som vid senare tillfällen.

Vi har aldrig frånsagt oss valfriheten. Vi kan använda denna summa pengar till att justera skatteskalorna med hänsyn till inflationen. Vi kan använda den till att förbättra villkoren för pensionärer, höja bostadstilläggen eller göra någonting annat av väsentlig betydelse för låginkomsttagare och barnfamiljer. Vi har aldrig klavbundit den ekonomiska politiken till någon automatik. Menar herr Fälldin inte mera med sitt förslag än detta, är det inte mycket att säga om det. Det är bara en allmän opinionsyttring, att man måste taga hänsyn till detta.

Under en hel valrörelse har jag inte kunnat fatta annat än att man, om det skall vara en innovation från Sveriges sida – och det tycker jag har bekräftats av herr Wedén i dag – avser att bygga in ett automatiskt regelsystem i skattesystemet som innebär att skalor och avdrag automatiskt justeras med hänsyn till prisutvecklingen. Annars är det ju ingen innovation. Annars är det ingenting med förslaget. Har herr Fälldin tagit avstånd från denna tanke, är det ett stort framsteg. Då kan vi bortse från om det tänks i bänken eller tänks någon annanstans. Vi är ense om en fråga, som alls inte är oväsentlig för de mindre inkomsttagarna i detta samhälle.

Herr FÄLLDIN (c) kort genmäle:

Jag föreställer mig att ordet innovation begagnades av herr Wedén apropå finansministerns påstående att vi skulle bli praktiskt taget ensamma i världen om vi införde detta system. Jag återkommer till att den beskrivning som vi har givit av detta förslag i motioner och i andra sammanhang är den som jag har försökt utveckla. Vi kan inte hålla på att räkna om skattesystemet varje månad.

Det är riktigt att man kan göra den avvägning som statsministern pekar på, om man så att säga underlåter att korrigera grundavdrag och skalor och i stället använder pengarna för andra reformer på socialpolitikens område eller på ett annat område. Vad vi säger är att man inte borde överlåta till finansministern och regeringen att ingripa och företa justeringar av skalor och avdrag. Jag påminner om betydelsen av att justera grundavdragen med hänsyn till människor som har små inkomster. Det går ju fortfarande att skaffa de nödvändiga medlen för en upprustning av socialpolitiken eller för andra åtgärder genom att låta riksdagen ta ställning till den nödvändiga inkomstförstärkning som det då blir fråga om.

Statsministern försöker så att säga krypa ur situationen genom att göra gällande att jag skulle komma med en nykonstruktion. Jag hävdar att jag nu för i denna fråga exakt samma tal som jag har fört i denna fråga under valrörelsen och i samband med skattediskussionen i våras.

Herr WEDÉN (fp) kort genmäle:

Jag vill instämma med herr Fälldin. Den valfrihet när det gäller avvägningen mellan beskattningens höjd och olika reformer vilken statsministern här talade om finns ju under alla omständigheter. Den kommer att finnas, fast på ett mindre slumpartat sätt, i det system som vi har förordat. Vad som däremot kommer att betagas riksdagen är valfriheten att avväga en rättvis beskattning.

Herr Sträng hade en svag position förut, men jag tycker nog att herr Palmes vikarierande finansministerskap på denna punkt inte har stärkt regeringens position.

Herr BOHMAN (m) kort genmäle:

Fru talman! Jag kan ansluta mig till herr Wedén även i denna avslutande replik.

Statsministerns inlägg gör på mig ett ovanligt förbryllande intryck. Skatterna skall ju inte drabba den enskilde skattebetalaren hårdare blott därför att inflationen sänker vederbörandes standard.

Som det nu är skall alltså den enskilde först drabbas av prisstegringarnas verkningar och sedan, när han försöker kompensera sig därför, skall han därutöver drabbas av en skattehöjning som är automatisk och som genomförs utan något riksdagens beslut. Det är en orimlig konstruktion som vi har här i Sverige och den beror på våra våldsamt höga marginalskatter. Detta har inte ett skvatt att göra med indexreglering av löner, herr statsminister!

Jag behärskar inte det utländska skattefältet lika bra som finansministern, men hur är det i Frankrike? Jag ställer den frågan till herr

finansministern, som bör veta det här bättre än statsministern. Har man inte därinfört ett system med indexreglering, eller håller man inte i varje fall på att diskutera detta?

Vi bör nog undersöka det närmare. Men om man ännu inte har ansett sig behöva införa detta i utlandet, beror det på att man där inte har sådana marginalskatter på de vanliga inkomstnivåerna som vi har i vårt land.

Herr statsministern PALME:

Fru talman! Det tycks vara svårt att få åtminstone herrar Wedén och Bohman att förstå vad saken gäller.

Tänk er att vi under ett givet år har en stark inkomstutveckling, som skapar ett köpkraftsöverskott i samhället! Till följd av skattesystemet kommer en del av detta köpkraftsöverskott att torkas upp av skatterna. Har man en indexreglering av skatteskalorna, som omedelbart så att säga betalar tillbaka till skattebetalarna vad de annars skulle ha varit tvungna att betala i skatt, försvagas finanspolitiken. Vill man inte ha en stark inflation, måste man vidtaga andra åtstramande åtgärder, t. ex. en höjning av momsen, som då drabbar vanliga inkomsttagare betydligt hårdare än den skärpning av progressivitet som följer av att man inte justerat skatteskalorna.

Ett sådant här arrangemang försvårar alltså utan varje tvivel en effektiv stabiliseringspolitik, och det är därför som det icke har genomförts i något land. Såvitt jag vet har man haft principdiskussioner om detta i Holland, men inte någon annanstans. En sådan indexreglering innebär att man i stället för en inbyggd stabilisator i konjunkturpolitiken får en destabilisator.

Det andra ostridiga argumentet är fördelningsargumentet. Det tredje är det ekonomisk-politiska argumentet.

Om priserna under en viss period har stigit med 10 procent och man justerar skatteskalorna därefter, måste det innebära en skattesänkning, som framför allt gagnar dem som har en högre marginalskatt, alltså en högre skattebörd. Det kanske finns rättviseskäl för det. Har man automatik, måste pengarna betalas ut. Har man inte det, utan väger in denna möjlighet bland andra tänkbara ting, har man möjlighet att välja, om man skall använda pengarna till förmån för lägre inkomsttagare eller använda dem för att justera skatteskalorna.

Detta är det fördelningspolitiska argumentet, som är av särskild betydelse för mindre inkomsttagare.

Detta har herr Fälldin förstått, och därför uttalar han sig med försiktighet och säger att man får göra justeringar från tid till annan. Han vill inte avsvära sig valfriheten. Nu vill man bygga in en automatik, skapa ett fast regelsystem. Detta anser jag vara finanspolitiskt och fördelningspolitiskt olämpligt.

Fru talman! Jag är ledsen att jag har måst ta så lång tid i anspråk för dessa relativt elementära påpekanden, men det nödgades jag till av herrar Wedén och Bohman. Vi använde en del av valrörelsen till att tala om dessa saker. Jag tar emellertid fasta på att herr Fälldin i det här fallet är svagare i anden än de andra båda herrarna. Det beror möjligen eller

troligen eller säkerligen på att herr Fälldin har närmare till de mindre inkomsttagarna.

Fru andre vice talmannen anmälde att herr Wedén anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

På förslag av fru andre vice talmannen beslöts att den fortsatta överläggningen skulle uppskjutas till kl. 19.30.

§ 6 Interpellation nr 68 om åtgärder till stöd åt turistnäringen

Ordet lämnades på begäran till

Herr EKINGE (fp), som yttrade:

Fru talman! Under de senaste åren har en stor del av den svenska turistnäringen råkat ut för ekonomiska svårigheter, som dess värre ökat på ett oroväckande sätt under senare tid. De som i första hand har drabbats av dessa svårigheter är de hotell, restauranger och liknande anläggningar, vilka svarar för den turistande allmänhetens efterfrågan på övernattning, förtäring och annan boendeservice kombinerad med möjligheter till rekreation, motion, sysselsättning och avkoppling.

De rådande kreditrestriktionerna skapar speciella svårigheter för denna bransch beroende på att den arbetar under säsongbetonade förhållanden. Nödvändiga investeringar för att bl. a. kunna svara mot de allt större krav som ställs har i vissa fall icke kunnat göras, och behovet av tillgängligt kapital för marknadsföring i säsongutjämnande syfte har icke stått till förfogande i behövlig utsträckning.

Även de företag, som genom olika åtgärder sökt anpassa sig till utvecklingens krav och som normalt sett skulle ha möjlighet att klara sig genom den vågdal näringen befinner sig i, har genom den senaste tidens konflikter på arbetsmarknaden råkat ut för icke förutsedda svårigheter. Genom inställandet av persontågtrafiken samt den övriga strejk- och lockoutsituationen har avbeställningar på gjorda bokningar kommit i så stor omfattning och ofta vid en så sen tidpunkt att de ekonomiska återverkningarna för vederbörande anläggning icke kunnat undgås.

För de företag inom branschen som under den senaste femårsperioden erhållit statliga lån för ny-, till- eller ombyggnad i form antingen av lokaliseringslån eller hotellgarantilån måste nu i många fall börja amortera och erlagga ränta på lånen. Till detta kommer att dessa företag dessutom måste betala en förhållandevis hög ränta på de bankgarantier de måste ha icke minst beroende på verksamhetens säsongmässiga karaktär.

Andra problem som i dessa sammanhang bör observeras är att dessa anläggningar ofta finns i glesbygderna där arbetstillfällena är få och där varje personalinskränkning eller nedläggning får svåra återverkningar både för den direkt berörda personalen och för den övriga verksamheten och servicen på orten.

I den allmänna strukturförvandlingen inom näringslivet har ett verksamt medel varit att åstadkomma tillräckligt stora och bärkraftiga enheter. Dessa möjligheter är begränsade inom här ifrågakvarande bransch

bl. a. beroende på att anläggningarna är spridda på relativt små företag över hela landet. Men då även dessa små anläggningar har en uppgift att fylla måste de ges möjlighet att överleva.

Med hänvisning till vad som här anförts får jag anhålla om kammarens tillstånd att till herr inrikesministern få ställa följande fråga:

Är statsrådet beredd vidtaga åtgärder för att underlätta för de turistanläggningar, som råkat i ekonomiska svårigheter genom kreditrestriktionerna och genom de förluster den ogynnsamma väderlekssituationen i början av säsongen samt konflikterna på arbetsmarknaden orsakat, och vilka åtgärder kan i så fall ifrågakomma?

Denna anhållan bordlades.

§ 7 Interpellation nr 69 om inventering av behoven på datateknikens område

Ordet lämnades på begäran till

Herr HUGOSSON (s), som yttrade:

Fru talman! Sverige utgör i förhållande till sin folkmängd Västeuropas överlägset största datamaskinanvändare. Inte minst har utvecklingen varit snabb inom den offentliga sektorn. Datateknikens explosionsartade utveckling har också börjat sätta sin prägel på väsentliga delar av vårt vardagsliv. Vi möter datatekniken i olika skepnader på verkstadsgolv och kontor, inom banker och försäkringsväsen samt inom statlig och kommunal administration. Denna nya teknik aktualiserar ur såväl samhällets som den enskilde medborgarens synpunkter många frågeställningar och problem. De risker som datatekniken och databanksuppbyggnaden medför med hänsyn till den enskildes personliga integritet är exempel på nackdelar, som måste undanröjas. Regeringen har också tillsatt två utredningar – offentlighets- och sekretesslagstiftningskommittén samt kreditupplysningsutredningen – med uppgift att snabbt framlägga förslag till lagstiftning och andra åtgärder för att komma till rätta med de problem, som ett alltför ohämmat utnyttjande av datateknikens möjligheter kan skapa på känsliga områden.

Datateknikens utveckling inrymmer emellertid också starkt positiva drag, om datamaskinerna användes på rätt sätt. Genom denna kan många människor befrias från mekaniska, trista och rutinmässiga arbetsuppgifter. Samtidigt kan man förutse att det med datamaskinernas hjälp kan uppnås effektivitetsförbättringar på många områden inom planering, administration och produktion av en storleksordning, som kommer att ha ett avgörande inflytande på den framtida välståndsutvecklingen.

Det måste ur näringspolitisk synpunkt framstå som i högsta grad angeläget att Sverige i egenskap av avancerad industristat aktivt deltar i den fortsatta ytterst snabba utveckling, som kan förväntas på det datatekniska området. Detta gäller såväl utnyttjandet av datateknikens möjligheter på olika områden som en aktiv satsning på olika delområden när det gäller forskning, utveckling och produktion inom elektroniksektorn. Det är också helt klart att staten här måste spela en framträdande roll genom att i tid förutse behov, dra upp riktlinjer,

samordna, styra knappa forskningsresurser samt vara beredd att själv eller i samverkan med andra intressenter gå in med kapital.

I den – låt vara sporadiska – debatt kring dessa frågor som ägt rum i vårt land har många näringspolitiska frågeställningar aktualiserats. Exempel på dessa är:

1. Den offentliga sektorn (stat och kommun) är redan nu den största uppköparen av datamaskiner och datasystem. Hur skall man kunna åstadkomma en ökad samordning på detta område, och i vilken utsträckning är det riktigt att använda en samordnad offentlig upphandling i industripolitiskt syfte?

2. Bristen på standardisering inom olika delar av dataområdet utgör en konkurrensbegränsande faktor av stor betydelse, som alltför ofta verkar till den dominerande tillverkarens fördel. Vilka åtgärder kan samhället vidta på standardiseringsområdet?

3. Hur skall skolan kunna möta det breda utbildningsbehov som finns för att göra den enskilde förtrogen med datatekniken, som alltmer kommer att sätta sin prägel på vårt vardagsliv?

4. Vilka åtgärder kan stat, kommun och landsting vidta gemensamt för att utnyttja de möjligheter som datatekniken kan antas erbjuda när det gäller undervisning, sjukvård och hälsovård?

5. Vilka forsknings- och utvecklingsinsatser bör staten göra på det datatekniska området när det gäller såväl systemutveckling som komponenttillverkning? Vilken roll kan exempelvis televerket på sikt spela i detta sammanhang?

I 1970 års statsverksproposition anförde industriministern följande: "Inom departementet genomfördes våren 1969 en undersökning av den svenska elektronikindustrins utveckling och av förhållandena på den svenska elektronikmarknaden. Efterföljande överläggningar med bl. a. representanter för elektronikindustrin gav vid handen att vissa statliga åtgärder kan vara påkallade. Med anledning härav övervägs en systematisk inventering av aktuella och förutsebara behov inom datateknikens område."

Med hänvisning till vad som anförts hemställer jag om kammarens medgivande att till herr industriministern få framställa följande fråga:

Är statsrådet villig att inför riksdagen redovisa hur långt förberedelserna för den systematiska inventeringen av aktuella och förutsebara behov inom datateknikens område har fortskridit samt att informera om när en eventuell utredning kan komma till stånd på detta ur näringspolitisk synpunkt centrala område?

Denna anhållan bordlades.

§ 8 Kammaren åtskildes kl. 17.23.

In fidem
SUNE K. JOHANSSON

/Solveig Gemert